

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van
Master of Science in de Criminologische Wetenschappen

VAN VRAAG NAAR DOEL

Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van leerloopbaanbegeleiding bij gedetineerden

Lynn TERLAEKEN

0547548

Academiejaar 2018-2019

Promotor: An-Sofie VANHOUCHE

Jury: Marcus LEYS

Rechten & Criminologie

Samenvatting

Trefwoorden: gedetineerden, leerloopbaanbegeleiding, educatie in de gevangenis

Onderwijscoördinatoren uit verschillende gevangenissen hebben diverse noden van gedetineerden aangekaart. Gedetineerden hebben nood aan studiekeuze- en trajectbegeleiding, motiverende ondersteuning en willen zich (her)oriënteren op de arbeidsmarkt. Sinds 2017 heeft Leerwinkel West-Vlaanderen haar intrede gemaakt in de gevangenis van Ieper, Ruiselede en Brugge om aan deze noden tegemoet te komen. Het opzet van dit kwalitatief onderzoek is om na te gaan hoe leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden uit het penitentiair complex Brugge kan faciliteren. De persoonlijke ontwikkeling wordt gedefinieerd op basis van het Good Lives Model en omvat het stelselmatig invullen van primaire levensbehoeften. In dit onderzoek werden elf gedetineerden bevraagd uit het penitentiair complex Brugge, waaronder vijf vrouwelijke en zes mannelijke veroordeelden. Hiervoor werd gebruik gemaakt van kwalitatieve diepte-interviews en een semi-gestructureerde vragenlijst.

Uit de resultaten blijkt dat gedetineerden drie voornaamste levensbehoeften hebben, waaronder tijd doorbrengen met familie, het hebben van een goede job of iets kunnen terug doen voor de gemeenschap. De eerste stap tot het vervullen van de laatste twee levensbehoeften betreft het behalen van een diploma, waarmee gedetineerden aan de slag kunnen op de arbeidsmarkt of aan vrijwilligerswerk kunnen doen. Gedetineerden stuiten op verschillende drempels bij het behalen van een diploma tijdens hun detentie. Ten eerste ervaren de gedetineerden een financiële drempel. Daarnaast hebben gedetineerden nood aan een studietoelating dat aansluit bij hun interesses, bijkomend studiemateriaal, studiehulp en motiverende coaching. Tevens hebben ze nood aan een luisterend oor, een uitgaansvergunning om de praktische taken verbonden aan de opleiding te kunnen voltooien en toegang tot het internet of een leerplatform. Bovendien hebben ze eveneens nood aan ondersteuning bij het leertraject na detentie. Leerwinkel West-Vlaanderen heeft verschillende noden kunnen opvangen, waaronder het organiseren van een opleiding op maat binnen de gevangenis. Daarnaast biedt de leerloopbaanbegeleidster ondersteuning bij het studeren door oefeningen op te stellen, gedetineerden te helpen met hun leervraag, leervragen door te sturen naar hun docent of een vrijwilliger te voorzien. Tevens biedt de leerloopbaanbegeleidster een luisterend oor en motiveert ze gedetineerden wanneer ze een moeilijk moment hebben. Daarnaast kan Leerwinkel West-Vlaanderen het leertraject na detentie verder ondersteunen, doordat ze eveneens in de vrije samenleving gevestigd is. De nood aan financiële ondersteuning, een uitgaansvergunning en toegang tot een leerplatform blijven aanwezig.

Abstract

Keywords: prisoners, lifelong guidance in formal adult education, education in prison

Educational coordinators from multiple prisons have signaled the diverse needs of prisoners. The prisoners require educational guidance and direction, motivational support and the means to reorient themselves on the labour market. Since 2017 “Leerwinkel West-Vlaanderen” has been attending the prisons of Ieper, Ruiselede and Bruges to try and meet these needs. The main goal of this qualitative research is to verify how lifelong guidance in formal adult education can facilitate the personal development of the prisoners from the penitentiary facility of Bruges. Personal development is defined on the basis of the Good Lives Model and implies the systematic fulfillment of primary goods. In this research, eleven prisoners, five female and six male convicts of the penitentiary facility of Bruges were interviewed. The method used was a qualitative in-depth interview and a semi-structured questionnaire.

The results indicated that the prisoners pursue three main primary goods: spending time with family, having a fairly decent job or giving back to the community. The first step of fulfilling these last two primary goods is to get a degree, which the prisoners can then use either to participate on the labour market or to work as a volunteer. The prisoners experience several barriers getting a degree during detention. Firstly, the prisoners experience a financial threshold. Secondly the prisoners require educational courses which match their interests, complementary study material, educational guidance and motivational coaching. They also require a listening ear, a day leave to fulfill the practical tasks linked to the education and access to the internet or a study platform. In addition, they require continued support with their learning path after detention. “Leerwinkel West-Vlaanderen” has met several of these needs, for instance the introduction of a customized education. In addition, the educational support worker provides support during the education by either composing exercises, helping the prisoners with their learning questions, sending the learning questions to their professor or providing a volunteer. The educational support worker offers a listening ear and motivates the prisoners when they experience a difficult moment. “Leerwinkel West-Vlaanderen” also has the possibility to further support the learning path after detention, because they are established in the free society. The necessity of financial support, a day leave and access to a learning platform remain as barriers.

Dankwoord

Deze masterproef is tot stand gekomen dankzij de hulp van een aantal personen, waarvoor ik graag een oprechte bedanking wil uiten. Allereerst wil ik graag mijn promotor, An-Sofie Vanhouche, bedanken. Bedankt om oprechte interesse te tonen in mijn onderzoeksthema en om steeds klaar te staan om mij feedback te geven.

Daarnaast wil ik graag de respondenten bedanken om deel te nemen aan dit kwalitatief onderzoek. Zij waren immers bereid om hun beleving aangaande leerloopbaanbegeleiding met mij te delen. Dankzij hen kon ik een schat aan informatie verzamelen.

Bovendien wil ik graag Kelly Lebon en Veerle Zwaenepoel van Leerwinkel West-Vlaanderen bedanken alsook Marjolein Rammelaere van het Vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs. Zonder hen was het immers niet mogelijk om deze masterproef te realiseren. Bedankt om alle praktische en organisatorische zaken te regelen die het mogelijk maakten om mijn onderzoek te voeren in het penitentiair complex te Brugge.

Tenslotte wil ik graag mijn ouders, broer, nicht en vriendinnen bedanken voor de morele steun die ze mij de afgelopen maanden hebben gegeven. Bedankt om in mij te geloven en om mij steeds weer te motiveren wanneer ik het moeilijk had.

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Abstract.....	II
Dankwoord	III
Lijst met gebruikte afkortingen	VII
1 Inleiding.....	1
1.1 Probleemstelling.....	1
1.2 Duiding van de titel	3
1.3 Doelstelling en relevantie	3
2 Literatuurstudie	5
2.1 Socio-economische achtergrond van gedetineerden	5
2.2 Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden	7
2.2.1 Visie gemeenschappen en Justitie op sociale re-integratie van gedetineerden.....	7
2.2.2 Decreet betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden.....	8
2.2.3 Strategisch plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (2015- 2020)	9
2.2.4 Lokaal actieplan van het penitentiair complex Brugge	10
2.3 Onderwijs tijdens detentie	12
2.3.1 Actoren binnen het onderwijslandschap.....	12
2.3.2 Meerwaarde van onderwijs tijdens detentie	14
2.3.3 Drempels tot participatie aan het onderwijsaanbod.....	15
2.4 Overgang naar de vrije samenleving.....	16
2.5 Learning Inside Out (LIO).....	17
2.5.1 Betrokken actoren bij het project LIO	17
2.5.2 Werking van het project LIO	18
2.5.3 Methodiek van het project LIO	19
2.6 Persoonlijke ontwikkeling en Good Lives Model	19
2.7 Conclusie literatuurstudie	21
3 Methodologie.....	22
3.1 Onderzoeksvragen en conceptualisering.....	22
3.2 Onderzoekseenheden.....	23
3.2.1 Beoogde onderzoekseenheden	23
3.2.2 Motivatie bevraging onderzoekseenheden	23

3.2.3	Drempels bevraging onderzoekseenheden	24
3.2.4	Uiteindelijke onderzoekseenheden	24
3.3	De methode van het onderzoek: een kwalitatieve aanpak.....	25
3.4	Selectieprocedure.....	25
3.5	Beperkingen van deze selectie	26
3.6	Periode en plaats van het onderzoek.....	26
3.7	Kwaliteit van het onderzoek.....	26
3.7.1	Ethische overwegingen	26
3.7.2	Betrouwbaarheid en validiteit.....	27
3.8	Reflectie dataverzameling.....	28
3.9	Verwerkings- en analysemethode	29
3.10	Toelichting vragenlijst.....	30
3.11	Conclusie methodologie.....	30
4	Onderzoeksresultaten	31
4.1	Levensbehoeften	31
4.2	Communicatie over educatief aanbod en leerloopbaanbegeleiding	32
4.3	Educatief aanbod in PCB.....	33
4.4	Motivatie deelname aan leerloopbaanbegeleiding	35
4.5	Drempels met betrekking tot studeren tijdens detentie	37
4.5.1	Praktische drempels	37
4.5.2	Financiële drempel	37
4.5.3	Taaldrempel	38
4.5.4	Ondersteuningsnoden	38
4.6	Bereidheid om na detentie verder te studeren.....	40
4.7	Meerwaarde van leerloopbaanbegeleiding.....	40
4.7.1	Ondersteunde rol van leerloopbaanbegeleiding bij praktische drempels.....	40
4.7.2	Leerloopbaanbegeleidster biedt een luisterend oor	41
4.7.3	Ondersteunende rol van leerloopbaanbegeleiding bij studeren	41
4.7.4	Motiverende rol van leerloopbaanbegeleiding.....	41
4.7.5	(Her)oriëntatie.....	42
4.8	Verwachtingen over leerloopbaanbegeleiding	43
4.9	Aanbevelingen van de respondenten.....	45
4.10	Conclusie onderzoeksresultaten	46
5	Discussie	47
5.1	Levensbehoeften	47

5.2	Beperkingen regulier onderwijsaanbod	47
5.3	Kennis over studiemogelijkheden	48
5.4	Motieven deelname leerloopbaanbegeleiding en rol onderwijs	48
5.5	Drempels met betrekking tot studeren of het volgen van een opleiding	49
5.6	Meerwaarde leerloopbaanbegeleiding	50
5.7	Kansen en beperkingen van het onderzoek	52
6	Conclusie	54
7	Aanbevelingen	57
7.1	Praktijk/beleid	57
7.2	Verder onderzoek	58
	Bibliografie	60
	Bijlagen	68
	Bijlage 1: vragenlijst	68
	Bijlage 2: informed consent	69

Lijst met gebruikte afkortingen

- DG EPI: Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen
- GLM: Good Lives Model
- LIO: Learning Inside Out
- OMCW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
- PCB: Penitentiair Complex Brugge
- PLC: Penitentiair Landbouwcentrum van Ruiselede
- RNR model: Risk-Need-Responsivity model
- VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
- VOCVO: Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs

1 Inleiding

In dit onderdeel wordt allereerst ingegaan op de probleemstelling. Hierin wordt de aanleiding van dit onderzoek besproken. Verder wordt de titel geduid en wordt de doelstelling en relevantie van dit onderzoek besproken.

1.1 Probleemstelling

Sinds 2017 vormt Leerwinkel West-Vlaanderen een nieuwe actor binnen het hulp- en dienstverleningslandschap in de gevangenis van Brugge, Ieper en Ruislede. Leerwinkel West-Vlaanderen stelt haar expertise open voor (ex-)gedetineerden die informatie en/of begeleiding wensen bij het kiezen van een cursus, vorming of opleiding in (West-) Vlaanderen (Vlaamse regering, 2017a).

Leerwinkel West-Vlaanderen heeft het onderwijslandschap in de drie gevangenissen vervoegd, aangezien er verschillende noden bestaan vanuit de gedetineerdenpopulatie, welke de huidige actoren niet zo maar kunnen inlossen. Brosens, De Donder en Verté (2013) hebben in de gevangenis van Antwerpen een onderzoek gevoerd naar de behoeften van gedetineerden op vlak van hulp- en dienstverlening. Hieruit blijkt dat gedetineerden nood hebben aan studiekeuze- en trajectbegeleiding. Maar liefst 40% van de gedetineerden wenst ondersteuning bij het kiezen van een opleiding die bij hen past.

Naast de grote nood aan studiekeuze- en trajectbegeleiding, zouden er verschillende andere noden bestaan. Op basis van de vragen van onderwijscoördinatoren binnen diverse gevangenissen werden verschillende noden vastgesteld. Zo blijkt dat gedetineerden zich vaak willen (her)oriënteren op de arbeidsmarkt. Hier liggen verschillende redenen aan de basis (Vlaamse regering, 2017a). De eerste reden is dat sommige gedetineerden hun vroegere job niet meer kunnen uitoefenen omwille van hun strafblad. Volgens Nederlands onderzoek zouden gedetineerden in bepaalde organisaties niet meer aan de slag kunnen, omdat ze geen blanco attest van goed gedrag kunnen voorleggen (Boone, 2011). Een volgende reden is dat gedetineerden na detentie een nieuwe start willen nemen in hun leven. Het leven binnen de gevangenismuren kan hierbij nieuwe kansen creëren opdat gedetineerden na vrijlating meer mogelijkheden hebben om effectief aan de slag te gaan op de arbeidsmarkt. Tenslotte zouden gedetineerden zich willen (her)oriënteren wegens het ontbreken van een secundair diploma alsook door een ondermaatse kennis van de Nederlandse taal. Hiernaast zouden gedetineerden ook nood hebben aan een motiverende coaching en ondersteuning tijdens hun leertraject (Vlaamse regering, 2017a). Gedetineerden kampen namelijk met verschillende problemen die zich situeren op verschillende levensdomeinen. Deze kunnen van financiële aard zijn (Visher, LaVigne & Travis, 2004), maar evenwel problemen bij het vinden van werk, een woonst of een gebrekkige relatie met familieleden (van Erp, van der Geest, Huisman & Verbruggen, 2011; Verstraete, 2014; Social Exclusion Unit, 2002). Daarnaast kan een negatieve wending in het strafdossier de gedetineerden demotiveren. Door deze verschillende tegenslagen, hebben gedetineerden het moeilijk om gemotiveerd te blijven werken aan hun leertraject. Het is bijgevolg belangrijk dat een

actor de gedetineerden hierbij kan ondersteunen en motiveren om hun doel te bereiken, rekening houdend met de verschillende moeilijkheden die gedetineerden ervaren (Vlaamse regering, 2017a).

Uit het behoefteonderzoek in de gevangenis van Antwerpen is sterk gebleken dat de begeleiding bij het onderwijstraject de gevangenis muren dient te overstijgen (Brosens et al., 2013). Aangezien gedetineerden ook na hun vrijlating met verschillende moeilijkheden kampen, is er nood aan sterke ondersteuners die inzetten op de autonomie van gedetineerden en die de brug naar buiten maken (Vlaamse regering, 2017a). Het is voor (ex-)gedetineerden immers niet vanzelfsprekend om na vrijlating opnieuw de stap te zetten naar de hulp- en dienstverlening (Van Dam & Raeymaeckers, 2017). Volgens de Vlaamse regering (2017a) kunnen hierbij zowel organisatorische als informatieve drempels, zoals een gebrek aan kennis over het bestaande aanbod, aan de basis liggen. Leerwinkel West-Vlaanderen wenst aan deze nood tegemoet te komen door een garantie te bieden voor de verderzetting van het leertraject buiten de muren. In dit kader stelt Leerwinkel West-Vlaanderen haar dienstverlening eveneens open voor ex-gedetineerden. Leerwinkel West-Vlaanderen is eveneens ingebed in vier centrumsteden, waardoor ze ex-gedetineerden met bepaalde moeilijkheden, op een warme manier kan doorverwijzen naar andere diensten zoals het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW), Werkwinkel en het Agentschap Integratie en Inburgering. Haar strategische ligging zou er eveneens voor kunnen zorgen dat ex-gedetineerden makkelijker de weg terug vinden naar de hulp- en dienstverlening die Leerwinkel West-Vlaanderen te bieden heeft. Bovendien vormt Leerwinkel West-Vlaanderen een belangrijke aanvulling op de werking van de onderwijscoördinatoren. De rol van de onderwijscoördinatoren is van groot belang om onderwijs mogelijk te maken in de gevangenis. De keerzijde aan dit verhaal is echter dat hun werking stopt aan de gevangenis muren, waardoor ze geen traject kunnen verder zetten met ex-gedetineerden. Doordat de werking van Leerwinkel West-Vlaanderen ook gevestigd is buiten de gevangenis muren, kunnen zij het leertraject verder opvolgen en bijsturen waar nodig (Vlaamse regering, 2017a).

Naast de werking van Leerwinkel West-Vlaanderen buiten de muren, heeft ze ook nog een bijzondere meerwaarde voor de hulp- en dienstverlening binnen de muren. Daar waar de onderwijscoördinatoren kennis ontbreken om de complexe leervragen van gedetineerden te beantwoorden, kunnen de leerloopbaanbegeleiders hier een aanvullende rol innemen. Tevens is Leerwinkel West-Vlaanderen de geschikte actor om een totaalbeeld te verwerven van de gedetineerden. De leerloopbaanbegeleiders kunnen namelijk de tijd nemen om de opleidingsachtergrond, werkervaringen en competenties van de gedetineerden in kaart te brengen. In overleg met het individu kan bijgevolg een gepast leertraject op maat worden opgesteld, rekening houdend met diens behoeften, interesses en talenten (Vlaamse regering, 2017a).

Leerwinkel West-Vlaanderen stelt het individu met een leervraag centraal en werkt op maat van de gedetineerden. Tijdens de begeleiding wordt het individu vanuit zijn geheel bekeken en wordt de context mee in beschouwing genomen. De leerloopbaanbegeleiders werken overigens ook aan het luik opleiding en onderwijs binnen het reclasseringsplan van de gedetineerde (Vlaamse regering, 2017a).

De visie van Leerwinkel West-Vlaanderen sluit hiermee aan bij de positieve psychologie en het Good Lives Model (GLM). Beide theorieën stellen het individu en diens sterktes centraal met het oog op het bevorderen van diens levensstandaard (Ward & Maruna, 2007). Het GLM vormt een belangrijke theoretische basis in deze masterproef. In de literatuurstudie wordt hier verder op ingegaan (zie punt persoonlijke ontwikkeling en Good Lives Model).

In deze masterproef staat de volgende onderzoeksvraag voorop: *"Hoe faciliteert leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden uit het penitentiair complex Brugge?"* Om een antwoord te bieden op bovenstaande onderzoeksvraag, staan volgende drie deelvragen centraal:

- Wat zijn de persoonlijke noden van gedetineerden voor persoonlijke ontwikkeling?
- In welke mate hebben zij kennis over het aanbod om deze noden te verwezenlijken?
- Op welke manier ondersteunt leerloopbaanbegeleiding gedetineerden bij het verwezenlijken van deze noden?

1.2 Duiding van de titel

De titel van deze masterproef luidt als volgt: *"Van vraag naar doel: Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van leerloopbaanbegeleiding bij gedetineerden"*. Met de woorden 'van vraag naar doel' wordt verwezen naar het gegeven dat gedetineerden met een bepaalde (leer)vraag bij Leerwinkel West-Vlaanderen aankloppen. Deze vraag kan in het kader staan van een bepaald doel dat ze willen bereiken. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een gedetineerde bij Leerwinkel West-Vlaanderen aanklopt, omdat hij/zij meer informatie wenst over de studiemogelijkheden in de gevangenis. Het doel van de gedetineerde is zodus om meer inzicht te verwerven in deze studiemogelijkheden. De stappen die de leerloopbaanbegeleider in dit kader onderneemt, zijn dus vertrokken vanuit een bepaalde vraag met de idee om een bepaald doel te bereiken.

1.3 Doelstelling en relevantie

Deze masterproef heeft als doel om de persoonlijke noden van gedetineerden voor persoonlijke ontwikkeling in kaart te brengen, om vervolgens bij de gedetineerden te bevragen hoe Leerwinkel West-Vlaanderen hieraan tegemoet kan komen of komt. Eveneens wordt onderzocht in welke mate de gedetineerden kennis hebben over de mogelijkheden om aan hun persoonlijke noden tegemoet te komen. Dit is relevant, aangezien Leerwinkel West-Vlaanderen een nieuwe actor is binnen het gevangeniswezen. Haar werking in de gevangenis wordt mogelijk gemaakt door het project Learning Inside Out. Indien in dit onderzoek wordt vastgesteld dat leerloopbaanbegeleiding een positieve

evolutie betekent voor de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden, kan dit mogelijk worden doorgetrokken naar andere gevangenissen in Vlaanderen en Brussel. Bovendien speelt de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden een belangrijke rol bij hun resocialisatie. Nelissen (2000: 30) omschrijft de resocialisatie als volgt: *"het streven dat gericht is op het behoud en herstel van het (toekomstig) psychosociale welzijn van gedetineerden als op vermindering van hun toekomstig crimineel gedrag door middel van voorzieningen waarbij de persoonlijke ontwikkeling centraal staat"*.

Leerwinkel West-Vlaanderen kan de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden bevorderen door middel van studiekeuze- en trajectbegeleiding. Het volgen van een opleiding op maat van de gedetineerden kan ertoe leiden dat gedetineerden kennis, competenties en vaardigheden verwerven die hun levenskwaliteit bevorderen. Dit zou mogelijk recidive doen afnemen (Ward & Fortune, 2013).

2 Literatuurstudie

In dit onderdeel wordt allereerst dieper ingegaan op de socio-economische achtergrond van gedetineerden. Verder wordt de hulp- en dienstverlening binnen het gevangeniswezen besproken. Daarna worden de onderwijsactoren binnen de gevangenis van het PCB besproken alsook de meerwaarde van onderwijs tijdens detentie en de drempels tot participatie aan het onderwijsaanbod. Vervolgens wordt de brug van binnen naar buiten besproken en wordt het project Learning Inside Out Verder toegelicht. Hierna wordt het concept persoonlijke ontwikkeling besproken en wordt het Good Lives Model toegelicht. Tenslotte wordt de literatuurstudie afgesloten met een conclusie.

2.1 Socio-economische achtergrond van gedetineerden

In dit onderdeel wordt de socio-economische achtergrond van gedetineerden besproken. Leerwinkel West-Vlaanderen werkt met gedetineerden voornamelijk aan het luik opleiding en onderwijs om hun sociale re-integratie te bevorderen. In dit onderdeel wordt besproken waarom het belangrijk is dat Leerwinkel West-Vlaanderen hieraan aandacht besteedt.

Uit een rapport uit het Verenigd Koninkrijk blijkt dat verschillende gedetineerden kampen met problemen op diverse levensdomeinen alvorens ze terechtkomen in de gevangenis. Velen onder hen waren reeds werkloos, hadden psychologische problemen of gedragsstoornissen en liepen op tegen een hoge schuldenberg. Daarnaast komen ze niet zelden uit een kansarm gezin en heeft een groot deel onder hen vroegtijdig de school verlaten. Hierdoor zijn heel wat gedetineerden laaggeschoold en laaggeletterd (Social Exclusion Unit, 2002). Naast het rapport uit het Verenigd Koninkrijk zijn er verschillende internationale studies die aantonen dat gedetineerden vaak laaggeschoold zijn. De studies worden hieronder besproken.

Zo bleek in 2001 dat 75% van alle veroordeelden in Italië nooit een middelbaar diploma behaalden (Buonanno & Leonida, 2006). In de Verenigde Staten had 68% van de totale gedetineerdenpopulatie in 2003 geen diploma van het middelbaar onderwijs (Harlow, 2003), waardoor veel gedetineerden de educatieve basisvaardigheden en vaardigheden die nodig zijn om aan het werk te gaan ontbreken (Cho & Tyler, 2010). In 2006 en 2007 werd in Denemarken, Finland, IJsland, Noorwegen en Zweden een grootschalig onderzoek gevoerd naar de educatieve achtergrond van gedetineerden. Hieruit blijkt dat slechts 44,6% van de Noorse, 34% van de Zweedse en 27% van de IJslandse gedetineerden beschikt over een middelbaar diploma (Manger, Eikeland & Diseth, 2009; Gustavsson & Samuelsson, 2009; Gunnlaugson & Ragnarsson, 2009). De gedetineerden in Finland en Denemarken behaalden vaker een diploma van het hoger secundair onderwijs dan de gedetineerden in andere landen. In Finland heeft 57,7% van de gedetineerden een diploma van het hoger secundair onderwijs en in Denemarken 50,4% van de gedetineerden (Koski, 2009; Koudahl, 2009). Bovenstaande studies maken echter geen vergelijking tussen het opleidingsniveau van de gevangenispopulatie en dat van de bredere samenleving, waardoor het moeilijk is om na te gaan of beide populaties op dit vlak werkelijk van elkaar verschillen (Potemans, 2017).

Het grootschalig onderzoek in Denemarken, Finland, IJsland, Noorwegen en Zweden heeft eveneens aandacht geschonken aan de geletterdheid van de gedetineerden (Manger et al., 2009; Gustavsson et al., 2009; Gunnlaugson et al., 2009; Koski, 2009; Koudahl, 2009). Geletterdheid wordt in het Strategisch plan Geletterdheid (Vlaamse regering, 2017b: 7) als volgt omschreven: "*Geletterdheid omvat de competenties om informatie te verwerven, te verwerken en gericht te gebruiken. Dit betekent met taal, cijfers en grafische gegevens kunnen omgaan en gebruik kunnen maken van ICT*". Diezelfde competenties worden in het grootschalig onderzoek in Denemarken, Finland, IJsland, Noorwegen en Zweden gemeten. Hieruit blijkt dat de ICT-skills, in tegenstelling tot de lees- en schrijfvaardigheden en de rekenkundige vaardigheden, het minst ontwikkeld zijn. Over de verschillende landen heen heeft 31,2% tot 41% van de gedetineerden aangegeven ICT-skills zeer slecht tot slecht te beheersen. Op vlak van lees- en schrijfvaardigheden schommelt dit tussen 5,3% en 14,3%. Ook blijken veel gedetineerden moeilijkheden te hebben met rekenkundige vaardigheden, dit percentage schommelt tussen 16,8% en 26,5% (Gunnlaugson et al., 2009; Gustavsson et al., 2009; Koski, 2009; Koudahl, 2009; Manger et al., 2009). Volgens de Vlaamse regering (2017b) is geletterdheid cruciaal om op zelfstandige wijze te functioneren binnen en te participeren aan de samenleving. Daarnaast zouden deze vaardigheden belangrijk zijn voor de zelfontwikkeling van een individu en om te kunnen bijleren. Om de re-integratie van gedetineerden te bevorderen, is het dus ook belangrijk om hier reeds tijdens detentie op in te zetten.

Op nationaal niveau hebben Van Haegendoren, Lenaers en Valgaeren (2001) onderzoek gedaan naar de scholingsgraad van gedetineerden. De onderzoekspopulatie bestond uit beklagden, veroordeelden en geïnterneerden die verbleven in één van de 16 Vlaamse gevangenissen alsook uit Nederlandstalige gedetineerden uit de gevangenissen van Brussel. Hun scholingsgraad werd vergeleken met die van de Belgische populatie. 6,1% van de gedetineerden kon geen enkele diploma voorleggen, 28,8% kon een diploma lager onderwijs voorleggen en slechts 18,2% is in het bezit van een diploma lager secundair onderwijs. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat maar liefst 53,1% van de gedetineerden laaggeschoold is. Van de Belgische bevolking (25 tot 64- jarigen) is 47% laaggeschoold. Volgens Van Haegendoren en haar collega's (2001) is er wel degelijk een groot verschil waar te nemen tussen de gedetineerden en de Belgische bevolking. De meeste laaggeschoolden uit de Belgische populatie betreffen immers ouderen, maar bij de gedetineerdenpopulatie gaat het voornamelijk om mannen tussen de 20 en 40 jaar.

Bovendien is het belangrijk om de gedetineerden warm te maken voor het behalen van een diploma aangezien werknemers steeds meer kennis en competenties nodig hebben om aan het werk te gaan binnen deze steeds verder ontwikkelende kennismaatschappij. Werkgevers zullen steeds meer verwachten van hun werknemers. Voornamelijk het beschikken over digitale competenties, alsook communicatieve vaardigheden en probleemoplossend vermogen, zullen steeds belangrijker worden (Europese Commissie, 2016). De onderwijsactoren binnen de gevangenissen zullen aldus een belangrijke rol weggelegd krijgen in het motiveren en ondersteunen van laagopgeleide gedetineerden in het volgen van een opleiding. Uit onderzoek is immers gebleken dat laagopgeleiden in de

samenleving het minst deelnemen aan onderwijs, dit in vergelijking met hoogopgeleiden (Van Woensel, 2006).

Aangezien gedetineerden het doorgaans moeilijk hebben om aansluiting te vinden bij de hulp- en dienstverlening buiten de muren, kan de gevangenis hierbij dienen als 'circuit breaker'. Door de hulp- en dienstverlening binnen de muren te brengen, kan de drempel naar de hulp- en dienstverlening verkleind worden (Grunseit, Forell & McCarron, 2008: 277-278). Belangrijk hierbij is dat de hulp- en dienstverleners op maat werken van de gedetineerden. Elk individu is namelijk anders. Zo hebben ze verschillende noden en behoeften, verschillende persoonsgebonden kenmerken alsook uiteenlopende doelen (Claes & Brosens, 2015).

2.2 Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

In dit onderdeel wordt allereerst de visie van de gemeenschappen en Justitie op de sociale re-integratie van gedetineerden besproken. Verder wordt dieper ingegaan op het decreet betreffende de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, het strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden alsook het lokaal actieplan van het penitentiair complex Brugge (PCB).

2.2.1 Visie gemeenschappen en Justitie op sociale re-integratie van gedetineerden

In het voorgaande deel is het belang van onderwijs voor de sociale re-integratie van gedetineerden op de arbeidsmarkt besproken. Binnen het gevangeniswezen wordt aan deze sociale re-integratie gewerkt op twee niveaus, namelijk het federale en gemeenschapsniveau. De gemeenschappen en Justitie hebben echter een andere visie op de sociale re-integratie van gedetineerden, wat gevolgen kan hebben voor de mate waarin gedetineerden aan hun persoonlijke ontwikkeling kunnen werken.

In het algemeen zijn er twee manieren om delinquenten te rehabiliteren. Enerzijds kunnen delinquenten benaderd worden vanuit een risicoperspectief. Hierbij is het primaire doel om te voorkomen dat gedetineerden verdere schade zullen berokkenen aan de samenleving. Risicobeheersing staat volgens deze benadering boven het individuele welzijn van de gedetineerde (Ward & Stewart, 2003). De visie van Justitie, met het oog op orde en het handhaven van de veiligheid, sluit hierbij aan (Meyvis, 2002). Anderzijds kunnen de individuele capaciteiten van gedetineerden bevorderd worden met als doel een betere levensstandaard te bekomen. Hierbij krijgen gedetineerden competenties aangeleerd om aan hun noden tegemoet te komen. Het primaire doel is bijgevolg om het welzijn van het individu te bevorderen, met als mogelijk gevolg een daling in recidivisme (Ward et al., 2003). Deze benadering leunt aan bij de visie van de hulpverlening, welke gericht is op de ontplooiing en de welzijnsbevordering van gedetineerden (Meyvis, 2002). Beide actoren, Justitie en de hulp- en dienstverleners, hebben zodus een andere visie op de sociale re-integratie van gedetineerden. In de praktijk leidt dit er echter toe dat de hulp- en dienstverlening heel wat weerstand krijgt van Justitie. Zo zou de hulp- en dienstverlening extra werk betekenen, leiden tot veiligheidsrisico's of wordt het aanbod niet als zinvol aanzien (Polfliet, 2015).

2.2.2 Decreet betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

In dit onderdeel worden de belangrijkste krijtlijnen van het decreet betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden besproken. Dit wordt besproken omdat dit decreet wettelijk bepaalt hoe de hulp- en dienstverlening, waaronder de werking van Leerwinkel West-Vlaanderen, binnen de gevangensmuren vorm krijgt. Hierna wordt dieper ingegaan op het strategisch plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden alsook het lokaal actieplan. Hierin worden de krijtlijnen uit het decreet verder geoperationaliseerd.

Op 8 maart 2013 werd het Decreet betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden goedgekeurd. Het doel van dit decreet is het wettelijk verankeren en formaliseren van de praktijken die ontstaan zijn uit het eerste strategisch plan. Meer bepaald wil de Vlaamse regering een wettelijke basis geven voor de coördinatie, planning en uitvoering van het hulp- en dienstverleningsaanbod aan gedetineerden. Het decreet vermeldt dat alle gedetineerden en hun sociale omgeving recht hebben op kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening zodat ze zich kunnen ontplooiën in de samenleving (Vlaamse overheid, 2013). Deze kwaliteitsgarantie wordt gegarandeerd door het reguliere aanbod (waaronder onderwijs) uit de vrije samenleving binnen de muren te brengen (Van Acker, 2016). Daarnaast wordt benadrukt dat het hulp- en dienstverleningstraject dat tijdens detentie wordt opgebouwd, moet worden verdergezet na detentie. Dit om de kans op een succesvolle re-integratie te verhogen (Paterson, 2013).

Artikel 4 van het decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden stelt de volgende doelstellingen voorop: (1) de zelfontplooiing van de gedetineerden stimuleren, (2) het sociale, relationele en psychische evenwicht van de gedetineerden herstellen, (3) de negatieve gevolgen voor de gedetineerde en zijn omgeving veroorzaakt door en tijdens de detentie beperken, (4) de integratie en participatie in de samenleving na de detentieperiode bevorderen, (5) een proces van herstel tussen dader, slachtoffer en samenleving stimuleren en (6) de kans op herstel beperken. Deze doelstellingen worden geoperationaliseerd in een strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden dat per legislatuur wordt opgemaakt (Vlaamse overheid, 2013).

Om in een humane detentie te voorzien en te streven naar een succesvolle re-integratie van de gedetineerde, werken de hulp- en dienstverleners aan de doelstellingen die voorop staan in het Decreet 2013 betreffende de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (Vlaamse regering, 2015).

2.2.3 Strategisch plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (2015-2020)

Op 17 juli 2015 keurde de Vlaamse regering het nieuw strategisch plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden voor de huidige legislatuur 2015-2020 goed. Het strategisch plan bestaat uit een omgevingsanalyse, strategische en operationele doelstellingen alsook een algemeen tijdspad en een budgettair overzicht. Daar waar de focus binnen het eerste strategisch plan voornamelijk lag op de uitbouw van het aanbod, ligt de focus bij het huidige plan op het verderzetten van de hulp- en dienstverlening buiten de muren. Daarnaast wensen de hulp- en dienstverleners meer behoeftegericht te werken. Ook willen ze meer aandacht schenken aan de kwaliteitsverbetering van het aanbod, door bijvoorbeeld met de beschikbare middelen meer gedetineerden te bereiken. Momenteel zouden niet alle gedetineerden bereikt worden. Zo zouden heel wat gedetineerden niet deelnemen aan het individueel aanbod, noch aan het groepsaanbod (Vlaamse regering, 2015). De redenen waarom gedetineerden niet deelnemen aan het educatief aanbod, worden later besproken (zie punt drempels tot participatie aan het onderwijsaanbod).

Belangrijk binnen het strategisch plan is de notie rechtsburgerschap. Dit betekent dat gedetineerden, naast het recht op vrijheid, dezelfde rechten behouden als hun medeburgers. Ook gedetineerden hebben dus recht op de diensten die de vrije samenleving te bieden heeft. In Vlaanderen en Noorwegen maken ze hiervoor gebruik van het importmodel. Het importmodel houdt in dat het aanbod buiten de muren, hetzelfde dient te zijn als het aanbod binnen de muren (Gröning, 2014; Hetland, Eikeland, Manger, Diseth & Asbjornsen, 2007). Eenzelfde leerkracht zou dus zowel in de gevangenis als erbuiten les kunnen geven (Claes et al., 2015). Binnen dit model wordt ook gepleit voor een verderzetting van de aangeboden diensten na vrijlating. Tijdens detentie worden best reeds afspraken en plannen gemaakt in het kader van de vrijlating en dienen de contactpersonen reeds geïdentificeerd te zijn. Indien er na detentie nog contacten en vertrouwensbanden aangegaan dienen te worden, kan dit immers leiden tot een drempel om nog verder beroep te doen op de hulp- en dienstverlening in de vrije samenleving (Ploeg & Sandlie, 2011).

In de periode 2015-2020 zal er voornamelijk gewerkt worden rond twee belangrijke principes. Het eerste principe is dat de hulp- en dienstverlening beter aansluit bij de noden en behoeften van alle deelgroepen binnen de gevangenispopulatie. Daarnaast dienen de hulp- en dienstverleners de gedetineerden voor te bereiden op hun re-integratie in de samenleving. Om dit te bewerkstelligen, zal het individueel hulp- en dienstverleningsplan een belangrijk instrument zijn om de hulp- en dienstverlening af te stemmen op maat van de gedetineerde. Hierbij wordt het onder meer belangrijk geacht om de gedetineerden actief te betrekken in de uitbouw, bekendmaking en organisatie van het hulp- en dienstverleningsaanbod. Verder zal er meer inzicht verworven worden in het huidige bereik van het aanbod binnen de muren, opdat de hulp- en dienstverleners meer behoeftegericht kunnen werken. Hierbij zal aandacht geschonken worden aan de zwakste doelgroepen binnen de gedetineerdenpopulatie zoals personen met een handicap, personen met psychische problemen en laagopgeleiden. Verschillende actoren

zullen geresponsabiliseerd worden om de leemtes in het huidige aanbod op te vullen alsook om hun aanbod open te stellen voor ex-gedetineerden. Ook het versterken van het sociaal netwerk van gedetineerden staat centraal en de aanpak van de verslavingsproblematiek van de gedetineerden. Tot slot zal er meer geïnvesteerd worden in het aanbod op vlak van onderwijs en tewerkstelling opdat gedetineerden zich gericht kunnen voorbereiden op een studie of job buiten de gevangensmuren (Vlaamse regering, 2015).

2.2.4 Lokaal actieplan van het penitentiair complex Brugge

Op lokaal niveau, dus in elke gevangenis, worden er twee actieplannen opgemaakt per legislatuur. Hierin worden de prioriteiten van het strategisch hulp- en dienstverleningsplan afgestemd op de lokale context. Het beleidsteam, samengesteld uit de leden van de betrokken organisaties die actief zijn in de gevangenis, stelt de actieplannen op. Ook de gevangenisdirectie wordt uitgenodigd om zijn standpunten en visie te verkondigen. Verder is het beleidsteam verantwoordelijk voor de evaluatie alsook de bijsturing van het actieplan en wordt er in elke gevangenis een coördinatieteam opgericht. Het coördinatieteam volgt de uitvoering van het actieplan op (Vlaamse regering, 2015).

Aangezien dit onderzoek plaatsvindt in het PCB, wordt enkel hierop toegespijst. Het beleidsteam van het PCB bestaat uit actoren uit volgende domeinen: welzijn, gezondheid, tewerkstelling, onderwijs, sport en cultuur, Justitie en de Vlaamse Gemeenschap. De actoren die hiertoe deel uitmaken zijn onder andere het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs (VOCVO), de Rode Antraciet en de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB). Zij hebben op basis van de evaluatie van het actieplan 2014-2015, de omgevingsanalyse en het strategisch plan hulp- en dienstverlening 2015-2020 drie strategische doelstellingen vooropgesteld voor de periode 2016-2018 (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2016).

De eerste strategische doelstelling houdt in dat de werking van de hulp- en dienstverlening én regimewijzigingen in overleg op elkaar worden afgestemd. Ten tweede wensen ze het hulp- en dienstverleningsaanbod af te stemmen op de actuele noden en behoeften van de verschillende deelgroepen van de gevangenispopulatie. Met deze doelstelling willen ze het profiel van gedetineerden uit de gesloten sectie 'Mannen 1' in kaart brengen waaronder leeftijd, herkomst, taal, jaren in detentie en hun gebruik van de hulp- en dienstverlening. De resultaten zullen nadien met gedetineerden door middel van focusgroepen worden afgetoetst. Daarnaast beogen ze meer aandacht te schenken aan de hulp- en dienstverlening van senioren en zal in de praktijk onderzocht worden welk aanbod het best past voor deze doelgroep. De derde strategische doelstelling houdt in dat alle partners van de Vlaamse gemeenschap en Justitie in de gevangenis van Brugge, zich inzetten voor een samenhangend aanbod. Dit houdt in dat elk domein binnen de gevangenis zich niet louter bezig houdt met hun eigen operationele doelstellingen, maar dat ze ook een bijdrage leveren aan elkaars operationele doelstellingen. Zo trachten ze toegankelijk te zijn voor alle gedetineerden en willen ze hen een kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening aanbieden. De voorbije jaren was het onderwijsaanbod namelijk sterk

gekrompen door het wegvallen van enkele aanbodverstrekkers (Departement Volksgezondheid, Welzijn en Gezin, 2016). Volgens de Commissie van Toezicht van het penitentiair complex Brugge (2018) leidde het personeelstekort tot een minimale dienstverlening in de gevangenis. Gedetineerden zouden toen niet meer naar de lessen of sportactiviteiten begeleid worden, waardoor de Vlaamse Gemeenschap geen educatief personeel meer aanstelde om les te geven in het PCB. Pas tijdens de tweede helft van 2018 was er weer voldoende personeel in dienst om het gros van de activiteiten te hervatten. Met het actieplan van 2016-2018 wensden de actoren van het PCB meer aandacht te schenken aan de behoeften van gedetineerden en wensden ze deze te vervullen. Hierbij gaan de verschillende actoren uit elk domein bekijken of er bepaalde kansen zijn die hun specifieke domein overtreffen en gaan ze na of er bepaalde raakvlakken zijn (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2016).

Bij de opmaak van het tweede actieplan voor de periode 2018-2020 zijn actoren uit volgende domeinen betrokken: welzijn, gezondheid, tewerkstelling, onderwijs, sport, cultuur, herstel en de Vlaamse Gemeenschap. Met de eerste strategische doelstelling wensden deze actoren tegen december 2020 dat het individueel aanbod alsook het groepsaanbod van de Vlaamse hulp- en dienstverlening opnieuw wordt ingebed in het PCB. Deze strategische doelstelling is er gekomen omdat het groepsaanbod van de VOS-dienst grotendeels werd opgeschort omwille van een personeelstekort bij Justitie. Deze opschorting heeft ruim twee jaar geduurd. Ondertussen zijn er nieuwe penitentiair beambten en gedetineerden in het PCB bijgekomen, maar zij waren nog niet bekend met de werking rond het groepsaanbod. Verschillende uitdagingen dienen bijgevolg aangegaan worden, waaronder het herstellen van het aanbod, het creëren van een draagvlak voor dit aanbod en het bevorderen van de kennis en communicatie hieromtrent. Daarom zal er in deze tijdspanne gewerkt worden aan het herstel van het groepsaanbod van de hulp- en dienstverlening binnen de muren, zullen de samenwerkingsverbanden herbekeken worden en zullen er opnieuw lijsten, materiaal en schema's worden opgesteld. Tenslotte zal het beleidsteam op zoek gaan naar een coherente samenwerking en wisselwerking tussen de individuele hulp- en dienstverlening en het groepsaanbod (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2018).

De tweede strategische doelstelling voor de periode 2018-2020 omvat kansen creëren voor de gedetineerden om zichzelf en hun talenten beter te leren kennen. Deze strategische doelstelling vloeit voort vanuit de vaststelling dat er in het PCB weinig wordt ingezet op de talenten van gedetineerden. De actoren uit het beleidsteam stellen dat er te weinig mogelijkheden waren om deze kansen te kunnen ontwikkelen. De achterliggende oorzaken hiervan zouden zijn dat er geen groepsaanbod was, er weinig enthousiasme bestaat vanuit het personeel en dat er een gebrek is aan praktische kennis en tools om talenten naar boven te halen. Volgens het beleidsteam zouden gedetineerden hun talenten niet voldoende kennen (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2018).

In dit kader is er een operationele doelstelling ontwikkeld. Deze houdt in dat elke dienst binnen de muren actie onderneemt gericht op de talenten van gedetineerden. De verschillende diensten dienen een beeld te schetsen over de talenten, competenties en mogelijkheden (aankunnen) van gedetineerden. Op die manier wensen ze het zelfinzicht te verbeteren en hun zelfredzaamheid te verhogen. De diensten willen afstappen van het Risk-Need-Responsivity (RNR) model en meer aandacht schenken aan het Good Lives Model (GLM). Deze verschuiving houdt in dat er een grotere focus zal zijn op het individuele welzijn van de gedetineerde, eerder dan de focus op risicobeheersing (Departement Volksgezondheid, Welzijn en Gezin, 2018). Hier wordt later nog dieper op ingegaan (zie punt persoonlijke ontwikkeling en Good Lives Model).

2.3 Onderwijs tijdens detentie

In dit onderdeel worden de onderwijsactoren uit het PCB besproken, de meerwaarde van onderwijs tijdens detentie en de drempels tot participatie aan het onderwijsaanbod.

2.3.1 Actoren binnen het onderwijslandschap

In het PCB zijn verschillende actoren actief binnen het onderwijslandschap. Deze actoren hun werking is eveneens ingebed in alle gevangenissen in Vlaanderen en Brussel. Hieronder wordt meer uitleg gegeven over de werking van de verschillende actoren, zijnde het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenonderwijs, de Centra voor Volwassenenonderwijs, de Centra voor Basiseducatie en de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding.

2.3.1.1 Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenonderwijs (VOCVO)

VOCVO coördineert het onderwijs aan gedetineerden in de gevangenissen in Vlaanderen en Brussel. Hun opdracht is tweeledig. Enerzijds heeft VOCVO een coördinerende en ondersteunende rol tegenover de lokale aanbodverstrekkers. Dit houdt in dat ze instaan voor: de uitbouw van een onderwijs- en vormingsbeleid voor gedetineerden, de coördinatie van het detecteren van onderwijs- en vormingsbehoeften van gedetineerden alsook de begeleiding van het onderwijstraject aan gedetineerden. Anderzijds treedt VOCVO op als intermediair aanspreekpunt tussen de onderwijsverstrekkers, de gevangenisdirecties en de beleidscoördinatoren van de Afdeling Welzijn en Samenleving (VOCVO, z.d.).

Om bovenstaande opdracht in te praktijk te verwezenlijken, is er in elke gevangenis in Vlaanderen en Brussel een onderwijscoördinator aanwezig. De onderwijscoördinator staat in voor de opvolging van het hele onderwijsgebeuren. Haar/zijn taak bestaat onder meer uit de bekendmaking van het aanbod bij de gedetineerden, de uitbouw van het aanbod, het opmaken van de planning in de gevangenis en het opnemen van contacten met scholen. De lessen zelf worden gegeven door de aanbodverstekkers (VOCVO, z.d.). De voornaamste aanbodverstekkers zullen hieronder besproken worden. Er zal eveneens een beknopt overzicht gegeven worden van het aanbod dat zij voorzien in het PCB.

2.3.1.2 Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO) en Centra voor Basiseducatie (CBE)

De belangrijkste onderwijsverstrekkers zijn de CVO en de CBE (De Koster, 2017). Door het Decreet betreffende het Volwassenenonderwijs van 15 juni 2007 wordt de mogelijkheid om onderwijs te voorzien in de gevangnissen voor de eerste keer structureel ingebed. Dit houdt in dat de aanbodverstrekkers in het volwassenenonderwijs, de CBE en de CVO op een reguliere manier formeel onderwijs in de gevangnissen kunnen inrichten. De gevangenis wordt hiervoor erkend als lesplaats van de CBE en de CVO (Van Acker, 2016).

De onderwijscoördinator nodigt de CVO uit om hun aanbod uit de vrije samenleving ook aan te bieden binnen de gevangensemuren. Hun aanbod wordt hierbij zo veel mogelijk afgestemd op de lokale noden en behoeften van de gedetineerdenpopulatie. Hierdoor verschilt het aanbod van gevangenis tot gevangenis. Het algemene aanbod van het CVO binnen de gevangenis omvat opleidingen binnen het taalonderwijs, maar kan eveneens bestaan uit opleidingen over bijvoorbeeld bedrijfsbeheer, informatica of tuinbouw (De Koster, 2017). In het PCB biedt het CVO volgende opleidingen aan: Spaans, Nederlands en ICT (VOCVO, 2019).

Het aanbod van de CBE is voornamelijk gericht op het aanleren en verbeteren van basisvaardigheden die mensen nodig hebben om te functioneren in de samenleving. De opleidingen kunnen gelijkgesteld worden met het niveau van de lagere school en het niveau van de eerste graad van het secundair onderwijs. Het CBE biedt ook de mogelijkheid aan anderstaligen om Nederlands te leren. Er wordt zowel een individueel als een groepsaanbod voorzien. Het individueel aanbod vindt voornamelijk plaats in het open leercentrum, waarbij computers ter beschikking worden gesteld aan gedetineerden. De gedetineerden kunnen hierop individueel cursussen volgen op hun eigen ritme. Hierbij krijgen ze ondersteuning van een professionele lesgever. Het is echter niet vanzelfsprekend om hiervoor aanbieders te vinden, aangezien de open leercentra op financieel vlak geen ondersteuning krijgen. Gedetineerden kunnen in bepaalde gevangnissen op zelfstandige wijze een diploma secundair onderwijs behalen, met mogelijk ondersteuning van bijvoorbeeld de Open Universiteit en de Centrale Examencommissie (De Koster, 2017). Gedetineerden in het PCB kunnen door het CBE diverse opleidingen volgen in het open leer centrum, waaronder de Nederlandse taal (VOCVO, 2019).

Volgens De Koster (2017) is het belangrijk dat het onderwijs niet wordt onderbroken. Daarnaast moet het aanbod van de CVO en de CBE binnen de muren evenwaardig zijn aan het aanbod buiten de muren, voornamelijk op vlak van kwaliteit en inhoud. Het zou tevens van belang zijn dat de opleidingen en vormingen kunnen leiden tot een officieel attest. Op die manier kan de gedetineerde na vrijlating zijn behaalde vaardigheden aantonen met een 'erkend studiebewijs'. Voor het behalen van een studiebewijs, dienen gedetineerden een volledige opleidingsmodule af te werken. Dit is echter niet evident, gezien de gedetineerden vaak transfers moeten doorstaan. Een voorbeeld hiervan is dat een gedetineerde wordt overgeplaatst van een arresthuis naar een strafhuis.

2.3.1.3 Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB)

Naast het CBE en het CVO, biedt ook de VDAB opleidingen aan voor gedetineerden. Zo heeft de VDAB in 2001 het project 'aan de bak (van)uit de bak' opgestart. Dit project vond plaats in de gevangenis van Merksplas, Wortel, Hoogstraten, Brugge, Gent, Dendermonde, Leuven-Hulp en Antwerpen-Arresthuis. Met dit project wil de VDAB gedetineerden op weg helpen naar een gepaste job na hun vrijlating. Hierbij werden er verschillende opleidingen opengesteld aan gedetineerden. Deze bestonden uit persoonsgerichte vormingen, sollicitatietrainingen en beroepsopleidingen (VDAB, 2004).

De persoonsgerichte vorming bestaat uit opleidingen waarbij individuen sociale en persoonlijke vaardigheden aanleren opdat ze op goede wijze kunnen functioneren op de arbeidsmarkt. Voorbeelden hiervan zijn communicatie- en attitudetrainingen alsook computerbasisvaardigheden. Daarnaast heeft de sollicitatietraining betrekking op alle kennis, vaardigheden en attitudes die nodig zijn om succesvol te kunnen solliciteren. Tenslotte werden er ook beroepsopleidingen aangeboden. Een gerichte opleiding zou namelijk essentieel zijn om de slaagkansen op de arbeidsmarkt te verhogen (VDAB, 2004). Momenteel worden er in het PCB geen cursussen aangeboden door de VDAB (VOCVO, 2019).

2.3.2 Meerwaarde van onderwijs tijdens detentie

Leerwinkel West-Vlaanderen werkt met de gedetineerden aan het luik opleiding en onderwijs (Vlaamse regering, 2017a). In dit onderdeel wordt dieper ingegaan op de meerwaarde dat onderwijs tijdens detentie kan hebben.

Uit meerdere studies is gebleken dat het volgen van onderwijs binnen de gevangenis positieve effecten met zich meebrengt. Alzúa, Rodriguez en Villa (2010) hebben in een Argentijnse gevangenis onderzoek gedaan naar het effect van educatieve programma's op conflicten binnen de gevangenis. Hieruit blijkt dat het volgen van onderwijs leidt tot minder sancties, verwondingen en eigendomsschade. Hiervoor zouden twee verklaringen zijn. Enerzijds zouden educatieve programma's de morele waarden en de psychologische handelingen tegenover gewelddadig gedrag kunnen veranderen. Anderzijds zou het kunnen dat er minder conflicten zijn binnen de gevangenis, omdat gedetineerden zich via educatieve programma's zinvol kunnen bezig houden en dus minder tijd over houden om bijvoorbeeld conflicten te creëren.

Uit Amerikaans onderzoek bij vrouwelijke gedetineerden blijkt dat onderwijs tijdens detentie bijdraagt tot tal van nieuwe inzichten (Fine, Torre, Boudin et al., 2001). Onderwijs helpt vrouwelijke gedetineerden onder meer reflecteren over handelingen die ze in het verleden gesteld hebben. Daarnaast hebben veel van deze gedetineerden in armoede geleefd, hadden ze geen goede schoolcarrière en waren ze slachtoffer van huiselijk geweld. Ze hadden het gevoel dat ze hier geen verandering aan konden brengen. Educatie tijdens detentie heeft hen echter de mogelijkheid gegeven om hier kritisch over na te denken. Hierdoor beseften verschillende vrouwen dat ze wel een keuze hebben, zelf beslissingen kunnen nemen en zodus veranderingen kunnen teweeg brengen.

Nuttal, Hollmen en Staley (2003) hebben in New York onderzoek gedaan naar de recidivecijfers van gedetineerden die een General Equivalency Diploma (GED) behaalden en diegenen die geen GED behaalden. Het educatieve programma dat hierbij wordt aangeboden, bestaat uit vaardigheden, kennis en attitudes die nodig zijn om na vrijlating een job te kunnen vinden. Het doel is dan ook dat elke gedetineerde slaagt voor de 'Test of General Education Development'. Uit de studie blijkt dat 32% van diegenen die een GED behaalden binnen de 36 maanden terug werden opgesloten, tegenover 37% van diegenen die geen GED behaalden. Het grootste verschil is waar te nemen bij gedetineerden onder de 21 jaar. Slechts 40% van de gedetineerden onder 21 jaar die een GED behaalden, keerden terug naar de gevangenis. Bij de gedetineerden onder de 21 jaar die geen GED behaalden, is dit percentage 54%. Het behalen van een GED in de gevangenis heeft dus een gunstig effect op de recidivecijfers. De gedetineerden werden opgevolgd gedurende een periode van 36 maanden.

Daarnaast hebben Allred, Harrison en O'Connell (2013) onderzoek gedaan naar de bijdrage van educatie aan zelfeffectiviteit. Zelfeffectiviteit wordt gemeten aan de hand van de 'General Self-efficacy Scale' van Schwarzer en Jerusalem (1995). Deze schaal meet het geloof in de eigen capaciteiten van individuen in het omgaan met dagelijkse gebeurtenissen alsook hoe ze zich kunnen aanpassen na het ervaren van stressvolle gebeurtenissen. Gedetineerden hebben 15 weken lang deelgenomen aan diverse cursussen over sociale thema's zoals criminaliteit en rechtvaardigheid. Tijdens deze lessen gingen ze hierover in discussie met elkaar en dienden ze over deze thema's te reflecteren. De zelfeffectiviteit van gedetineerden bleek uiteindelijk significant hoger te zijn na de cursus (Allred et al., 2013).

2.3.3 Drempels tot participatie aan het onderwijsaanbod

Hierboven werd reeds de meerwaarde van het volgen van onderwijs tijdens detentie geschetst, maar er zijn verschillende drempels die gedetineerden weerhouden om deel te nemen aan het onderwijsaanbod. Deze drempels worden in dit onderdeel besproken.

Brosens en haar collega's (2013) hebben in hun behoefteonderzoek naar hulp- en dienstverlening in de gevangenis van Antwerpen gepeild naar de redenen van gedetineerden om niet deel te nemen aan het onderwijsaanbod. De barrières situeren zich voornamelijk op micro-, meso- en organisatorisch niveau.

Op microniveau is gebleken dat gedetineerden voorkeur geven aan ander aanbod binnen de gevangenis (Brosens et al., 2013). Het volgen van onderwijs moet het vaak laten afweten tegen het werken binnen de muren, het ontvangen van bezoek alsook de wandeling die dagelijks plaatsvindt (Brosens et al., 2013; Hellemans, Aertsen & Goethals, 2008). Hiernaast vormt de taalbarrière een drempel en hebben bepaalde gedetineerden gewoonweg geen zin om les te volgen (Brosens et al., 2013).

Op mesoniveau zouden de sociale invloeden doorslaggevend zijn om niet deel te nemen aan het onderwijsaanbod. De reden die hiervoor aangehaald wordt, is dat de gedetineerden de penitentiair beambten niet tot last willen zijn (Brosens et al., 2013). Daarnaast geven gedetineerden uit de gevangenis van Brugge, Merksplas, Turnhout

en Wortel aan dat ze soms niet uit hun cel worden gehaald door het bewakingspersoneel, hoewel ze ingeschreven staan voor een activiteit (Hellemans et al., 2008).

Tenslotte zijn er ook organisatorische barrières vast te stellen. De eerste factor die meespeelt, is het tijdspad van de gedetineerde. Ruim de helft van de gedetineerden zou niet deelnemen aan het onderwijsaanbod, omdat ze nog niet lang in de gevangenis verblijven, omdat men denkt niet lang te blijven of omdat men geen zicht heeft op de duur van het verblijf. De tweede factor die doorweegt zijn beperkingen van het onderwijsaanbod zelf, zoals lesplaatsen die reeds volzet zijn of een beperkte keuze aan vakinhouden. Tenslotte geeft een vierde van de respondenten aan geen weet te hebben van het bestaan van de onderwijsactiviteiten in de gevangenis of hebben ze geen idee hoe ze zich hiervoor moeten inschrijven (Brosens et al., 2013).

Volgens Quigley (1997, in Messemer 2011) zijn er drie drempels waardoor gedetineerden niet deelnemen aan het onderwijsaanbod. Deze zijn dispositionele, institutionele en situationele drempels. De dispositionele drempel heeft betrekking op de houding van gedetineerden tegenover het formeel leren. Veel gedetineerden hebben hun schoolcarrière niet afgemaakt en staan moedeloos tegenover het onderwijs (Allday, 2006). De institutionele drempel bestaat uit obstakels die aanwezig zijn binnen het instituut dat onderwijs aanbiedt, zoals een gebrek aan penitentiair beambten of een tekort aan middelen. De situationele drempel omvat barrières die niet rechtstreeks gerelateerd zijn aan het onderwijs, maar hier wel een invloed op uitoefenen. Een vervroegde vrijlating of een transfer naar een andere gevangenis, kan de deelname aan onderwijs beïnvloeden (Quigley 1997, in Messemer 2011).

2.4 Overgang naar de vrije samenleving

Volgens Grunseit en haar collega's (2008) zouden gedetineerden niet alleen voor detentie, maar ook na detentie moeilijk aansluiting vinden bij de hulp- en dienstverlening uit de vrije samenleving. Tijdens detentie zou deze stap naar de hulp- en dienstverlening verkleind kunnen worden, door de hulp- en dienstverlening binnen de gevangensmuren te brengen. Dit neemt echter niet weg dat gedetineerden na hun vrijlating nog steeds moeilijk de aansluiting kunnen maken. Van Dam en Raeymaeckers (2017) hebben onderzoek gedaan naar de drempels die ex-gedetineerden ervaren om opnieuw bij de hulp- en dienstverlening aan te kloppen. De eerste drempel omvat de organisatorische drempel. Ex-gedetineerden zouden onder meer verhinderd worden om de stap te zetten naar de hulp- en dienstverlening omwille van de lange wachtlijsten, omdat de organisatie uitsluitend geopend is tijdens de uren waarop de ex-gedetineerden moeten werken, omdat de hulp- en dienstverleners te weinig tijd kunnen vrijmaken of omdat ze een afspraak moeten maken. Daarnaast kan het ook voorkomen dat ze niet worden verder geholpen omdat ze aan bepaalde criteria niet voldoen. Naast de organisatorische drempels zijn er ook relationele drempels. Zo zouden bepaalde hulpverleners niet vriendelijk zijn of mensen met een migratieachtergrond discrimineren. Dit kan ertoe leiden dat ex-gedetineerden afhaken. Daarnaast schamen ex-gedetineerden zich over hun strafblad waardoor ze moeilijker de stap naar de hulp- en dienstverlening kunnen zetten. Ze bekommeren zich over het feit wat de anderen van hen zullen denken.

Bovendien hebben sommige ex-gedetineerden geen weet over de verschillende hulp- en dienstverleners in de vrije samenleving. Tenslotte kan een beperkte mobiliteit ook een drempel zijn. Zo kan het zijn dat de organisatie ongunstig gelegen is en dat de gedetineerden geen auto hebben of een moeilijke verbinding met het openbaar vervoer.

Aangezien (ex-)gedetineerden kampen met problemen op verschillende levensdomeinen (Social Exclusion Unit, 2002), is het belangrijk dat ze na vrijlating voldoende ondersteund worden. Leerwinkel West-Vlaanderen haar werking is ingebed in vier centrumsteden. Dankzij haar strategische ligging zou de hulp- en dienstverlening makkelijk toegankelijk moeten zijn voor ex-gedetineerden (Vlaamse regering, 2017a). Hiermee kan ze de drempel aangaande mobiliteit zoals aangehaald door Van Dam en Raeymaeckers (2017) verlagen. Bovendien kan de leerloopbaanbegeleider het leertraject na detentie verder ondersteunen en kan hij/zij ex-gedetineerden, indien gewenst, doorverwijzen naar opleidingsverstrekkers in de vrije samenleving. Dit kan de slaagkansen van het leertraject doen toenemen (Vlaamse regering, 2017a).

2.5 Learning Inside Out (LIO)

LIO is een pilootproject waarbij Leerwinkel West-Vlaanderen haar dienstverlening openstelt voor gedetineerden in de gevangenis van Ieper, Ruiselede en Brugge. Dit project wordt gefinancierd door het Europees Sociaal Fonds. Leerwinkel West-Vlaanderen zal in samenwerking met de FOD Justitie en VOCVO een duurzame en kwaliteitsvolle leerloopbaanbegeleiding aanbieden voor (ex-)gedetineerden met als doel hun slaagkansen op de arbeidsmarkt te verhogen (ESF Vlaanderen, 2019).

2.5.1 Betrokken actoren bij het project LIO

In dit onderdeel worden de betrokken actoren bij het pilootproject LIO besproken, namelijk Leerwinkel West-Vlaanderen, het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs en het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen.

2.5.1.1 Huis van het Leren West-Vlaanderen - Leerwinkel West-Vlaanderen

Huis van het Leren West-Vlaanderen is een projectenvzw die streeft naar volgend doel: *"het optimaliseren, het faciliteren, het stimuleren en het ondersteunen van de dienstverlening ten aanzien van volwassenen (18+) voor passende studie-oriëntering en om alle initiatieven te nemen of te ondersteunen met betrekking tot het levenslang en levensbreed leren, met bijzondere aandacht voor kansengroepen"* (Vlaamse regering, 2017a: 2).

In het kader van deze doelstelling wil Huis van het Leren West-Vlaanderen vzw onder meer instaan voor de realisatie van het project Leerwinkel in de provincie West-Vlaanderen. Leerwinkel West-Vlaanderen stelt haar dienstverlening open voor alle volwassenen die graag informatie en/of begeleiding zouden willen bij het kiezen van een opleiding, cursus of vorming in (West-)Vlaanderen. Iedereen die ouder is dan 18 jaar kan bij Leerwinkel West-Vlaanderen terecht, indien ze meer informatie wensen rond opleidingen of hun studiekeuze. De leerloopbaanbegeleiders helpen mensen verder via individuele begeleiding of begeleiding in groep. Daarnaast bekijken ze hoe ze bepaalde drempels kunnen aanpakken (Vlaamse regering, 2017a).

2.5.1.2 VOCVO

VOCVO werd als actor binnen het gevangeniswezen hierboven reeds toegelicht (zie punt actoren binnen het onderwijslandschap). In dit onderdeel wordt de rol van VOCVO bij het project LIO besproken.

De onderwijscoördinator zal de gedetineerden met een leervraag in eerste instantie zelf proberen verder helpen. Indien de onderwijscoördinator vaststelt dat het om een complexe leervraag gaat, welke zijn/haar expertise overstijgt, zal hij/zij de gedetineerde doorverwijzen naar Leerwinkel West-Vlaanderen. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat de gedetineerde meer informatie wenst over het opleidingsaanbod buiten de gevangenis muren. Leerwinkel West-Vlaanderen is in dit geval de gewenste partner om de gedetineerde hiermee verder te helpen. De onderwijscoördinator kan bijgevolg reeds een intakeformulier invullen met de gedetineerde, waarna ze hem doorverwijst naar Leerwinkel West-Vlaanderen (Vlaamse regering, 2017).

2.5.1.3 Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI)

Op 8 juli 2014 ondertekenden de Federale Staat (het DG EPI), de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest een nieuw samenwerkingsakkoord inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit samenwerkingsakkoord schrijft voor hoe DG EPI de werking van VOCVO en de andere diensten binnen de Vlaamse en Brusselse gevangenis kan faciliteren. Het DG EPI dient onder meer de uitbouw van een toereikend hulp- en dienstverleningsaanbod door de Vlaamse overheid te faciliteren (Vlaamse overheid, 2014). Het DG EPI zal binnen dit project dezelfde rol als facilitator opnemen (Vlaamse regering, 2017a).

2.5.2 Werking van het project LIO

In het project LIO zullen Leerwinkel West-Vlaanderen en VOCVO vindplaatsgericht tewerk gaan. Doordat de leerloopbaanbegeleiders en onderwijscoördinatoren zich op fysiek nabije afstand bevinden van de gedetineerden, zou de hulp- en dienstverlening meer toegankelijk zijn voor hen. De onderwijscoördinator zal hier als eerste aanspreekpunt fungeren voor gedetineerden die een bepaalde leervraag hebben. Voor complexere leervragen zal de onderwijscoördinator de gedetineerde doorverwijzen naar een leerloopbaanbegeleider (Vlaamse regering, 2017a).

Daarnaast zullen de leerloopbaanbegeleiders en onderwijscoördinatoren outreachend werken. Aan de hand van verschillende informatiekanalen brengen ze de gedetineerden op de hoogte van het bestaan van leerloopbaanbegeleiding. Het eerste informatiekanaal bestaat uit het verspreiden van flyers en brochures. In het PCB geldt een gesloten regime waardoor veel gedetineerden hun tijd doorbrengen in hun cel. Hierbij zal het bewakend personeel de flyers en brochures uitdelen aan de gedetineerden. Daarnaast zal er informatie over leerloopbaanbegeleiding verschijnen op het intern digitaal informatiekanaal. De gedetineerden krijgen hierover berichtgeving op de TV in hun cel. Tenslotte zullen de leerloopbaanbegeleiders en onderwijscoördinatoren ook zelf informatiesessies geven over leerloopbaanbegeleiding. Tijdens deze informatiesessies komen allerhande onderwerpen aan bod, zoals de werking van Leerwinkel West-Vlaanderen, het onderwijsaanbod in hun regio en de examencommissie. Het positieve

aan deze vorm van informeren, is dat gedetineerden reeds persoonlijk contact kunnen maken met potentiële begeleiders. Aangezien verschillende actoren zich op fysieke nabijheid bevinden van de gedetineerden, is het eveneens mogelijk om cliëntoverleg te organiseren. Gedetineerden ondervinden immers problemen op verschillende levensdomeinen, waardoor het cruciaal is om tijdens het leertraject rekening te houden met deze verschillende problematieken (Vlaamse regering, 2017a).

2.5.3 Methodiek van het project LIO

Om de aanpak zo goed mogelijk te kunnen afstemmen op de noden en behoeften van de gedetineerden, worden er verschillende methodieken gehanteerd. Maatwerk vormt een centraal gegeven in het traject met de gedetineerden, gezien elk van hen een andere (leer)loopbaan heeft afgelegd, een unieke (leer)vraag heeft en eigen (rand)problematieken kent. Om zo veel mogelijk op maat te werken van de gedetineerde, maken de leerloopbaanbegeleiders gebruik van individuele begeleidingstools zoals interesse- en competentietesten. Hiermee trachten ze zo veel mogelijk in te zetten op de persoonlijke interesses en talenten van de gedetineerden. Voor elke gedetineerde zal de leerloopbaanbegeleider een portfolio opmaken. Dit portfolio biedt een overzicht van de stappen die het individu dient te zetten om zijn/haar doel te bereiken. Bovendien worden de sterktes, zwaktes en talenten van gedetineerden hierin weergegeven (Vlaamse regering, 2017a).

De specifieke aanpak van Leerwinkel West-Vlaanderen sluit aan bij diverse positieve benaderingen zoals de positieve psychologie en het GLM. De positieve psychologie is een sterktegerichte benadering waarbij individuen capaciteiten ontwikkelen die hen in staat stellen om tegemoet te komen aan hun persoonlijke noden en interesses. Dit zou leiden tot een gelukkig leven waarbij individuen voldoening bereiken (Ward et al., 2007). Tevens sluit hun aanpak sterk aan bij het GLM. Het GLM vormt een belangrijke theoretische basis voor dit onderzoek en wordt in volgend onderdeel besproken.

2.6 Persoonlijke ontwikkeling en Good Lives Model

De onderzoeksvraag die in dit onderzoek voorop staat is de volgende: "*Hoe faciliteert leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden uit het penitentiair complex Brugge?*" Alvorens hierop een antwoord te bieden, is het belangrijk om de verschillende concepten nader te bestuderen. Om het concept persoonlijke ontwikkeling te duiden, wordt vertrokken vanuit het GLM.

Het GLM is een positieve benadering die gericht is op het bevorderen van individuen hun capaciteiten opdat individuen een betekenisvol, constructief en gelukkig leven kunnen leiden. Een veronderstelling hierbij is dat elk mens humane levensbehoeften nastreeft en dat wanneer deze bereikt worden, ze in hoge mate welzijn ervaren. Het plegen van verdere criminaliteit zou dan niet meer nodig zijn. Hulpverleners kunnen gedetineerden helpen in het bereiken van hun levensbehoeften, door hen de kennis, vaardigheden, kansen en middelen te geven om een voor het individu gelukkig leven te bekomen. Hierbij staan de persoonlijke voorkeuren, interesses en belangen van het individu centraal (Ward et al., 2007).

Voorbeelden van primaire levensbehoeften die mensen nastreven zijn uitmuntendheid in werk en kennis (Ward & Gannon, 2006: 79). De primaire levensbehoeften kunnen bereikt worden door secundaire levensbehoeften te vervullen (Ward, Vess, Collie & Gannon, 2006). Een persoon die een opleiding in mechanica gevolgd heeft en die nadien in deze sector wil tewerkgesteld worden, zou bijgevolg zijn primaire levensbehoeften aangaande uitmuntendheid in werk kunnen vervullen (Ward et al., 2013: 35).

Het volgen van onderwijs kan aldus een belangrijke rol spelen bij het behalen van de primaire levensbehoeften van gedetineerden wanneer het gaat om werk en kennis. De leerloopbaanbegeleiders kunnen gedetineerden ondersteunen door hun ideaalbeeld na detentie te achterhalen, om vervolgens samen een traject op maat uit te stippelen die in het teken staat van de levensbehoeften die ze willen vervullen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een gedetineerde na detentie zijn job uitstekend wil uitoefenen, maar dat hij op dit moment nog niet weet waarin hij uitblinkt. De leerloopbaanbegeleider kan dan in eerste instantie de sterktes, interesses en talenten van de gedetineerden trachten te achterhalen. Op basis hiervan kan de leerloopbaanbegeleider studiemogelijkheden voorleggen die aansluiten bij de persoonlijke interesses, talenten en sterktes van gedetineerden. De laatste stap betreft dan het opzetten van een opleiding opdat de gedetineerde zijn diploma kan gebruiken om na detentie deze job uit te oefenen.

De persoonlijke ontwikkeling wordt bijgevolg gezien als het proces waarbij de gedetineerde zijn levensbehoeften stelselmatig vervult. Het individu komt met een bepaalde (leer)vraag bij de leerloopbaanbegeleider aankloppen met de idee om een bepaald doel te kunnen bereiken dat belangrijk wordt geacht voor het individu. Bijgevolg wordt een leertrajectbegeleiding opgestart waarbij verschillende stappen worden ondernomen in het kader van het vooropgestelde doel. Het doel is dus om van een huidige toestand naar een gewenste toestand toe te werken. Er wordt dus gewerkt aan een gunstig toekomstperspectief voor het individu, vertrekkend vanuit diens talenten, interesses en sterktes. Hiermee sluit leerloopbaanbegeleiding sterk aan bij het GLM, welke een sterktegerichte benadering is (Ward et al., 2007).

Het GLM is niet het meest frequente model dat gebruikt wordt binnen de strafrechtelijke interventies. Tot op heden wordt er voornamelijk gebruik gemaakt van het RNR model, welke gericht is op risicomanagement en terugvalpreventie (Ward et al., 2003). De voornaamste kritiek op dit model houdt in dat er te weinig aandacht wordt geschonken aan het responsiviteitsbeginsel. Het RNR model schenkt voornamelijk aandacht aan de risicofactoren en plaatst bijgevolg de delinquenten in verschillende risicocategorieën en behandlungsstromingen, zonder voldoende aandacht te schenken aan hun individuele waarden en normen (Ward, Gannon & Yates, 2008). Volgens Hanson en Bussière (1998) is het belangrijk dat de delinquenten gemotiveerd zijn om te veranderen om een behandeling tot een goed einde te brengen. Delinquenten die niet gemotiveerd zijn en de behandeling niet volbrengen, zouden vaker recidiveren dan delinquenten die de behandeling wel tot een goed einde brengen. Concluderend kan dus gesteld worden dat het belangrijk is om de behandeling af te stemmen op de individuele noden en interesses van delinquenten om de slaagkans ervan te verhogen. Dit is ook hetgeen Leerwinkel

West-Vlaanderen doet. De leerloopbaanbegeleiders gaan gericht op zoek naar een opleiding die aansluit bij de interesses, sterktes en talenten van het individu (Vlaamse regering, 2017a).

2.7 Conclusie literatuurstudie

Uit internationale en nationale studies is gebleken dat gedetineerden vaak laaggeschoold zijn met laaggeletterdheid tot gevolg. Dit is nefast voor de re-integratie van gedetineerden aangezien geletterdheid cruciaal is om zelfstandig te functioneren binnen en te participeren aan de samenleving. Bovendien draagt een goede geletterdheid bij tot de persoonlijke ontwikkeling van individuen. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat laagopgeleiden in vergelijking met hoogopgeleiden het minst deelnemen aan onderwijs. Dit is zorgwekkend, aangezien werkgevers steeds meer kennis verwachten van hun werknemers.

Volgens het Decreet betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden dienen de hulp- en dienstverleners in de gevangenis, waaronder Leerwinkel West-Vlaanderen, in te zetten op een kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening opdat gedetineerden zich kunnen ontplooiën. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het onderwijsaanbod uit de vrije samenleving binnen de gevangensmuren te brengen en het hulp- en dienstverleningstraject verder te zetten na detentie. Ex-gedetineerden hebben het namelijk doorgaans moeilijk om aansluiting te vinden bij de hulp- en dienstverlening buiten de muren.

Het educatief aanbod uit de vrije samenleving wordt binnen gebracht door VOCVO. Het onderwijsaanbod in de gevangenis van Brugge werd gedurende twee jaar opgeschort en is in de tweede helft van 2018 grotendeels hervat. Gedurende de periode 2018-2020 willen de hulp- en dienstverleners uit het PCB het groepsaanbod herstellen en kansen creëren voor gedetineerden om zichzelf en hun talenten te ontdekken. Het GLM vormt hierbij de basis. De hulp- en dienstverleners zullen het individu centraal stellen en hun trajecten afstemmen op de persoonlijke interesses, sterktes en talenten van gedetineerden om hun levenskwaliteit te bevorderen. Deze methodiek wordt eveneens toegepast door Leerwinkel West-Vlaanderen.

Het volgen van onderwijs tijdens detentie zou positieve effecten met zich meebrengen zoals een daling in recidivisme, een verhoogde zelfeffectiviteit en minder conflicten in de penitentiaire inrichting. Toch zijn er drempels die gedetineerden weerhouden om deel te nemen aan onderwijs. Zo hebben ze een beperkte keuze aan vakinhouden, hebben ze geen kennis over het aanbod of zijn er onvoldoende plaatsen. Dit zijn drempels die het werken aan de persoonlijke ontwikkeling kunnen weerhouden. De leerloopbaanbegeleiders en onderwijscoördinatoren zullen binnen het project LIO het gebrek aan kennis over het aanbod opvangen, door flyers en brochures uit te delen, leerloopbaanbegeleiding te promoten op het infokanaal en zelf informatiesessies te geven.

3 Methodologie

In dit onderdeel worden de onderzoeksvragen en concepten toegelicht. Verder wordt besproken welke onderzoekspopulatie in dit onderzoek werd betrokken en wat hiervoor de aanleiding is. Vervolgens wordt besproken welke methodologische afwegingen gemaakt zijn en om welke reden. Ook wordt toegelicht hoe de onderzoekseenheden geselecteerd werden en wat hiervan de beperkingen zijn. Nadien wordt toegelicht waar de interviews hebben plaatsgevonden en in welke periode. Verder wordt gereflecteerd over de kwaliteit van dit onderzoek alsook over de dataverzameling. Hierna wordt de verwerkings- en analysemethode besproken alsook hoe de vragenlijst tot stand is gekomen. De methodologie wordt afgesloten met een conclusie.

3.1 Onderzoeksvragen en conceptualisering

In dit onderzoek wordt een antwoord gegeven op volgende onderzoeksvraag: "*Hoe faciliteert leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden uit het penitentiair complex Brugge?*" Om een antwoord te bieden op bovenstaande onderzoeksvraag, staan de volgende drie deelvragen centraal:

- Wat zijn de persoonlijke noden van gedetineerden voor persoonlijke ontwikkeling?
- In welke mate hebben zij kennis over het aanbod om deze noden te verwezenlijken?
- Op welke manier ondersteunt leerloopbaanbegeleiding gedetineerden bij het verwezenlijken van deze noden?

In het voorgaande deel werden de concepten leerloopbaanbegeleiding en persoonlijke ontwikkeling besproken. Hieronder worden beide concepten nog eens beknopt toegelicht.

Leerloopbaanbegeleiding

Leerloopbaanbegeleiding is een onafhankelijke en autonome dienstverlening die volwassenen met een leervraag of leernood ondersteunt en begeleidt bij het zoeken naar een passend opleidingsaanbod. Leerloopbaanbegeleiders verschaffen objectieve informatie over leermogelijkheden die aansluiten bij de specifieke context van de leervrager. Binnen de begeleiding worden zodus de diverse mogelijkheden in het volwassenonderwijs en -vorming afgestemd op de specifieke vraag, nood, achtergrond, persoonlijke omstandigheden en het perspectief van de volwassene. Leerloopbaanbegeleiding verstrekt eveneens informatie over de Erkenning van eerder Verworven Competenties (EVC)- of diplomagelijkschakelingsprocedures (Vlaams Adviescomité van het project GOAL, 2018). De dienstverlener die de rol van leerloopbaanbegeleiding in dit onderzoek op zich neemt, is Leerwinkel West-Vlaanderen.

Persoonlijke ontwikkeling

De persoonlijke ontwikkeling van de gedetineerde wordt gezien als het proces waarbij de gedetineerde stelselmatig zijn primaire levensbehoeften vervult, zoals uitmuntendheid in werk en kennis (Ward et al., 2006).

3.2 Onderzoekseenheden

In dit onderdeel wordt toegelicht welke doelgroep werd beoogd binnen dit onderzoek, wat de motieven zijn om deze doelgroep te bevragen, welke drempels ertoe hebben geleid dat deze doelgroep niet in zijn geheel werd opgenomen en wie de uiteindelijke onderzoekseenheden waren.

3.2.1 Beoogde onderzoekseenheden

Leerwinkel West-Vlaanderen is actief in de gevangenis van Brugge, Ruiselede en Ieper. Het penitentiair complex te Brugge (PCB) brengt gedetineerden onder met verschillende hechtenistitels, waaronder beklaagden, veroordeelden en geïnterneerden. In het PCB bevinden zich zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden (FOD Justitie, 2019a).

Het penitentiair landbouwcentrum van Ruiselede (PLC) is een open gevangenis waarin enkel veroordeelde gedetineerden worden ondergebracht. De gedetineerden kunnen naar het PLC overgebracht worden, indien ze niet vluchtgevaarlijk zijn, in groepsverband kunnen leven, een verblijfsrecht hebben in België en arbeidsgeschikt zijn. De meeste gedetineerden komen naar het PLC tijdens de laatste fase van hun detentie, om hun re-integratie voor te bereiden (FOD Justitie, 2019b).

De gevangenis van Ieper is een arresthuis. Hierin worden beklaagden overgebracht die in voorlopige hechtenis zitten om de uitspraak in hun strafdossier af te wachten. Hoewel deze gevangenis hoofdzakelijk werd ingericht als arresthuis, dient het ook als strafhuis. Een derde van de gedetineerden zijn veroordeelden (FOD Justitie, 2019c).

De geïnterneerden zullen in dit onderzoek niet bevroegd worden, aangezien er momenteel geen leerloopbaanbegeleiding voor hen voorzien wordt. Het is bijgevolg niet mogelijk om na te gaan hoe leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van deze populatie faciliteert. In dit onderzoek wordt wel geopteerd om de andere populaties uit de verschillende gevangenissen te betrekken. De reden hiertoe wordt in volgend punt toegelicht.

3.2.2 Motivatie bevraging onderzoekseenheden

In dit onderzoek werd gepoogd om de gedetineerdenpopulatie uit de verschillende gevangenissen te bevragen, omwille van de verschillende noden die ze hebben met betrekking tot onderwijs en persoonlijke ontwikkeling. Zo is uit eerder onderzoek gebleken dat vrouwen meer nood zouden hebben aan ontspannende en stressregulerende activiteiten, dan aan vormende activiteiten. Daarnaast zouden vrouwen even graag als mannen een beroepsopleiding willen volgen (Van Haegendoren et al, 2001). Tevens blijken beklaagden en veroordeelden verschillende behoeften te hebben. Beklaagden zouden zich voornamelijk focussen op het al dan niet vrijkomen uit de gevangenis, terwijl veroordeelden hun detentietijd zinvol willen invullen en hun re-integratiekansen willen verhogen (Tournel, 2009). Het zou echter relevant zijn om na te gaan hoe beklaagden leerloopbaanbegeleiding ervaren en of dit op korte termijn hun persoonlijke ontwikkeling kan bevorderen. Beklaagden zitten namelijk vaak voor korte duur in een arresthuis. Zo worden ze ofwel vrijgelaten of worden ze overgeplaatst naar een strafhuis (Snacken, De Ron & Tournel, 2009). Hierbij kan het echter interessant zijn

om te onderzoeken of beklaagden na transfer of vrijlating leerloopbaanbegeleiding hebben verdergezet en hoe ze deze omschakeling hebben ervaren.

3.2.3 Drempels bevraging onderzoekseenheden

Uit een verkennend gesprek met Leerwinkel West-Vlaanderen bleek dat het niet mogelijk is om gedetineerden uit de gevangenis van Ruiselede en Ieper te bevragen. Het blijkt immers zeer moeilijk om beklaagden in te plannen voor interviews aangezien hun tijdsplan zo onzeker is. De interviews dienen namelijk geruime tijd op voorhand ingepland te worden en hiervoor dient er eerst een gesprek plaats te vinden met beklaagden. Zij dienen namelijk data door te geven waarop ze beschikbaar zijn, maar omwille van diverse factoren, zoals een onverwachte uithaal door hun advocaat of politie (Snacken et al., 2009), is dit voor hen moeilijk te voorspellen. Vermits de toelating tot afname van de interviews werd beperkt in tijd, konden geen interviews met beklaagden worden ingepland. Dit wegens het gebrek aan garantie dat de interviews konden plaatsvinden. De onderzoekspopulatie werd daarom beperkt tot de bevraging van veroordeelden. Bij deze onderzoekspopulatie werd reeds een beslissing genomen in het kader van hun straf. Dit maakt de kans groter dat zij reeds gericht bezig zijn met het voorbereiden van hun re-integratie in de maatschappij. Hierdoor hebben zij mogelijk een concreet beeld van wat ze na hun detentie willen doen en wat hun noden hierbij zijn. Het onderzoek naar de rol van leerloopbaanbegeleiding staat hierin centraal. Aangezien veroordeelden uit het PLC hun strafeinde uitzitten en de vrijlating nadert, zou het kunnen dat zij noden vaststellen die eerder niet aanwezig waren. Daarom zou het interessant zijn om na te gaan hoe leerloopbaanbegeleiding hieraan tegemoet kan komen. Volgens Leerwinkel West-Vlaanderen zou het praktisch zeer moeilijk zijn om deze onderzoekspopulatie te bevragen, waardoor gedetineerden uit het PLC niet werden opgenomen in dit onderzoek. Op basis van deze argumenten werd in dit onderzoek gefocust op de veroordeelde gedetineerden uit het PCB, bestaande uit zowel mannen als vrouwen.

3.2.4 Uiteindelijke onderzoekseenheden

Aantal respondenten volgens geslacht	
Mannen	Vrouwen
6	5

In dit onderzoek werden zowel mannelijke en vrouwelijke gedetineerden uit het PCB bevragd. De gedetineerden voldoen aan enkele voorwaarden die Leerwinkel West-Vlaanderen heeft opgesteld om in aanmerking te kunnen komen voor leerloopbaanbegeleiding. Zo dienen de gedetineerden ingeschreven te zijn als werkzoekende bij de VDAB. Dit kan pas vanaf 14 maanden voor de datum van voorwaardelijke invrijheidsstelling. Daarnaast dienen de gedetineerden recht te hebben op een wettig verblijf in België (Vlaamse regering, 2017a).

3.3 De methode van het onderzoek: een kwalitatieve aanpak

De onderzoeksmethode die in dit onderzoek werd gehanteerd, is het kwalitatieve diepte-interview. Het is immers niet vanzelfsprekend om de persoonlijke noden van gedetineerden voor persoonlijke ontwikkeling in kaart te brengen via een enquête, aangezien deze noden zeer uiteenlopend kunnen zijn. Een kwalitatief interview laat toe om diepgaand te graven naar de verschillende noden en behoeften die gedetineerden hebben in het kader van de levensbehoeften die ze willen vervullen. Bovendien kon op deze manier bevestigd worden welke specifieke middelen de gedetineerden nodig hebben om vooropgestelde doelen te bereiken. Elk individu heeft namelijk een uniek parcours afgelegd met leerloopbaanbegeleiding. Binnen dit onderzoek werd gepoogd om de bijdrage van deze begeleiding aan de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden in de diepte te bevragen. Om dit te onderzoeken werd gebruikt gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst (zie bijlage 1). Dit soort vragenlijst bestaat uit een aantal hoofdvragen, maar laat toe om af te wijken van de bestaande structuur en dieper in te gaan op relevante onderwerpen die de gedetineerde aanreikt (Beyens, Kennes & Tournel, 2016).

Dit onderzoek gebeurde zowel op inductieve wijze als deductieve wijze. Enerzijds gebeurde het op inductieve wijze, gezien er tot op heden geen onderzoek bestond omtrent de leerloopbaanbegeleiding van Leerwinkel West-Vlaanderen. Daar Leerwinkel West-Vlaanderen een nieuwe actor is binnen het gevangeniswezen, is dit onderzoek verkennend van aard. Anderzijds gebeurde het onderzoek ook op deductieve wijze, gezien er allereerst een literatuurstudie plaatsvond van soortgelijke onderzoeken binnen het gevangeniswezen. Op basis van deze onderzoeken werd een vragenlijst opgesteld (Decorte, 2016).

3.4 Selectieprocedure

In dit onderzoek werd nagegaan hoe leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden faciliteert. Het betreft dus een zeer specifieke doelgroep. Bijgevolg was het louter relevant om onderzoekseenheden te betrekken die deelnemen aan leerloopbaanbegeleiding. Daarom werd in dit onderzoek geopteerd voor een doelgerichte steekproef (Mortelmans, 2016).

De onderzoekseenheden werden geselecteerd door een leerloopbaanbegeleidster van Leerwinkel West-Vlaanderen. Tijdens het verkennend gesprek met Leerwinkel West-Vlaanderen heb ik geduurd welke onderzoekspopulatie geopteerd werd voor dit onderzoek. Zo werd in eerste instantie geopteerd voor vrouwelijke en mannelijke gedetineerden. Daarnaast werd geopteerd voor het betrekken van gedetineerden die reeds enkele maanden in begeleiding zijn alsook gedetineerden waarbij de begeleiding in mindere mate verloopt of gedetineerden die vroegtijdig uit het leertraject stapten. Dit laat immers toe om zowel de succesfactoren als de pijnpunten van leerloopbaanbegeleiding in kaart te brengen.

3.5 Beperkingen van deze selectie

De onderzoekseenheden die door de leerloopbaanbegeleidster geselecteerd werden binnen dit onderzoek, zijn mannelijke en vrouwelijke gedetineerden uit het PCB die reeds enkele maanden in begeleiding zijn bij Leerwinkel West-Vlaanderen. Hiervoor werd gekozen omdat er van deze onderzoekspopulatie wordt verwacht dat zij reeds grondige kennis hebben over en ervaring hebben met leerloopbaanbegeleiding. Er vond dus een selectie plaats, in die zin dat enkel gedetineerden werden bevraagd die reeds enkele maanden leerloopbaanbegeleiding volgen. De gedetineerden die de begeleiding stopzetten, werden voor deze studie buiten beschouwing gelaten. Hierdoor kon in dit onderzoek niet worden nagegaan waarom gedetineerden het leertraject vroegtijdig hebben beëindigd.

3.6 Periode en plaats van het onderzoek

In totaal werden elf gedetineerden die leerloopbaanbegeleiding volgen in het PCB bevraagd. Deze interviews werden afgenomen tussen drie en vijftien april. De gedetineerden werden één voor één opgeroepen door de penitentiair beambte, waarna ze plaats namen in de advocatenspreekzaal. Het was een kleine kamer die toeliet om rustig met elkaar in gesprek te treden. Er waren geen externe factoren die het gesprek belemmerd hebben. Enkele gedetineerden werden kortstondig weggehaald door de penitentiair beambte, omdat hun advocaat hen iets wou overhandigen. Eens de gedetineerde terug binnen kwam, werd de draad terug opgepikt. De onderbreking heeft volgens mij niet echt een invloed gehad op het gesprek. Het zou wel kunnen dat de gedetineerde op dat moment iets wou vertellen, maar dat dit door de onderbreking niet meer besproken werd.

Doordat het interview plaatsvond in een ruimte waarbij enkel de respondent als ikzelf aanwezig waren, hebben de gedetineerden mogelijks minder sociaal wenselijke antwoorden gegeven. De kans op sociaal wenselijke antwoorden zou volgens mij groter zijn, indien er eveneens actoren uit het gevangeniswezen aanwezig waren.

3.7 Kwaliteit van het onderzoek

In dit onderdeel wordt gereflecteerd over de kwaliteit van het onderzoek. Meer bepaald wordt besproken welke ethische overwegingen gemaakt werden en welke factoren de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek hebben beïnvloed.

3.7.1 Ethische overwegingen

Bij het voeren van wetenschappelijk onderzoek, dient rekening gehouden te worden met ethische overwegingen. Hierbij wordt er in eerste instantie op toegezien dat er geen schade wordt berokkend aan de respondent. Dit houdt onder meer het waarborgen van de anonimiteit en het vertrouwen van de respondent in. Alvorens het interview plaatsvond, werd de respondent toegelicht over het doel van dit onderzoek, de methode alsook de rol die hij of zij hierin opneemt. Nadien werd het informed consent (zie bijlage 2) overlopen. Door middel van dit informed consent konden de respondenten instemmen dat ze voldoende informatie over het onderzoek hebben verkregen, dat ze geheel vrijwillig deelnemen, dat ze op ieder moment de deelname kunnen stopzetten, dat het

interview wordt opgenomen en dat de gegevens anoniem verwerkt zullen worden (Vander Laenen & O’Gorman, 2016).

Bij het punt over de deelname aan het onderzoek en de mogelijkheid tot het stopzetten ervan, werd even stilgestaan. Hierbij werd benadrukt dat ze het gesprek op elk moment mogen onderbreken, indien ze niet langer willen deelnemen aan het onderzoek. Eveneens werd benadrukt dat dit geen negatief gevolg zou hebben. Dit om te vermijden dat de respondent zich verplicht zou voelen om deel te nemen aan het onderzoek. Bovendien werd verteld dat de gegevens zorgvuldig zullen behandeld worden, dat het gesprek volledig vertrouwelijk is, dat het onderzoek onafhankelijk van de gevangenis gebeurt en de informatie zodus niet wordt gedeeld met een penitentiair beampte, de politie of Justitie. Daarnaast werd vermeld dat de informatie enkel gebruikt zal worden in het kader van dit onderzoek en dat ze niet herkend zullen worden in de resultaten. Op die manier werd getracht een veilige omgeving te creëren voor de respondent om in alle eerlijkheid te antwoorden (Vander Laenen & O’Gorman, 2016).

3.7.2 Betrouwbaarheid en validiteit

Betrouwbaarheid verwijst naar de vraag of onderzoekers tot dezelfde vaststellingen komen als hetzelfde fenomeen door verschillende onderzoekers wordt gemeten of door dezelfde onderzoeker op verschillende tijdstippen. De interne betrouwbaarheid betreft de mate waarin onderzoekers met dezelfde data tot dezelfde conclusies zouden komen (Maesschalk, 2016). In dit onderzoek werd getracht om de interne betrouwbaarheid te bevorderen door zo transparant mogelijk te zijn en de methodologische keuzes te verantwoorden.

De externe betrouwbaarheid betreft de mate waarin onderzoekers tot dezelfde conclusies zouden komen op basis van nieuwe data rond hetzelfde thema. Dit is niet vanzelfsprekend aangezien iedere vorm van interactie uniek is en daardoor moeilijk te reproduceren is. Dit proces kan vergemakkelijkt worden door zo veel mogelijk informatie te delen over het onderzoek, de setting en de actoren. Dit is dan ook de reden waarom er getracht werd in het methodologisch luik zo transparant mogelijk te zijn over de verschillende gezette stappen, methodologische afwegingen alsook over het verloop en de plaats van de interviews (Maesschalk, 2016).

De interne validiteit verwijst naar de geloofwaardigheid van de uitspraken van de respondent (Maesschalk, 2016). Bij één van de respondenten kan de geloofwaardigheid van haar uitspraken in vraag worden gesteld. Zo vertelde ze aan het begin van het interview dat ze na detentie niet wil verder studeren. Even later in het interview werd gevraagd of ze na detentie haar opleiding zou verder zetten, indien ze deze reeds in de gevangenis gestart zou zijn. Toen zei de respondent dat ze dit wel ging proberen. Tijdens het interview had ik deze tegenstrijdigheid niet opgemerkt. Dit gebeurde pas toen het interview werd uitgeschreven. Indien ik dit eerder opgemerkt zou hebben, kon ik hier dieper op ingaan.

De externe validiteit betreft de mate waarin bevindingen uit het onderzoek veralgemeend kunnen worden naar situaties buiten het onderzoek (Maesschalk, 2016). De externe validiteit binnen dit onderzoek is laag, daar de onderzoekspopulatie een zeer specifieke groep betreft. Dit houdt in dat de resultaten niet veralgemeend kunnen worden naar de andere deelnemers van leerloopbaanbegeleiding in het PCB. Tevens kunnen de resultaten over leerloopbaanbegeleiding niet veralgemeend worden naar andere gevangenis, aangezien de doelgroep zeer verschillend is. In de gevangenis van Ieper gaat het bijvoorbeeld om beklaagden en uit de literatuur is gebleken dat zij andere noden en behoeften hebben dan veroordeelden (Tournel, 2009). Bovendien kan het aanbod per gevangenis verschillen (De Koster, 2013), waardoor het aanbod bijvoorbeeld nauwer aansluit bij de interesses van gedetineerden en de nood voor het voorzien van een opleiding uit de vrije samenleving minder sterk aanwezig is.

3.8 Reflectie dataverzameling

In dit onderdeel wordt besproken welke factoren een invloed hebben gehad op de dataverzameling. Volgens Beyens, Kennes en Tournel (2016) kan het gebruik van een bandopnemer het interview beïnvloeden. De respondent kan zich namelijk geremd voelen om bepaalde uitspraken te doen. Over het algemeen denk ik niet dat de bandopnemer het gesprek negatief heeft beïnvloed. Voor het interview van start ging, werd aan de respondenten gevraagd of het interview mocht worden opgenomen zodat er nadien geen informatie zou ontbreken. De respondenten hadden hier begrip voor en zeiden dat het gesprek mocht worden opgenomen. De meesten onder hen knikten zeer overtuigend om aan te geven dat dit geen probleem vormt. Daarnaast was er bijvoorbeeld een respondent die aan het begin zijn naam vermeldde, omdat hij dacht dat alle informatie duidelijk op de bandopnemer moest komen. Een andere respondent deed via gebarentaal het teken van aanhalingstekens na. Toen hij zich realiseerde dat de bandopnemer niets visueel kan opnemen, vermeldde hij luidop dat hij dit tussen aanhalingstekens plaatste. Hieruit leid ik af dat de respondenten geen 'schrik' hadden om te spreken wanneer het gesprek werd opgenomen. Er was wel één respondent die wat gestrest over kwam. Het is niet duidelijk wat de achterliggende reden hiervoor is. Het zou immers kunnen dat hij een nerveuze persoonlijkheid heeft, nerveus was omdat hij werd geïnterviewd of omwille van het feit dat het gesprek werd opgenomen.

Tijdens de interviews heb ik een open houding aangenomen, geknikt en oogcontact gemaakt om mijn interesse voor de respondent te laten blijken. Dit zou belangrijk zijn om een comfortabele sfeer te creëren voor de respondent (Beyens et al., 2016). Doorheen de interviews merkte ik op dat de respondenten zich vrij comfortabel voelden. Bij twee respondenten was het in het begin wat onwennig, maar naarmate het gesprek vorderde, bloeiden ze meer open, deelden ze meer persoonlijke ervaringen en lachten ze meer. Eén van de respondenten leek namelijk niet zo blij met het feit dat ze vroeger werd opgeroepen, dan door de leerloopbaanbegeleidster werd aangekondigd. Ze bleef zeggen dat ze pas om 16 uur zou worden opgeroepen. Ik heb haar verteld dat de vorige twee interviews minder lang duurder dan gedacht, waardoor het laatste interview reeds vroeger van start kon gaan. Ik heb voorgesteld om haar later op de dag opnieuw op te

roepen, indien dit haar beter zou uitkomen. Op die manier trachtte ik eventuele spanningen te vermijden. Uiteindelijk heeft ze toch deelgenomen aan het interview en werd het een aangenaam gesprek. De andere respondent had aan het begin van het interview een vrij serieuze gezichtsuitdrukking en wou louter haar initialen noteren op het informed consent. Hierbij heb ik vermeld dat dit geen probleem is. Even heb ik gedacht dat de respondent wantrouwig was ten aanzien van mij, maar naarmate het gesprek vorderde begon de respondent meer en meer over zichzelf te vertellen en lachte ze bij momenten. Ze vertelde eveneens dat ze nogal wantrouwig is tegenover andere personen en dat dit de reden is waarom ze haar naam niet wou noteren. Het feit dat ze steeds persoonlijker werd, toont volgens mij aan dat ze mij steeds meer in vertrouwen nam.

Doorheen de interviews kwam het wel eens voor dat er een stilte viel. Hierop reageerde ik verschillend, afhankelijk van de situatie en de persoon. Bij sommige respondenten viel op dat ze de stilte nodig hadden om even over een bepaalde vraag na te denken. Sommigen zeggen dan 'euh' en herhaalden dit meerdere keren. Bij bepaalde respondenten kon ik op basis van hun gelaatsuitdrukking afleiden dat de vraag niet steeds duidelijk was, waarna de vraag anders werd geformuleerd. In sommige gevallen diende ik mogelijks meer tijd te laten alvorens een nieuwe vraag te stellen. Zo werd bijvoorbeeld aan een respondent gevraagd of hij doorheen de gesprekken met Leerwinkel iets geleerd had over zichzelf. Hierna volgde een stilte. Vervolgens werd gevraagd of hij doorheen de gesprekken met Leerwinkel bepaalde sterktes of talenten had ontdekt waarvan hij niet wist dat hij die had. Omwille van de stilte, werd een redelijk suggestieve vraag gesteld. Zo werd er enkel gefocust op sterktes en talenten, terwijl de respondent mogelijks iets anders over zichzelf heeft geleerd.

3.9 Verwerkings- en analysemethode

De interviews werden letterlijk getranscribeerd. In dit onderzoek lijkt dit op het eerste zicht overbodig, maar het heeft mij als onderzoeker geholpen om in te schatten welke waarde bepaalde bevindingen hebben voor gedetineerden. Zo stelde één van de vrouwelijke respondenten het volgende:

"Ook bij de opleidingen hier zie je dat, mannen kunnen eigenlijk veel meer volgen en veel meer doen, terwijl het bij de vrouwen een heel beperkt aanbod is. En ja (zucht)." (respondent 4, 9 april 2019)

Wanneer je bovenstaand citaat zou lezen, zonder hierbij te vermelden dat de vrouw zuchtte, zou je kunnen stellen dat de vrouw dit louter vertelde omdat dit een feit is. Doordat eveneens werd neergepend dat de vrouw zuchtte bij deze uitspraak, kan hieruit afgeleid worden dat de vrouw mogelijks gefrustreerd is omdat vrouwen een beperkter aanbod hebben dan mannen. Dit betekent mogelijks dat de vrouw graag zou hebben dat het aanbod van de vrouwelijke gedetineerden wordt uitgebreid. De wijze waarop gedetineerden hun bevindingen uiten, kan dus bepalend zijn voor de aanbevelingen die geformuleerd worden.

Na het transcriberen van de interviews, werd de verzamelde data gecodeerd. Het coderen verliep in verschillende fasen. In eerste instantie werden aan de data diverse labels toegekend. Vervolgens werden de verschillende labels samengenomen onder overkoepelende codes. Op basis van de overkoepelende codes werd getracht verbanden te leggen. Tenslotte werden de overkoepelende codes in een structuur gegoten en op basis van deze structuur werd de data gerapporteerd (Decorte, 2016).

3.10 Toelichting vragenlijst

Op basis van de onderzoeksvragen werd de vragenlijst opgedeeld in twee hoofdthema's, zijnde het zelfbeeld van de gedetineerde en leerloopbaanbegeleiding. Om de persoonlijke ontwikkeling van de gedetineerden en de bijgaande noden in kaart te brengen, is het relevant om eerst meer inzicht te verwerven in hun zelfbeeld.

Onder het luik zelfbeeld werd eerst het ideaalbeeld van de gedetineerden onderzocht. Hierbij waren de volgende vragen prioritair: "Wat is de gedetineerde zijn droom wanneer hij vrijkomt uit de gevangenis? Wie wil hij graag zijn of wat wil hij graag kunnen?" Bij deze vragen staat de gedetineerde en zijn ideaalbeeld voorop, los van de beeldvorming die actoren binnen de gevangenis hebben over de gedetineerde en zijn toekomst. De daarop volgende vragen hebben voornamelijk betrekking op de middelen die de gedetineerde nodig heeft om zijn droom te verwezenlijken alsook op de kennis van de gedetineerde over de mogelijkheden om aan deze droom te werken. Op die manier kon ik nagaan in welke mate het huidige aanbod tegemoet komt aan de noden van de gedetineerden.

Onder het luik leerloopbaanbegeleiding werden er vragen gesteld die betrekking hebben op de stappen die reeds ondernomen zijn en in welke mate dit tegemoet komt aan de noden van de gedetineerde. Hierbij werd zowel aandacht besteed aan de positieve aspecten, zoals de vooruitgang die reeds geboekt werd alsook de moeilijkheden die de gedetineerde ervaart met betrekking tot het bereiken van zijn/haar doel. Er werd dan ook bevraagd waar hij/zij eventueel nog meer ondersteuning zou kunnen gebruiken om zijn/haar doel te bereiken. Tevens werd bevraagd welke verwachtingen de gedetineerden hebben ten aanzien van Leerwinkel West-Vlaanderen naar de toekomst toe. Dit zowel binnen de gevangensmuren, als buiten de gevangensmuren.

3.11 Conclusie methodologie

De onderzoeksmethode die gehanteerd werd om meer inzicht te verwerven in de persoonlijke noden van gedetineerden voor persoonlijke ontwikkeling is het kwalitatieve diepte-interview. In totaal werden elf veroordeelden uit het PCB bevraagd, waaronder vijf vrouwelijke en zes mannelijke gedetineerden.

4 Onderzoekresultaten

In dit onderdeel worden allereerst de levensbehoeften van de gedetineerden besproken. Nadien wordt weergegeven hoe gedetineerden op de hoogte werden gebracht van het bestaan van Leerwinkel West-Vlaanderen en het educatief aanbod binnen het PCB. Vervolgens wordt besproken aan welk educatief aanbod de gedetineerden deelnemen en worden de bevindingen van de gedetineerden over het educatief aanbod binnen het PCB gedeeld. Verder worden de redenen die gedetineerden aanhaalden om deel te nemen aan leerloopbaanbegeleiding besproken. Ook worden de drempels met betrekking tot het studeren toegelicht en de ondersteuningsnoden. Tevens wordt aangegeven of de gedetineerden bereid zijn om na detentie verder te studeren. Bovendien wordt weergegeven wat de meerwaarde is van leerloopbaanbegeleiding volgens de respondenten. Hierna wordt besproken welke verwachtingen de gedetineerden hebben ten aanzien van leerloopbaanbegeleiding. Tenslotte worden enkele aanbevelingen van respondenten weergegeven. De onderzoekresultaten worden afgesloten met een conclusie.

4.1 Levensbehoeften

In dit onderdeel worden de levensbehoeften van gedetineerden besproken. De respondenten die een gezin, vrouw, man of kinderen hebben geven aan hier na detentie zo veel mogelijk tijd mee te willen doorbrengen. Zo wil één van de respondenten haar kinderen een normaal leven kunnen geven en wil ze ervoor zorg kunnen dragen. Om dit te kunnen verwezenlijken wil ze in eerste instantie een job vinden. Tevens vindt de vrouw een goede job belangrijk opdat ze de schadevergoeding aan haar slachtoffers kan betalen. De vrouw vindt het belangrijk om een hogere studie te doen, zodat ze een goede job kan vinden na detentie.

Een andere vrouwelijke respondent geeft aan dat ze na detentie wil genieten van de tijd met haar gezin. Daarnaast wil ze ook meer genieten van de kleine dingen. De detentietijd heeft haar visie op het leven veranderd. Daar waar ze haar vroeger druk maakte om kleine dingen, wil ze er nu vooral van kunnen genieten. Ze zou eveneens graag willen werken in een sector die aansluit bij haar interesses, maar ze vermoedt dat het moeilijk gaat worden om een job te vinden. Haar gezin blijft bovenal prioritair en wat het werk betreft, geeft ze aan niet kieskeurig te zijn.

Eén van de mannelijke respondenten wil voornamelijk een stabiel leven opbouwen na detentie. Een stabiel leven benoemt hij als het hebben van een job, huisvesting alsook het gegeven dat de mensen rondom hem, hem graag zien. Hij weet ook al gericht welk soort werk hij wil doen. Zo zou hij graag een eigen zaak openen, omdat hij zelfstandig kunnen werken zeer belangrijk acht. Daarnaast wil hij zijn eigen werkritme kunnen bepalen en niet afhankelijk zijn van een leidinggevende. Tevens wil hij graag jongeren maatschappijkritisch leren denken, actief burgerschap staat hierin centraal. Op die manier wenst hij het gegeven dat jongeren zich afstoten van de maatschappij tegen te gaan.

Daarnaast wenst ook één van de vrouwelijke respondenten een eigen zaak te openen. Ze wil graag met de handen werken en de hersenen gebruiken opdat ze haar op het einde van de werkdag voldaan voelt. Een andere vrouwelijke respondent wil in eerste instantie tijd kunnen doorbrengen met haar man. Tevens wil ze zich na detentie inzetten voor de rechten van gedetineerden. Volgens haar zijn er heel wat wantoestanden in de gevangenis en deze wil ze aanpakken in de toekomst.

Een mannelijke respondent wil na detentie een normaal leven kunnen opbouwen. Een normaal leven beschrijft hij als het hebben van werk, een relatie alsook de mogelijkheid hebben om zich te kunnen ontspannen. Daarnaast wenst hij een opleiding te volgen rond een thema dat vandaag de dag zeer actueel is, opdat hij die kennis kan gebruiken om hieromtrent aanbevelingen te doen voor bedrijven.

Eén van de mannelijke respondenten zijn voornaamste doel is het behalen van een diploma. Hij betreurt namelijk het feit dat hij een vroege schoolverlater is. Nu Leerwinkel West-Vlaanderen aanwezig is in het PCB, ziet hij dit als een kans om een opleiding op maat te volgen. Hij vindt dit nu het gepaste moment, omdat hij geen lopende strafzaken meer heeft.

Een langgestrafte, mannelijke respondent heeft twee prioritaire levensbehoeften. Enerzijds verlangt hij naar vrijheid. Anderzijds wil hij terug bij zijn kinderen en familie kunnen zijn. Dit laatste is eveneens de levensbehoefte van één van zijn medegedetineerden. Beide respondenten hebben een groot schuldgevoel omwille van hetgeen ze in het verleden gedaan hebben. Vanuit dit schuldgevoel willen beide respondenten iets terug doen voor de maatschappij. Eén van hen heeft de voorbije jaren reeds heel wat kennis en ervaring opgebouwd vanuit een crimineel milieu. Zijn doel is om deze kennis en ervaring over te dragen aan andere mensen, om hen op deze manier te kunnen helpen.

Tevens wil een andere respondent het liefst van al zijn kinderen terugzien. Daarnaast wenst hij een goede, vaste job te verwerven in de sector waarin hij voorheen tewerkgesteld was en wil hij opnieuw een woning vinden. Tenslotte heeft één van de vrouwelijke respondenten een specifieke levensbehoefte. Na detentie wil ze vrijwilligerswerk doen voor mensen die een specifieke problematiek hebben. De problematiek waarover het gaat, zou haar verleden erg getekend hebben.

4.2 Communicatie over educatief aanbod en leerloopbaanbegeleiding

De meeste respondenten werden op de hoogte gebracht van het bestaan van leerloopbaanbegeleiding of het educatief aanbod via een flyer of het infokanaal, waarna ze een rapportbriefje schreven om zich in te schrijven voor een cursus of om zich aan te melden bij Leerwinkel West-Vlaanderen. Hoewel deze weg de meest vermelde is, werden er ook nog een aantal andere wegen vermeld.

Eén van de vrouwelijke respondenten gaf aan dat ze aan het begin van haar detentietijd werd opgeroepen door de verschillende aanwezige instanties binnen het PCB. Het is op deze manier dat ze in contact kwam met Leerwinkel West-Vlaanderen. Daarnaast werd ze op de hoogte gebracht van het educatief aanbod via andere vrouwelijke gedetineerden die een opleiding volgen via de examencommissie. Ook één van de mannelijke gedetineerden werd door zijn medegedetineerden op de hoogte gebracht van het educatief aanbod. Daarnaast stelden hij en een andere gedetineerde dat ook de onderwijscoördinator en/of Leerwinkel West-Vlaanderen hen op de hoogte hadden gebracht van de opleidingsmogelijkheden binnen het PCB.

Een mannelijke respondent ging met een specifieke leervraag aankloppen bij de onderwijscoördinator. De onderwijscoördinator heeft aan de betrokkene vermeld dat er binnen enkele maanden een nieuwe dienstverlener zou komen in de gevangenis die op de hoogte is van het opleidingsaanbod in Vlaanderen en dat het mogelijk interessanter zou zijn voor hem om hierbij aan te kloppen. Bijgevolg heeft hij de gedetineerde verzocht om even te wachten, omdat hij vermoedde dat de leervraag beter zou behandeld kunnen worden door Leerwinkel West-Vlaanderen.

4.3 Educatief aanbod in PCB

In dit onderdeel wordt het educatief aanbod weergegeven waaraan de gedetineerden deelnemen. Bovendien worden enkele reflecties meegedeeld die gedetineerden hebben met betrekking tot het educatief aanbod. De resultaten die worden weergegeven hebben enkel betrekking op het reguliere aanbod dat reeds aanwezig was in het PCB, zonder beroep te doen op de dienstverlening van Leerwinkel West-Vlaanderen en een opleiding uit de vrije samenleving te voorzien.

Een anderstalige respondent volgde ICT-lessen in het PCB. Hiermee wou ze haar kennis over Word en Excel bevorderen, hetgeen volgens haar een meerwaarde kan zijn in de toekomst. Op een gegeven moment heeft de lesgever haar verzocht om de ICT-les stop te zetten en deze les later terug te hervatten. De achterliggende reden is dat het Nederlands taalniveau van de vrouw in kwestie meer gevorderd was dan die van de andere deelnemers. Het feit dat ze de les diende stop te zetten, ergerde haar. Eveneens kaartte ze aan dat de lessen in het PCB een tijd lang hebben stilgelegen en dat ze blij is dat deze grotendeels heropgestart zijn, omdat ze op deze manier sociale contacten kan leggen. Tenslotte vertelde de vrouw dat ze het positief zou vinden, mochten er eveneens beroepsopleidingen voor vrouwen aangeboden worden.

Eén van de vrouwelijke respondenten volgt via de examencommissie een opleiding om haar middelbaar diploma te behalen. Daarnaast volgt ze net zoals de vorige respondent ICT-lessen. Volgens haar is het studietoer aanbod in het PCB zeer beperkt en sluit het niet echt aan bij haar interesses. Zelf zou ze graag een cursus fotografie volgen, maar ze vermoedt dat dit niet mogelijk is omdat camera's niet toegelaten zijn in een penitentiaire inrichting. Bovendien vertelde de vrouw dat ze weinig vertrouwen heeft in de vrouwelijke medegedetineerden en dat de deelname van bepaalde gedetineerden aan een cursus, haar zouden kunnen weerhouden om aan diezelfde cursus deel te nemen.

Eén van de mannelijke respondenten neemt deel aan een beroepsopleiding. Hij kaart eveneens aan dat het aanbod in de gevangenis een tijd lang heeft stilgelegen wegens een gebrek aan personeel. Hierdoor heeft hij zich gedurende het eerste jaar in het PCB toch wel verveeld. Volgens hem werd het aanbod een half jaar geleden opnieuw opgestart en hij is hier wel tevreden over. Hij stelt dat ze opnieuw personeel hebben aangeworven en dat verschillende diensten uit de vrije samenleving alsook vrijwilligers zich geëngageerd hebben om het aanbod opnieuw op te zetten. Volgens hem zijn er toch al vier verschillende taalcursussen waarvoor geëngageerde gedetineerden zich kunnen inschrijven.

Eén van de vrouwelijke respondenten stelt dat het aanbod voor de mannen veel uitgebreider is dan het aanbod voor de vrouwen. Volgens haar kunnen de mannen veel meer opleidingen volgen. Ze stelt dat vrouwen ook serieuze dingen willen doen in de plaats van breien, knutselen en borduren. Zo zou ze liever activiteiten willen volgen waarbij ze bepaalde dingen aanleert die zinvol kunnen zijn na detentie. Eveneens vermoedt ze dat vrouwen bij dergelijke activiteiten minder snel zullen afhaken dan nu het geval is. Ze kaart bijvoorbeeld aan dat enkel mannen mogen werken in de keuken. Volgens haar zouden vrouwen enkel kunnen koken op sectie, maar hiervoor hebben ze een beperkte tijd, keukengerief en ingrediënten. Zelf kookt ze zeer graag, maar omwille van deze beperkingen kan ze geen volwaardige maaltijd klaarmaken. Daarom zou ze graag zelf in de keuken willen werken. Dit sluit eveneens aan bij het beroep dat ze na detentie wil uitoefenen.

Een andere vrouwelijke respondent geeft eveneens aan dat mannen veel meer cursussen kunnen volgen dan vrouwen. Volgens haar is er bijna geen aanbod voor de vrouwelijke gedetineerden en ze pleit dan ook voor meer cursussen en/of opleidingen. Daarnaast stelt ze dat er in het PCB, in vergelijking met de gevangenis in Gent, veel minder cursussen worden aangeboden. In de gevangenis van Gent kon je volgens haar elke namiddag naar de les gaan. Er werden tekenlessen, computerlessen zoals leren werken met Windows en dergelijke aangeboden. Bovendien stelt ze dat er in het PCB maar tien gedetineerden mogen deelnemen aan de les en dat er hiernaast een reservelijst wordt opgesteld. Enkel wanneer een deelnemer niet komt opdagen, zou een gedetineerde die op de reservelijst staat ook eens mogen deelnemen. Ook één van de mannelijke gedetineerden kaart dit probleem aan. Hij stelt dat het aanbod zeer beperkt is in plaatsen en dat de les maar één keer per week doorgaat op een tijdspanne van enkele weken. Hierdoor kan hij maar beperkt deelnemen aan het educatief aanbod. Bovendien vertelt hij dat je voor bepaalde cursussen geen attest of diploma kan behalen en dat je het geleerde ook maar in beperkte mate kunt gebruiken. Bepaalde kennis zou je volgens hem louter thuis of gedeeltelijk op het werk kunnen benutten.

Daarnaast geven twee mannelijke respondenten opnieuw aan dat het aanbod heel beperkt is. Eén van hen stelt dat er enkel gedetineerden aan deelnemen die hun tijd willen verdrijven in de gevangenis. Persoonlijk geeft hij de voorkeur aan een opleiding op maat, die hij gericht kan gebruiken om zijn job na detentie uit te oefenen. De andere respondent kan omwille van zijn tijdrovende taak in de gevangenis niet deelnemen aan

het educatief aanbod, maar geeft wel aan dat het aanbod nog uitgebreid zou moeten worden.

Een mannelijke respondent werkt sinds lange tijd in de gevangenis en heeft via de VDAB een ervaringsbewijs verkregen. Daarnaast heeft hij via de examencommissie een beroepsopleiding gevolgd om zijn cognitieve vaardigheden te bevorderen alsook om hem te leren reflecteren. Hij vond het echter niet evident om zelfstandig te studeren. Hij moest namelijk de studiematerialen zelf bekostigen en de invulboeken waren vaak gekoppeld aan het internet, waartoe hij geen toegang heeft. Ook was er niemand waaraan hij vragen kon stellen over de leerstof. Tevens stelt hij dat de studiemogelijkheden in het PCB vrij beperkt zijn, in vergelijking met de gevangenis in Oudenaarde. Daarnaast betreurt hij het gegeven dat er geen les wordt gegeven in het kader van beroepsopleidingen. Volgens hem was er vroeger bijvoorbeeld een lesgever voor de opleiding elektricien en kon je eveneens nailessen volgen. Dit zou volgens hem nu niet meer bestaan. Bovendien mist hij praktijklessen. Zo heeft hij bijvoorbeeld op zelfstandige wijze de Franse taal aangeleerd, maar zijn er geen mogelijkheden om de spraakvaardigheden te oefenen zoals een groepsgesprek met medege-detineerden in het Frans. Hij vindt dit jammer omdat hij na detentie de theorie gaat moeten omzetten in de praktijk, al heeft hij zelf nog geen praktijkervaring kunnen opdoen.

Tenslotte volgt één van de mannelijke respondenten een opleiding om zijn secundair diploma te behalen. Hij had de keuze tussen twee afstudeerrichtingen, maar geen van beide sluit aan bij zijn interesses. Zelf geeft hij aan dat hij de opleiding volgt om zijn detentietijd zinvol in te vullen.

4.4 Motivatie deelname aan leerloopbaanbegeleiding

In dit onderdeel worden de motieven van de respondenten weergegeven om deel te nemen aan leerloopbaanbegeleiding. Hierbij wordt eveneens stilgestaan bij het belang voor de respondenten om een opleiding te volgen.

Eén van de vrouwelijke gedetineerden wil via Leerwinkel West-Vlaanderen een opleiding volgen om haar slaagkansen op de arbeidsmarkt te verhogen. Volgens haar is het echter geen evidentie om vandaag de dag werk te vinden en ze vermoedt dat het hebben van een strafblad dit nog moeilijker maakt. Ze wil graag een job uitoefenen in de richting van de opleiding die ze volgt. Ze vertelt dat ze aan het begin van haar detentiefase haar zinnen niet op studeren heeft gezet, maar na een tijdje zou ze beseft hebben dat het belangrijk is om de detentietijd zinvol in te vullen. De opleiding die ze wil volgen wordt louter aangeboden in de vrije samenleving. Via Leerwinkel West-Vlaanderen zou de opleiding ook in het PCB voorzien kunnen worden.

Daarnaast wil een andere vrouwelijke gedetineerde een opleiding via Leerwinkel West-Vlaanderen volgen om haar detentietijd in te vullen. Hierbij geeft ze wel aan dat ze niet van plan is om te blijven studeren en dat ze ook geen zin heeft om dagelijks te studeren. Momenteel volgt ze een opleiding via de examencommissie om haar middelbaar diploma te behalen, maar ze zou nog een bijkomend diploma willen behalen. Ze stelt dat een extra diploma altijd kan helpen om meer kans te maken op de arbeidsmarkt, maar het

volgen van een opleiding is voor haar niet prioritair. De vrouw steekt voornamelijk veel tijd en energie in haar strafdossier. Haar voornaamste zorg is het verkrijgen van uitgaansvergunningen opdat ze tijd kan doorbrengen met haar gezin. De opleiding die ze wil volgen wordt niet aangeboden in het PCB, maar deze zou via Leerwinkel West-Vlaanderen voorzien kunnen worden.

Eén van de mannelijke respondenten volgt een opleiding via Leerwinkel West-Vlaanderen om zijn tijd zinvol in te vullen. Eén van de vrouwelijke respondenten haar mening over het volgen van een opleiding binnen de gevangenis is doorheen de tijd veranderd. De stap om bij Leerwinkel West-Vlaanderen langs te gaan, kwam namelijk niet vanuit haarzelf. In het begin van haar detentieperiode, werd ze door alle diensten eens opgeroepen, dus ook door Leerwinkel West-Vlaanderen. Ze is toen via Leerwinkel West-Vlaanderen een opleiding begonnen zodat ze tijdens haar detentieperiode iets om handen zou hebben. Uiteindelijk is ze nu wel gemotiveerd om de opleiding verder te zetten, omdat het aansluit bij haar interesses. Momenteel volgt ze een opleiding via de examencommissie om haar middelbaar diploma te behalen. Ze is van deze opleiding op de hoogte gebracht door Leerwinkel West-Vlaanderen. Deze opleiding werd reeds aangeboden in het PCB. Nadien wil ze een specifieke opleiding volgen die niet wordt aangeboden in het PCB, maar die wel voorzien kan worden door Leerwinkel West-Vlaanderen.

Tevens heeft een respondent reeds verschillende opleidingen gevolgd via Leerwinkel West-Vlaanderen omwille van diverse redenen. De eerste opleiding die hij volgde was met het oog op het werk dat hij wil uitoefenen na detentie. Nu wenst hij ook een opleiding te volgen die aansluit bij zijn interesses. Deze opleiding staat niet in het teken van een job die hij na detentie zou willen uitoefenen, maar de inhoud ervan vindt hij zeer interessant. Deze kennis zou hij willen benutten voor één van zijn hobby's. De opleidingen behoren niet tot het reguliere aanbod van het PCB, maar werden/worden voorzien door Leerwinkel West-Vlaanderen. Ook vier andere mannelijke gedetineerden volgen een opleiding in het kader van het werk dat ze na detentie willen uitoefenen. Bij één van de vier sluit de opleiding sterk aan bij zijn interesses en talenten. De tweede respondent heeft het werk reeds voor detentie gedaan, maar hij wil hier ook gericht een diploma van behalen. De derde respondent heeft jarenlang ervaring opgebouwd binnen een bepaald milieu en wil deze kennis kunnen overdragen aan andere mensen om hen te kunnen helpen. Om dit in de praktijk te kunnen verwezenlijken, dient hij echter een attest van ervaringskundige voor te leggen. Dit attest kan hij behalen door de opleiding te volbrengen. De vierde respondent heeft in het PCB reeds verschillende jaren kunnen werken en ervaring opdoen, maar hij wil in deze richting ook een diploma behalen. Volgens hem kan een diploma, bovenop de werkervaring, de slaagkansen op de arbeidsmarkt verhogen. Tevens is hij leergierig en wil hij zijn cognitieve vaardigheden voortdurend versterken. De opleidingen die de respondenten volgen of zullen volgen maken geen deel uit van het regulier aanbod uit het PCB, maar worden louter aangeboden in de vrije samenleving. Ook hier heeft/zal Leerwinkel West-Vlaanderen voor elk individu een opleiding op maat voorzien.

Tenslotte wil één van de vrouwelijke respondenten een opleiding via Leerwinkel West-Vlaanderen volgen vanuit verschillende motieven. In haar verleden kwam ze vaak in aanraking met een zeer specifieke problematiek en ze wil haar hierin verdiepen om anderen te kunnen helpen. Door dit diploma te behalen, wil ze na detentie vrijwilligerswerk kunnen uitoefenen binnen deze specifieke doelgroep. Ze vermoedt dat haar strafblad een drempel zal zijn voor werkgevers om haar aan te nemen, maar ze hoopt dat een werkgever haar toch een kans zal bieden om officieel aan het werk te gaan. Daarnaast geeft ze aan dat ze de afgelopen jaren een stuk van zichzelf is kwijt geraakt. Ze ziet deze opleiding dan ook als een manier om zichzelf opnieuw te leren ontdekken alsook om de lichaamstaal van anderen en zichzelf opnieuw te begrijpen. Bovendien hoopt ze te leren hoe een mens normaal functioneert. De opleiding die de vrouw wenst te volgen, wordt niet aangeboden in het PCB. Ook deze opleiding zal voorzien worden door Leerwinkel West-Vlaanderen.

4.5 Drempels met betrekking tot studeren tijdens detentie

In dit onderdeel worden de drempels besproken die de respondenten aanhalen voor het volgen van hun opleiding binnen de gevangenis. Sommige respondenten ervaren meerdere drempels.

4.5.1 Praktische drempels

Uit de interviews kwamen verschillende praktische drempels naar boven. Vijf respondenten geven het verkrijgen van een uitgaansvergunning aan als de voornaamste praktische drempel. Hun opleidingen bestaan zowel uit theoretische vakken als uit praktische vakken. Sommigen dienen ook een stage te volgen of een groepstaak te maken, waarvoor ze de gevangenis dienen te verlaten. Hun grootste bekommernis is of ze al dan niet een uitgaansvergunning zullen verkrijgen om dit in de praktijk te kunnen verwezenlijken. Daarnaast kon één van respondenten de stage enkel in één bepaalde stad doen en het is vooral de locatie die het grootste probleem vormt. De familie van het slachtoffer woont namelijk in die stad en ze wil hiermee niet geconfronteerd worden. Bovendien is één van de respondenten geïnteresseerd in een opleiding, maar deze vindt enkel plaats in Limburg. Omwille van de lange afstand heeft ze besloten om deze opleiding niet te volgen en te kiezen voor een andere opleiding. Tenslotte heeft één van de respondenten verschillende universiteiten aangeschreven in het kader van een opleiding die ze wil volgen. Eén van de drie scholen was bereid om mee te werken aan haar opleiding, terwijl één school gewoonweg niet gereageerd heeft. De respondent was hierdoor verbaasd.

4.5.2 Financiële drempel

Vier respondenten geven aan dat ze omwille van financiële redenen hun opleiding niet kunnen volgen. Eén van deze respondenten stelt dat je in de gevangenis nauwelijks inkomsten hebt. Momenteel werkt ze in de gevangenis, maar met deze inkomsten betaalt ze de gerechtskosten, douchegel, etenswaren alsook de telefoonkosten opdat ze met haar familie kan bellen. Bijgevolg heeft ze voor een opleiding gekozen die minder duur is om te volgen, maar wel nog steeds bij haar interesses aansluit. Daarnaast geven twee

andere respondenten aan dat ze een andere opleiding hebben gekozen, omdat de opleiding die ze aanvankelijk wilden volgen te duur is.

Eén van de respondenten is nog aan het twijfelen of hij een opleiding zal kunnen volgen via Leerwinkel West-Vlaanderen. Hij geeft aan dat er een opleiding is die hij graag zou volgen, maar deze zou te duur zijn. Om de opleiding te kunnen volgen zou hij 300 à 400 euro per cursus moeten betalen en voor het examen af te leggen, dient hij nog eens 100 euro te betalen. Aangezien de persoon in kwestie elke maand alimentatiegeld dient te betalen, kan hij de studies niet financieren.

Daarnaast gaat één van de gedetineerden binnenkort van start gaan met een opleiding. De studies zal ze kunnen financieren, maar om toegang te hebben tot het leerplatform met het studiemateriaal dient ze jaarlijks een bepaalde som te betalen. Zowel de geldsom als het internet zijn drempels om het studiemateriaal te bekomen. Om de opleiding toch te kunnen volgen, gaat ze iemand zoeken die een affiche wil ophangen in de desbetreffende universiteit. Via deze weg hoopt ze studenten te kunnen bereiken die dezelfde opleiding volgen, met de vraag of ze kopieën willen nemen van de slides en deze aan haar willen overhandigen. Op die manier hoeft ze zich niet bij het leerplatform aan te sluiten.

Bovendien heeft één van de respondenten zelf niet voldoende geld om zijn opleiding te betalen. Om deze reden heeft hij ondersteuning gekregen van iemand buiten de gevangenis, die zijn studies financiert. Tenslotte hebben twee respondenten aangehaald hoe belangrijk het is om geld te hebben in de gevangenis, om onder meer de studies te kunnen betalen. Beide respondenten hebben de studies zelf kunnen financieren, maar ze zijn er zich van bewust dat niet elke gedetineerde deze mogelijk heeft.

4.5.3 Taaldrempel

Een anderstalige respondent heeft bewust gekozen voor een opleiding die lager ligt dan het niveau dat ze zou aankunnen. De achterliggende reden hiervoor is dat ze de Nederlandse taal niet voldoende machtig is. Volgens haar kan ze zich mondeling goed verstaanbaar maken, maar het schrijven zelf vormt de grootste drempel. Het zou voor haar aldus een uitdaging zijn om de verworven kennis op papier neer te pennen.

4.5.4 Ondersteuningsnoden

In dit onderdeel worden verschillende noden besproken die gedetineerden hebben bij het studeren.

4.5.4.1 Nood aan een uitgebreidere cursus

Twee respondenten geven aan dat de cursus niet voldoet aan hun verwachtingen. Eén van hen kaart aan dat er te weinig informatie staat in de cursus. Op het examen zouden meer topics aan bod komen dan er in de cursus behandeld worden. Hij vermeldt eveneens dat de vakfiche van de cursus niet overeenstemt met hetgeen er behandeld wordt in de cursus. Daarom zou hij graag hebben dat de cursus die gegeven wordt, meer aanleunt bij de kennis die men nodig heeft om het examen in te vullen. Daarnaast geeft een andere respondent aan dat de taalcursussen zeer beknopt zijn. Hierdoor dient ze in

de bibliotheek regelmatig boeken te halen om de verschillende talen toch onder de knie te krijgen. Volgens haar zou voornamelijk de cursus Engels veel te beknopt zijn. De cursus zou bestaan uit slechts tien bladzijden woordenschat. Voor haar zou de Engelse taal niet echt een moeilijkheid zijn, maar ze stelt dat de cursus Engels voor bepaalde mensen toch uitgebreider zou mogen zijn.

4.5.4.2 Nood aan een vrijwilliger

Drie respondenten geven aan dat ze graag ondersteuning zouden krijgen van een vrijwilliger of een medestudent om de leerstof te verwerken en/of beter te begrijpen. Het zou voor hen geen evidentie zijn om op zelfstandige wijze te studeren. De vrijwilliger of medestudent zou de gedetineerden kunnen ondersteunen wanneer ze bepaalde stukken van de leerstof niet goed begrijpen.

4.5.4.3 Nood aan internet of leerplatform

Vier respondenten zouden graag beperkte toegang wensen tot het internet of toegang hebben tot een leerplatform om het studeren te faciliteren. In onderstaand citaat wordt duidelijk welke meerwaarde dit voor een bepaalde respondent zou kunnen hebben.

“Wij hebben het er al met verschillende over gehad en ik denk, ghoh, zo’n beperkt internet dat we zeggen van kijk naar mogelijkheden voor te leren of voor te solliciteren of voor werk te zoeken of voor een woonst zelf, omdat ja sommige mensen hier heel lang zitten. Dat we dat zelf op onze cel zouden hebben om daar zelf naar te kijken. Dat dat dan wel ook voor de hulpverleners ook een stuk minder tijd in beslag neemt, maar voor ons tan ook meer waarde geeft omdat wij aan ons eigen vrijheid werken. Nu moeten wij dat uit handen geven en moeten wij ja soms bijna smeken om bij die personen te komen. Voor toch maar een stap in vrijheid te kunnen nemen. Want zolang dat wij eigenlijk geen werk, woonst hebben, een begeleiding of een opleiding of vrijwilligerswerk, kunnen wij niet vervroegd vrijkomen. Dat gaat niet, wij moeten dat allemaal hebben voor in aanmerking te komen bij Brussel dus.” (respondent 4, 9 april 2019)

Bovendien geeft de respondent aan dat ze na detentie haar leven opnieuw zal moeten opbouwen. Hiermee wil ze graag van start gaan binnen de gevangenis. Haar redenering hierachter is dat wanneer je het zelf doet, je ook merkt hoeveel moeite iets kost en dat je dit bijgevolg meer gaat koesteren. Bovendien haalt ze aan dat ze niet op elk moment terecht kan bij een hulpverlener.

Eén van de andere respondenten betreurt eveneens het feit dat er geen leerplatform aanwezig is in de gevangenis. Volgens hem zou dit echt een meerwaarde betekenen. Zo kan hij bijkomend studiemateriaal raadplegen, wat een hulp kan zijn bij het studeren. Volgens een andere respondent zou dit de ideale manier zijn om te communiceren met docenten. Wanneer hij nu vragen heeft over de leerstof, geeft hij dit door aan de leerloopbaanbegeleidster, opdat zij deze vraag via mail kan doorsturen aan de docent. De leerloopbaanbegeleidster geeft dan het verkregen antwoord aan hem door. Hij meent echter dat dit niet steeds een antwoord vormt op de specifieke vraag die hij gesteld heeft. Het leerplatform ziet hij als een kans om in direct contact te staan met de docent

en rechtstreeks in te spelen op moeilijkheden die hij ervaart met betrekking tot de leerstof. Tenslotte zou één van de respondenten via internet meer informatie willen opzoeken over de leerstof, om de materie beter te begrijpen.

4.6 Bereidheid om na detentie verder te studeren

Bijna alle respondenten geven aan dat ze hun studies na detentie zullen verder zetten of dat ze dit zullen proberen. Diegenen die stellen dat ze dit zullen proberen, denken dat de combinatie van werk, zorg dragen voor de kinderen en studeren mogelijk te zwaar zou kunnen zijn. Bovendien denken ze weinig tijd over te houden om werkelijk te kunnen studeren. Aangezien het bij één van deze twee respondenten slechts om enkele vakken gaat, vermoedt hij dat dit wel zal lukken.

Daarnaast zijn drie respondenten vrij zeker dat ze na detentie hun opleiding zullen afwerken. Eén van deze respondenten wil de resterende vakken opnemen in avondschool en overdag gaan werken. Tevens is een respondent gemotiveerd om naast zijn huidige opleiding, ook in avondschool een bijkomende cursus te volgen. Op die manier wenst hij zich nog meer te verdiepen in het beroep en wil hij het geleerde kunnen omzetten in de praktijk.

Bovendien is één respondent nog twijfelachtig over het al dan niet verderzetten van de studies na detentie. Hij stelt dat hij momenteel studeert in de gevangenis om zijn tijd nuttig door te brengen. Of hij de opleiding na detentie al dan niet zal voortzetten, is momenteel nog een vraagteken. Tenslotte geeft één van de respondenten aan dat hij zijn opleiding na detentie zal verderzetten.

4.7 Meerwaarde van leerloopbaanbegeleiding

In dit onderdeel wordt besproken welke meerwaarde leerloopbaanbegeleiding heeft voor de respondenten.

4.7.1 Ondersteunde rol van leerloopbaanbegeleiding bij praktische drempels

De respondenten geven verschillende zaken aan waarmee hun leerloopbaanbegeleidster hen heeft verder geholpen. De leerloopbaanbegeleidster neemt verschillende administratieve zaken op zich om de opleiding mogelijk te maken in het PCB. Ze schrijft de scholen aan, behandelt de aanvraag voor de opleiding en gaat na of de gedetineerde eventueel recht heeft op een studietoelage. Daarnaast bekijkt ze of het praktisch mogelijk is om de opleiding te volgen in het PCB alsook welke vakken reeds tijdens detentie gevolgd kunnen worden en welke na detentie of eventueel met een uitgaansvergunning. Bovendien gaat ze na welke kosten de opleiding met zich meebrengt.

4.7.2 Leerloopbaanbegeleidster biedt een luisterend oor

"Met de Leerwinkel sta ik centraal." (respondent 11, 15 april 2019)

Verschillende respondenten geven aan dat hun leerloopbaanbegeleidster ook een luisterend oor biedt. Volgens enkele respondenten zou ze niet louter geïnteresseerd zijn in het lerende aspect, maar schenkt ze eveneens aandacht aan andere aspecten. Dit is een gegeven dat de respondenten sterk weten te appreciëren. Eén van de respondenten geeft aan dat ze bij haar leerloopbaanbegeleidster kan ventileren over bepaalde ergernissen in de gevangenis. Het feit dat ze bereid is om te luisteren en hier goed mee kan omgaan, kan de respondent erg op prijs stellen.

4.7.3 Ondersteunende rol van leerloopbaanbegeleiding bij studeren

Verschillende respondenten menen dat de leerloopbaanbegeleidster hen actief begeleidt bij het studeren. Deze begeleiding kan verschillende vormen aannemen. Zo geeft een respondent aan dat ze moeilijkheden ervaart met het leren van de Franse taal. De leerloopbaanbegeleidster heeft voor haar een vrijwilliger gezocht, die elke week komt les geven in het PCB. Daarnaast vertelden twee respondenten dat de leerloopbaanbegeleidster hen oefeningen heeft meegegeven om de leerstof op cel te kunnen oefenen. Zo kreeg één van hen een pakket met oefeningen mee en de andere steekkaartjes. Op de steekkaartjes staan aan de ene kant vragen over de cursus, met aan de andere kant het antwoord op de vraag. Deze oefeningen werden opgesteld door de leerloopbaanbegeleidster. Beide respondenten geven aan dat dit hen verder helpt en motiveert. Bovendien stellen de verschillende respondenten dat Leerwinkel West-Vlaanderen hen ook verder helpt met vragen over de leerstof. De leerloopbaanbegeleidster probeert de vragen soms zelf te beantwoorden of mailt deze door naar de docent. Tenslotte geeft één van de respondenten aan dat de leerloopbaanbegeleidster hem ondersteunt bij het leren. Zo legt ze soms bepaalde zaken nog eens uit of vertelt ze hem wat nu precies de essentie is van de leerstof.

4.7.4 Motiverende rol van leerloopbaanbegeleiding

Enkele respondenten geven aan dat hun leerloopbaanbegeleidster hen motiveert om te studeren. Eén van de respondenten zegt dat de leerloopbaanbegeleidster haar steunt en gelooft in haar capaciteiten, ook wanneer ze zelf denkt dat ze het niet zal aankunnen. Het feit dat de leerloopbaanbegeleidster in haar gelooft, geeft haar extra motivatie om verder te studeren. Daarnaast geeft een respondent aan dat Leerwinkel West-Vlaanderen de reden is dat ze op latere leeftijd haar diploma kan behalen. Ze stelt dat ze zonder de ondersteuning van haar leerloopbaanbegeleidster haar studies niet zou volhouden. De leerloopbaanbegeleidster zou haar wekelijks oproepen en ook de tijd nemen om een gesprek aan te gaan. Bovendien kan ze steeds met vragen bij haar terecht. Ze haalt eveneens aan dat de leerloopbaanbegeleidster haar motiveert wanneer ze een dipje heeft en dat ze dit echt nodig heeft om het leertraject tot een goed einde te brengen.

Voor één van de mannelijke respondenten biedt de wekelijkse oproeping door zijn leerloopbaanbegeleidster hem een houvast om te studeren. Dit blijkt uit onderstaand citaat:

"[...]En da ze hier iedere dinsdag is, alé ze zou nog ne keer de vrijdag roepen ook hé alé. [...]Moest ze zij slabakken, ga 'k ik slabakken. Versta je 't? [...] Ik ga zeggen ja ma, ik sta er plotseling alleen voor. Versta je 't? Waar moet je naartoe? [...]Dus ik heb X nodig dus euh ja. Dan weet je van dinsdag ga ik X terug zien, ik ga een beetje een tandje bij steken. [...]Ja, nu weet ik morgen als ze hier is, dus ja euh. Vanavond vraag ik om 18u30 van mijn cel te sluiten, da 'k nog ne keer mijnen boek kan lezen. [...] Alé, ik mag ze ook ni teleurstellen hé, versta je 't? Ze zit erachter dus. [...] Dus euh, 't is wel nodig." (respondent 9, 15 april 2019)

Tenslotte geeft één van de respondenten aan dat de leerloopbaanbegeleidster haar steunt en dat dit een positief effect heeft op haar zelfvertrouwen. Voor haar is de grootste meerwaarde het gegeven dat haar leerloopbaanbegeleidster in haar gelooft.

4.7.5 (Her)oriëntatie

De meeste respondenten zeggen dat ze voor het eerste gesprek met Leerwinkel West-Vlaanderen reeds bepaalde interesses hadden en dat ze deze interesses hebben afgetoetst met de leerloopbaanbegeleidster. De leerloopbaanbegeleidster heeft hen verder geholpen door de opleidingsmogelijkheden weer te geven die aansluiten bij hun interesses. Eén van de respondenten had in samenspraak met de leerloopbaanbegeleidster een opleiding gevonden die haar aansprak, maar nadien bleek dat de stage enkel in één bepaalde stad kon plaatsvinden en dit was voor haar geen optie. De familie van het slachtoffer woont namelijk in die stad en ze wou hiermee niet geconfronteerd worden. Bijgevolg heeft ze haar interesses opnieuw afgetoetst met de leerloopbaanbegeleidster en heeft ze een nieuwe opleiding gevonden. Deze bleek uiteindelijk te duur, waardoor ze de zoektocht naar een gepaste opleiding hervat hebben. Uiteindelijk hebben ze een nieuwe opleiding gevonden die alsnog aansluit bij haar interesses en toekomstvisie.

Eén van de respondenten had interesse voor verschillende opleidingen. Deze kwamen naar boven toen ze de studiemogelijkheden overliep met de leerloopbaanbegeleidster. Het heeft enige tijd geduurd alvorens ze de knoop kon doorhakken, maar ze heeft uiteindelijk een opleiding gevonden die aansluit bij de job die ze na detentie wil uitoefenen. Ze vertelt dat de leerloopbaanbegeleidster enkele scholen heeft aangeschreven voor meer informatie over de opleidingen en dat deze informatie doorslaggevend was om haar keuze te maken. Bovendien gaf ze aan dat ze de knowhow van Leerwinkel West-Vlaanderen over de opleidingsmogelijkheden een absolute meerwaarde vindt en dat de leerloopbaanbegeleidster haar is blijven ondersteunen tot ze de opleiding gevonden had die bij haar past. Ook een andere respondent haalde dit aan.

Tenslotte geeft één van de respondenten aan dat hij het een meerwaarde vindt dat Leerwinkel West-Vlaanderen het opleidingsaanbod in heel Vlaanderen kent. Bovendien vertelt hij dat de leerloopbaanbegeleidster hem opleidingsmogelijkheden toonde voor na

detentie en waar je moet aankloppen om deze te volgen. Hij vindt het positief dat er ook opleidingen uit andere regio's werden getoond, omdat hij hier in eerste instantie niet achter zou zoeken en bijgevolg van bepaalde opleidingen geen weet zou hebben. Tevens betwijfelt hij of hij zonder de aanwezigheid van Leerwinkel West-Vlaanderen in de gevangenis zijn huidige opleiding zou gevolgd hebben. Meer bepaald geeft hij aan dat hij mogelijks niet zou geweten hebben dat de opleiding bestaat en hij vermoedt dat de studiemogelijkheden in het PCB veel enger zouden zijn mocht Leerwinkel West-Vlaanderen niet aanwezig zijn in de gevangenis.

4.8 Verwachtingen over leerloopbaanbegeleiding

In dit onderdeel wordt besproken welke verwachtingen de respondenten hebben ten aanzien van leerloopbaanbegeleiding.

Een langgestrafte respondent vindt het op dit moment te vroeg om haar verwachtingen te uiten ten aanzien van Leerwinkel West-Vlaanderen. Ze geeft aan dat je in de gevangenis leert leven van dag tot dag en dat je nog niet te veel naar de toekomst kijkt. Daarnaast vermoedt ze wel dat ze gedurende de stage beroep zal moeten doen op Leerwinkel West-Vlaanderen, aangezien de leerloopbaanbegeleidster de stage zal regelen. Ze veronderstelt dat ze gedurende de stage in contact zal staan met de leerloopbaanbegeleidster.

Daarnaast geven twee respondenten aan geen bijkomende verwachtingen te hebben ten aanzien van Leerwinkel West-Vlaanderen. Wel zijn ze tevreden met de inspanningen die hun leerloopbaanbegeleidster reeds geleverd heeft. Eén van de respondenten is ervan overtuigd dat haar leerloopbaanbegeleidster de nodige stappen zal zetten opdat ze haar studies kan opzetten en volbrengen. Tevens vermoedt ze dat ze na detentie geen beroep zal doen op Leerwinkel West-Vlaanderen. Ze was namelijk niet op de hoogte van het bestaan van Leerwinkel West-Vlaanderen in de vrije samenleving. Hierdoor heeft ze nog niet nagedacht op welk vlak Leerwinkel West-Vlaanderen haar eventueel zou kunnen ondersteunen na detentie. Bovendien is ze niet van plan om na detentie nog te studeren, maar wil ze voornamelijk tijd doorbrengen met haar gezin. De respondent geeft wel aan dat wanneer ze reeds met een opleiding gestart zou zijn tijdens detentie, dat ze deze na detentie zal proberen afwerken. Hierbij heeft ze niet vermeld of ze nog ondersteuning nodig zou hebben van haar leerloopbaanbegeleidster.

Eén van de vrouwelijke respondenten wenst na detentie nog ondersteuning van haar leerloopbaanbegeleidster. Ze geeft aan dat ze na detentie nog verschillende praktische zaken moet doen in het kader van haar opleiding, die niet mogelijk zijn in de gevangenis. Dit proces kunnen voltooien met dezelfde begeleidster zou voor haar een houvast bieden.

"Dat zou wel gemakkelijk zijn omdat we dan nog de praktische doen, maar dat moeten we buiten doen dat kunnen we niet in de gevangenis doen. Ik denk dat dat wel, als ja, je de persoon die u al gans het proces gesteund heeft en er voor je geweest is, dat die er dan nog is... Dat zou inderdaad wel alé ja, zeker omdat het voor ons, ja, we hebben een tijd in de gevangenis gezeten. We krijgen ne stempel. We moeten alles terug zoeken buiten. Ik denk dat dat dan toch een beetje een houvast is voor ons." (respondent 4, 9 april 2019)

Ook een andere respondent wil dat het contact met de leerloopbaanbegeleidster na detentie behouden wordt. Hij haalt aan dat hij niet weet hoe het buiten allemaal in zijn werking gaat. Bovendien geeft hij aan dat hij na detentie opnieuw zijn vrijheid zal verkrijgen en dat dit gepaard zal gaan met verschillende prikkels. Hij hoopt dat de leerloopbaanbegeleidster hem kan begeleiden en sturen bij zijn intrede in de vrije samenleving. De persoon in kwestie zal binnenkort namelijk een attest van ervaringsdeskundige behalen. Na detentie zou hij graag hebben dat de leerloopbaanbegeleidster hem mogelijkheden weergeeft waar hij zijn verhaal als ervaringsdeskundige kan doen.

Hiernaast geeft een respondent aan dat ze tevreden is over de stappen die Leerwinkel West-Vlaanderen reeds ondernomen heeft in het kader van haar opleiding. Momenteel heeft ze geen bijkomende verwachtingen. Volgens haar zou het wel kunnen dat ze na detentie nog op Leerwinkel West-Vlaanderen zou willen terugvallen, maar het is te vroeg om dit met zekerheid te stellen. Ook drie andere respondenten delen dezelfde mening.

Tenslotte geeft één van de respondenten aan dat hij van Leerwinkel West-Vlaanderen verwacht dat ze bekijken hoe ze het aanbod in de gevangenis nog kunnen verbreden. Na detentie denkt hij geen ondersteuning meer nodig te hebben van zijn leerloopbaanbegeleidster, maar hij vindt haar aanwezigheid in de gevangenis wel een meerwaarde. Dit blijkt uit volgend citaat:

"Ghoh 'k denk, ni direct denk ik, omda 'k dan euh meer in de mogelijkheden zelf kan zoeken omda hier zijt ge afhankelijk van iemand. Sommige mensen laten het liever door iemand anders doen, dan begrijp 'k dat da wel zinvol is. Ma als ik buiten ben, kan ik zelf naar de instantie stappen of kan ik op internet dingies opzoeken enzo allemaal.. en nu is 't tof dat die dienst er is omda ge afhankelijk zijt sowieso van da ge geen internet hebt, dat die mensen dat kunnen opzoeken, ma buiten ga'k het zelf kunnen opzoeken enzo en 'k denk ni da'k die hulp nodig heb." (respondent 10, 15 april 2019)

4.9 Aanbevelingen van de respondenten

Enkele respondenten hebben doorheen de gesprekken ook suggesties voor verbetering gedaan. De suggesties zijn gericht aan leerloopbaanbegeleiding, de onderwijsactoren en de directie van het PCB. Deze worden hieronder weergegeven.

Eén van de respondenten heeft als suggestie dat de onderwijsactoren proactief op zoek gaan naar gedetineerden. Volgens hem zou het falen in het burgerschap gerelateerd zijn aan factoren zoals geen onderwijs gevolgd hebben, geen werk hebben alsook sociaal achtergesteld zijn. Hij raadt dan ook sterk aan om hier binnen de gevangenis reeds aan te werken. Hij stelt dat mensen die criminele feiten plegen bepaalde verlangens hebben die ze tot op heden niet hebben kunnen inlossen. Educatie ziet hij als het fundament om bepaalde punten te kunnen verwezenlijken. Ook het leren van de Nederlandse taal is volgens hem cruciaal om actief burgerschap te bevorderen. Volgens hem zouden de actoren in het onderwijslandschap de gedetineerden meer proactief moeten aanspreken om taalcursussen te volgen. Zo zouden bepaalde gedetineerden een duwtje in de rug nodig hebben om werkelijk deel te nemen aan een taalcursus. Zonder de Nederlandse taal te leren, kan je volgens hem niet deelnemen aan een cursus, omdat je dan inhoudelijk niets begrijpt. Daarom stelt hij eveneens voor om het leren van de Nederlandse taal te koppelen aan het reclasseringsplan.

Daarnaast raadt een respondent de leerloopbaanbegeleidsters aan om de deelnemende gedetineerden niet te vaak op te roepen, omdat ze reeds zo veel zorgen en dingen te doen hebben. Indien ze hier bovenop te vaak worden opgeroepen, zou dit volgens haar te veel van het goede worden. Ze stelt dat dit demotiverend zou kunnen werken en het mogelijke gevolg zou kunnen zijn dat gedetineerden afhaken.

Tevens geeft één van de respondenten aan dat het geld in de gevangenis beter geïnvesteerd zou moeten worden. Hij is van mening dat er meer geld moet besteed worden aan onderwijs. Hij stelt dat er voldoende ruimtes aanwezig zijn in de gevangenis om onderwijsactiviteiten aan te bieden, maar geeft aan dat er meer educatief personeel kan worden ingezet. Daarnaast geeft een respondent aan dat de directie meer dient te investeren in lespakketten. Hij vindt het belangrijk dat er een variatie aan lespakketten wordt aangeboden opdat gedetineerden meer studiemogelijkheden hebben. Bovendien haalt hij aan dat het voor gedetineerden gemakkelijker moet worden om de stap tot studeren te zetten.

Verder raadt een gedetineerde aan om net zoals in de gevangenis van Beveren, PrisonCloud te voorzien in het PCB. Volgens hem zouden gedetineerden via dit platform makkelijk vragen kunnen stellen aan instanties zoals de VOS-dienst en snel antwoord krijgen. Het platform ziet hij eveneens als een kans om rechtstreeks te kunnen communiceren met een docent, die vervolgens kan helpen met moeilijkheden bij de cursus. Dergelijk platform zou voor hem een positieve evolutie betekenen.

Tenslotte zou één van de respondenten een breder studieaanbod wensen. Daarnaast stelt hij voor dat de opleidingen financieel worden ondersteund. Hiervoor ziet hij twee mogelijkheden. Een mogelijkheid zou zijn dat de opleidingen gesubsidieerd zouden worden door de minister van onderwijs. Een andere optie zou zijn dat de opleiding gedeeltelijk wordt terugbetaald. Zo stelt hij voor dat gedetineerden bij aanvang van een opleiding, deze opleiding zelf financieren. Wanneer de opleiding echter tot een goed einde wordt gebracht, stelt hij voor dat deze gedeeltelijk, bijvoorbeeld voor de helft, wordt terugbetaald.

4.10 Conclusie onderzoeksresultaten

De meest voorkomende levensbehoeften van de gedetineerden zijn tijd doorbrengen met familie, het hebben van een goede job, iets willen terugdoen voor de maatschappij en het behalen van een diploma. De gedetineerden zijn op de hoogte van het educatief aanbod in het PCB, maar dit aanbod sluit over het algemeen niet aan bij hun interesses en ze zijn van mening dat de studiemogelijkheden eerder beperkt zijn. Dankzij de kennis van Leerwinkel West-Vlaanderen over het opleidingsaanbod in Vlaanderen, hebben de gedetineerden een opleiding gevonden die bij hen past. Zo zou de opleiding aansluiten bij het werk dat ze na detentie willen uitoefenen of het vrijwilligerswerk dat ze willen doen. Hoewel de meeste gedetineerden een opleiding volgen die Leerwinkel West-Vlaanderen uit de vrije samenleving heeft voorzien, zijn er ook opleidingen die de gedetineerden in het PCB volgen via de examencommissie. Sommige gedetineerden worden hierbij ondersteund door Leerwinkel West-Vlaanderen. Er zijn echter nog verschillende moeilijkheden die gedetineerden ervaren bij het volgen of opzetten van hun opleiding zoals een financiële drempel, het verkrijgen van een uitgaansvergunning, een gebrek aan studiemateriaal en/of ondersteuning bij het studeren. Leerwinkel West-Vlaanderen geeft echter ondersteuning op verschillende vlakken zoals het regelen van administratieve zaken om de opleiding in het PCB mogelijk te maken, het ondersteunen van gedetineerden bij het studeren, het motiveren van gedetineerden om hun leertraject verder te zetten en het zoeken naar een opleiding die bij hen past. Verder hebben de meeste respondenten geen bijkomende verwachtingen ten aanzien van hun leerloopbaanbegeleidster. Ze zijn tevreden met de stappen die reeds gezet zijn en die ondernomen zullen worden. Wel hebben twee respondenten nood aan verdere ondersteuning na detentie. Bovendien raden de respondenten aan om proactief op zoek te gaan naar cursisten, meer geld te investeren in lespakketten en het studieaanbod uit te breiden. Ook wordt voorgesteld om een ICT-platform en een financiële tussenkomst te voorzien. Tot slot wordt aangeraden om de gedetineerden niet te vaak op te roepen, omdat dit demotiverend kan werken.

5 Discussie

In dit onderdeel wordt gereflecteerd over de onderzoeksresultaten en worden de kansen en beperkingen van dit onderzoek besproken.

5.1 Levensbehoeften

Uit de onderzoeksresultaten kan worden geconcludeerd dat de gedetineerden verschillende levensbehoeften hebben. De meest voorkomende levensbehoeften zijn tijd doorbrengen met familie, het hebben van een goede job, iets terug kunnen doen voor de maatschappij en het behalen van een diploma. Deze levensbehoeften komen overeen met de primaire levensbehoeften zoals voorgedragen door het GLM. De raakvlakken zijn uitmuntendheid in werk, kennis, vriendschap (waartoe familierelaties behoren) alsook de gemeenschap (Ward et al., 2006).

Bij de respondenten die een gezin hebben valt op dat hun familie terugzien, hiervoor kunnen zorgen of hiermee tijd doorbrengen de primaire levensbehoefte is. Daarnaast volgen de drie andere levensbehoeften waaronder werk, kennis en gemeenschap. Dit stemt overeen met de literatuur (Ward et al., 2006). De levensbehoeften kennis en werk hebben betrekking op elkaar. De meeste gedetineerden volgen immers een opleiding in het kader van het werk dat ze na detentie willen uitoefenen. De levensbehoefte gemeenschap wordt ingevuld door iets terug te willen doen voor de maatschappij. Bij enkele gedetineerden heerst er namelijk een schuldgevoel voor hetgeen ze in het verleden gedaan hebben en dit willen ze compenseren door iets terug te doen voor de maatschappij. Uit de interviews blijkt dat hiervoor een diploma nodig kan zijn. Zo heeft een gedetineerde aangegeven dat hij een specifiek diploma nodig heeft om als ervaringsdeskundige vrijwilligerswerk te doen.

5.2 Beperkingen regulier onderwijsaanbod

Uit de interviews blijkt dat de cursussen voor anderstaligen niet zijn afgestemd op de variaties in taalniveau. Bepaalde anderstalige gedetineerden kunnen immers beter Nederlands dan anderen, waardoor zij reeds sneller vooruit zouden kunnen met een cursus maar de lesgever moet erop toezien dat ook diegenen die de Nederlandse taal minder machtig zijn, meekunnen met de leerstof. Daarnaast valt op dat het reguliere onderwijsaanbod in beperkte mate aansluit bij de interesses van de gedetineerden en dat de keuzemogelijkheden eerder beperkt zijn. Naast de beperkte keuzemogelijkheden, zijn de beschikbare plaatsen voor de cursussen ook miniem. Het behoefteonderzoek uit de gevangenis van Antwerpen geeft gelijke tendensen weer. Gedetineerden zouden onder meer niet deelnemen aan het onderwijsaanbod omdat de lesplaatsen reeds volzet zijn (Brosens et al., 2013). Daarnaast blijkt uit de interviews dat enkele vrouwen gefrustreerd zijn omdat er meer aanbod is voor mannen dan voor vrouwen. Ook zouden de mannen aan zinnigere cursussen kunnen deelnemen dan vrouwen. Mannen kunnen immers ook beroepsopleidingen volgen, waardoor ze met hun diploma onmiddellijk aan de slag kunnen op de arbeidsmarkt. Deze beroepsopleidingen worden niet aangeboden aan de vrouwelijke gedetineerden, terwijl vrouwen hier ook open voor zouden staan. Uit eerder

onderzoek bleek immers dat vrouwen even graag als mannen zouden willen deelnemen aan beroepsopleidingen (Van Haegendoren et al., 2001).

5.3 Kennis over studiemogelijkheden

De gedetineerden blijken een goede kennis te hebben over het regulier aanbod dat aanwezig is in het PCB. Deze bevinding komt niet overeen met voorgaand onderzoek in de gevangenis van Antwerpen waarbij gebleken is dat één vierde van de gevangenispopulatie geen weet heeft van het onderwijsaanbod (Brosens et al., 2013). Deze ongelijke tendens dient echter kritisch bekeken te worden. In de gevangenis van Antwerpen werden namelijk 507 gedetineerden bevroegd (Brosens et al., 2013), terwijl het in het PCB slechts gaat om elf gedetineerden. Bijgevolg is de steekproef te klein en kan deze bevinding niet veralgemeend worden naar de hele gedetineerdenpopulatie van het PCB. Bovendien gaat het enkel om gedetineerden die deelnemen aan het educatief aanbod (zowel reguliere cursussen als opleidingen die werden voorzien uit de vrije samenleving door Leerwinkel West-Vlaanderen) en werden er geen gedetineerden bevroegd die niet deelnemen aan het educatief aanbod. Dit was bovendien ook niet wenselijk voor dit onderzoek.

De gedetineerden werden op de hoogte gebracht van het onderwijsaanbod door het infokanaal, flyers en medegedetineerden. Hoewel de kennis over het regulier aanbod aanwezig is, blijken de gedetineerden geen zicht te hebben op het educatief aanbod dat wordt aangeboden in de vrije samenleving. De kennis van Leerwinkel West-Vlaanderen over het opleidingsaanbod in Vlaanderen heeft het voor gedetineerden mogelijk gemaakt om een opleiding te vinden die aansluit bij hun interesses. Bepaalde gedetineerden hadden namelijk geen weet van deze diverse studies die worden aangeboden in de vrije samenleving. Zonder Leerwinkel West-Vlaanderen in het PCB zouden verschillende gedetineerden geen secundair diploma of hogere studies behalen. Enkele respondenten hebben namelijk aangegeven dat ze dit zonder de ondersteuning van Leerwinkel West-Vlaanderen niet zouden volhouden. Het behalen van een diploma is echter zeer belangrijk, wetende dat werkgevers steeds meer verwachten van hun werknemers in deze huidige samenleving (Europese Commissie, 2016).

5.4 Motieven deelname leerloopbaanbegeleiding en rol onderwijs

De gedetineerden geven verschillende motieven aan om deel te nemen aan leerloopbaanbegeleiding en hieruit kan worden afgeleid dat het volgen van een opleiding op maat een belangrijke rol speelt voor de gedetineerden. Voor enkele gedetineerden is onderwijs belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling. Enerzijds kan studeren de cognitieve vaardigheden bevorderen, maar de kennis kan er eveneens toe bijdragen dat een persoon zichzelf leert ontdekken. Het merendeel van de gedetineerden volgt dankzij hun leerloopbaanbegeleidster een opleiding die aansluit bij hun interesses en bij de job die ze na detentie willen uitoefenen of het vrijwilligerswerk dat ze willen doen. Een diploma wordt volgens enkele gedetineerden belangrijk geacht om de slaagkansen op de arbeidsmarkt te verhogen. Uit voorgaand onderzoek is eveneens gebleken dat het

behalen van een diploma vaak de reden is om deel te nemen aan onderwijs (Brosens et al., 2013). Daarnaast is uit de literatuur gebleken dat gedetineerden die hun schoolcarrière niet afmaakten vaak moedeloos staan tegenover het onderwijs (Allday, 2006). Of de gedetineerden in dit onderzoek ook moedeloos staan tegenover het onderwijs is niet duidelijk. Wel is uit de interviews gebleken dat de leerloopbaanbegeleidster een belangrijke rol inneemt bij het leertraject van de gedetineerden. Zo is gebleken dat de motiverende rol en ondersteuning van de leerloopbaanbegeleidster een belangrijke factor is voor het volbrengen van het leertraject. Uit de interviews is immers gebleken dat bepaalde gedetineerden het leertraject niet kunnen volbrengen op zelfstandige wijze. Sommige gedetineerden zouden nood hebben aan een persoon die hen ondersteunt en motiveert. Tevens heerst er bij bepaalde gedetineerden onzekerheid over het vinden van werk. Ze vermoeden dat het strafblad in hun nadeel zal spelen. Amerikaans onderzoek bevestigt het gegeven dat werkgevers minder geneigd zijn om mensen aan te nemen die een criminele achtergrond hebben (Holzer, Raphael & Stoll, 2006). Deze bevinding loopt echter niet in lijn met bevindingen uit Nederlands onderzoek welke de effecten nagaat van detentie op het vinden van werk. Uit dit onderzoek is namelijk gebleken dat ex-gedetineerden niet vaker worden afgewezen voor een sollicitatie dan mensen zonder een detentieverleden (Dirkzwager, Blokland, Nannes & Vroonland, 2015). Nederlands onderzoek heeft wel aangetoond dat gedetineerden die geen blanco attest van goed gedrag kunnen voorleggen, in sommige organisaties niet aan de slag kunnen (Boone, 2011).

Tenslotte werd het belang van onderwijs door verschillende gedetineerden aangehaald, maar uit de interviews blijkt dat onderwijs niet prioritair is voor alle gedetineerden. Naast het behalen van een diploma zijn er ook andere zaken die de gedetineerden dwarsbomen, zoals het al dan niet verkrijgen van een uitgaansvergunning.

5.5 Drempels met betrekking tot studeren of het volgen van een opleiding

De gedetineerden ervaren verschillende drempels met betrekking tot het studeren in de gevangenis. Hun grootste bekommernis is of ze al dan niet een uitgaansvergunning zullen verkrijgen om hun stage tijdens detentie te kunnen volgen. Indien dit niet het geval zou zijn, stelt de vraag zich of gedetineerden hun opleiding na detentie alsnog zullen voltooien. Verschillende gedetineerden hebben immers aangegeven dat ze na detentie weinig tijd gaan hebben om te studeren. Zo zullen ze na detentie opnieuw moeten werken en dienen ze voor hun gezin te zorgen. Deze combinatie zou mogelijks te zwaar kunnen zijn.

Daarnaast ervaren verschillende gedetineerden moeilijkheden met betrekking tot het financieren van de opleiding. Sommige gedetineerden werken tijdens detentie, maar deze inkomsten worden vaak aan andere zaken besteed zoals telefoonkosten, etenswaren of hygiënische middelen. Daarnaast dienen bepaalde gedetineerden ook nog alimentatiegeld of een schadevergoeding te betalen hetgeen een grote hap is uit hun budget. Het is dus niet voor alle gedetineerden een evidentie om de studies te financieren. Hoewel sommige gedetineerden financieel kunnen terugvallen op hun familie

of hun spaargeld, blijkt uit de interviews dat dit niet voor alle gedetineerden is weggelegd. Dit kan mogelijks gelinkt worden aan bevindingen uit voorgaand onderzoek, namelijk dat veel gedetineerden verschillende contacten met de buitenwereld verliezen (Van Dam et al., 2017). Daarnaast blijkt uit een rapport uit het Verenigd Koninkrijk dat veel gedetineerden reeds werkloos waren en schulden hadden voor detentie (Social Exclusion Unit, 2002). Ook onderzoek op Nederlands niveau toont aan dat de gedetineerdenpopulatie reeds voor detentie een hoge werkloosheid kent, een laag opleidingsniveau en financiële problemen heeft (Dirkzwager, Nieuwbeerta & Fiselier, 2009; Ramakers, van Wilsem, Nieuwbeerta & Dirkzwager, 2012).

Uit de interviews blijkt dat de gedetineerden nood hebben aan meer ondersteuning bij het studeren. Deze ondersteuning kan op verschillende manieren plaatsvinden. Zo blijkt de afwezigheid van het internet een groot pijnpunt. Gedetineerden zien het internet als een manier om meer informatie op te zoeken, indien ze bepaalde materie niet voldoende begrijpen. Daarnaast zou dit voor hen een manier zijn om rechtstreeks te kunnen communiceren met een docent wanneer ze moeilijkheden ervaren met de leerstof. Een ICT-platform zoals PrisonCloud zou mogelijks aan deze noden tegemoet kunnen komen. Volgens Beyens (2015) kan PrisonCloud een vorm van digitale ondersteuning bieden in het kader van beroepsopleidingen, arbeidstoeleiding en leeractiviteiten binnen de gevangenis. Gedetineerden zouden via deze weg digitaal studiemateriaal kunnen raadplegen (Beyens, 2015) en het zou mogelijk een manier kunnen zijn om te communiceren met een docent. Naast het gebrek aan internet, zouden de gedetineerden nood hebben aan een vrijwilliger of medestudent die hen kan helpen bij het studeren. Ze geven aan dat de cursussen beknopt zijn, waardoor ze vaak relevante informatie ontbreken om de materie voldoende te begrijpen. Een vrijwilliger of medestudent kan hen ondersteunen door de materie diepgaander toe te lichten.

Tenslotte zou het kunnen dat de gedetineerde interesse heeft in een opleiding, maar dat deze niet gevolgd kan worden in het PCB. Zo zou het kunnen dat de school niet wil meewerken of dat de opleiding de privacy van gedetineerden in het gedrang brengt. Uit een interview is namelijk gebleken dat een gedetineerde verschillende scholen heeft aangeschreven, maar dat slechts één professor bereid was om mee te werken aan haar opleiding. Daarnaast bleek uit een interview dat een gedetineerde graag fotografie wou volgen in het PCB, maar dat dit niet mogelijk is aangezien camera's niet worden toegelaten in een gevangenis.

5.6 Meerwaarde leerloopbaanbegeleiding

Leerwinkel West-Vlaanderen als nieuwe actor in de gevangenis kan de re-integratie van gedetineerden op de arbeidsmarkt bevorderen. Uit de onderzoeksresultaten is immers gebleken dat de opleidingen die de gedetineerden volgen via Leerwinkel West-Vlaanderen vaak in het teken staat van de job die ze na detentie willen uitoefenen. Het behalen van een diploma dat in lijn ligt met het werk dat ze na detentie willen uitoefenen, vormt een eerste middel om hun levensbehoefte aangaande uitmuntendheid in werk te vervullen. Daarnaast kan het vervullen van levensbehoeften mogelijks leiden tot een daling in recidivisme. Uit de literatuur blijkt namelijk dat delinquenten die hun levensbehoeften

kunnen vervullen, een hogere levensstandaard bekomen en dit kan ertoe leiden dat de nood om opnieuw criminele feiten te plegen verlaagt (Ward et al., 2013).

Uit de literatuur blijkt dat gedetineerden nood hebben aan studiekeuze- en trajectbegeleiding (Brosens et al., 2013). Dit komt ook terug in dit onderzoek. Hiernaast blijkt uit de interviews dat gedetineerden nood hebben aan een uitgebreider studieaanbod, omdat het aanbod vaak niet aansluit bij hun interesses. Leerwinkel West-Vlaanderen heeft in dit opzicht heel wat mogelijkheden gecreëerd voor de gedetineerden. De leerloopbaanbegeleidster heeft namelijk op basis van de interesses van gedetineerden, een lijst meegegeven met opleidingen die hierbij aansluiten. Hierbij heeft ze zich niet beperkt tot opleidingen die louter worden aangeboden binnen de gevangenis muren, maar heeft ze zich eveneens gebaseerd op opleidingen die worden aangeboden in de vrije samenleving. Hierdoor hebben de meeste gedetineerden die leerloopbaanbegeleiding volgen, een opleiding gevonden die bij hen past. Hierdoor kunnen de gedetineerden hun detentietijd zinvol invullen door vaardigheden en kennis te verwerven die nodig zijn om hun job na detentie uit te oefenen. Bovendien regelt de leerloopbaanbegeleidster administratieve zaken zoals het aanschrijven van scholen, het indienen van een aanvraag voor de opleiding en gaat ze eveneens na of het praktisch mogelijk is om de opleiding in het PCB te organiseren. Doordat de gedetineerden geen internet hebben of contactgegevens van de scholen, is het moeilijk om op zelfstandige wijze een opleiding binnen de gevangenis muren te organiseren. Leerwinkel West-Vlaanderen heeft aldus een belangrijke rol om educatief aanbod op maat van de gedetineerden te kunnen realiseren.

Uit de onderzoeksresultaten is eveneens gebleken dat de leerloopbaanbegeleidster gedetineerden ondersteunt bij het studeren. Zo komt het voor dat de leerloopbaanbegeleidster oefeningen opstelt voor de gedetineerden, een vrijwilliger zoekt of vragen stelt aan een docent wanneer gedetineerden moeilijkheden hebben bij de leerstof. De gedetineerden geven aan dat de leerloopbaanbegeleidster de nodige stappen onderneemt om hun studies mogelijk te maken en te faciliteren. Toch blijkt dat gedetineerden graag op zelfstandige wijze bijkomend studiemateriaal willen raadplegen en in contact willen staan met hun docent. Een ICT-platform zoals PrisonCloud kan hierbij een meerwaarde leveren (Beyens, 2015).

Tevens blijkt dat de leerloopbaanbegeleiders de gedetineerden wekelijks oproepen en dat de meeste gedetineerden ook nood hebben aan dit regelmatig contact. Dit motiveert gedetineerden om het leertraject vol te houden. Daarnaast geven ze aan nood te hebben aan een persoon waarbij ze kunnen ventileren over gebeurtenissen in de gevangenis. Deze nood aan ondersteuning en motiverende coaching werd reeds benadrukt door verschillende onderwijscoördinatoren die actief zijn in de gevangenis. Door diverse moeilijkheden en zorgen kan het voorkomen dat de gedetineerde zijn leertraject op de achtergrond schuift. Het is bijgevolg belangrijk dat een actor de gedetineerden kan ondersteunen en motiveren om alsnog hun doel te bereiken, rekening houdend met de verschillende moeilijkheden die gedetineerden ervaren (Vlaamse regering, 2017a).

Tenslotte blijkt uit de onderzoeksresultaten dat slechts twee van de elf gedetineerden ook na detentie nood hebben aan ondersteuning van hun leerloopbaanbegeleidster. Dit strookt niet met eerder onderzoek waarbij bleek dat gedetineerden een duidelijke nood hebben aan het verderzetten van het leertraject na detentie (Brosens et al., 2013).

5.7 Kansen en beperkingen van het onderzoek

Dankzij dit onderzoek zijn er tal van nieuwe inzichten verworven. Elf veroordeelde gedetineerden hebben hun beleving aangaande leerloopbaanbegeleiding willen delen. Hierdoor werd meer inzicht verworven in de levensbehoeften van gedetineerden, hun noden om deze te verwezenlijken en de factoren die het leertraject bemoeilijken. Hiernaast werd vastgesteld hoe leerloopbaanbegeleiding de levensbehoeften kan helpen vervullen.

Naast de talrijke inzichten die werden opgedaan in dit onderzoek, zijn er ook enkele beperkingen. In de steekproef werden enkel gedetineerden betrokken die reeds enkele maanden in begeleiding waren bij Leerwinkel West-Vlaanderen. Hierdoor kon geen inzicht verworven worden in de factoren die ertoe leiden dat gedetineerden het leertraject stopzetten. Daarnaast werden geen gedetineerden bevraagd die tijdens detentie een leertraject hebben opgezet en momenteel reeds de gevangenis hebben verlaten. Omwille van deze reden kon er niet worden nagegaan of ex-gedetineerden het leertraject tot een goed einde hebben gebracht en welke moeilijkheden ze hierbij ervaren na detentie. Ditzelfde geldt voor gedetineerden die momenteel nog bezig zijn met hun leertraject. Het is nog te vroeg om te kunnen besluiten of de gedetineerden hun opleiding al dan niet zullen volbrengen.

Bovendien werden geen gedetineerden bevraagd uit de gevangenis van Ieper. Dit zou een interessante onderzoekspopulatie zijn, gezien beklaagden een onzeker tijdspad hebben. Vragen die naar boven komen bij deze populatie zijn de volgende: In welke mate hebben beklaagden nood aan het bevorderen van hun persoonlijke ontwikkeling tijdens de voorhechtenis? Op welke manier kan leerloopbaanbegeleiding hun persoonlijke ontwikkeling bevorderen? Zouden beklaagden leerloopbaanbegeleiding ook verderzetten na een transfer naar een strafhuis of na vrijlating? Op welke moeilijkheden stuiten ze tijdens hun leertraject?

Tevens werden geen gedetineerden bevraagd uit de gevangenis van Ruiselede. Gezien deze gedetineerden op hun strafeinde zitten en de re-integratie nabij is, zouden ze hoogstwaarschijnlijk een duidelijk zicht hebben op hun toekomstperspectief na detentie en welke noden hierbij gepaard gaan. Het zou interessant geweest zijn om te onderzoeken hoe leerloopbaanbegeleiding aan deze noden tegemoet kan komen.

Tenslotte blijkt uit de onderzoeksresultaten dat de gedetineerden tevreden zijn over de stappen die de leerloopbaanbegeleidster heeft ondernomen. Daarnaast geven de gedetineerden aan dat de leerloopbaanbegeleidster hen goed ondersteunt en motiveert. Gezien er in elke gevangenis een andere leerloopbaanbegeleid(st)er actief is, zou het interessant zijn om na te gaan of deze bevindingen in de verschillende gevangenissen worden gedeeld. Doordat dit onderzoek enkel plaatsvond in het PCB, kon dit niet worden onderzocht.

6 Conclusie

De probleemstelling van deze masterproef heeft aangetoond dat gedetineerden verschillende noden hebben met betrekking tot onderwijs, die tot op heden nog niet volledig werden ingevuld. Gedetineerden hebben nood aan studiekeuze- en trajectbegeleiding, aan motiverende ondersteuning en willen zich vaak (her)oriënteren op de arbeidsmarkt (Brosens et al., 2013; Vlaamse regering, 2017a). Om hieraan tegemoet te komen heeft Leerwinkel West-Vlaanderen als nieuwe actor, in 2017 haar intrede gemaakt in de gevangenis van Ieper, Ruiselede en Brugge. In deze masterproef tracht ik een antwoord te bieden op volgende onderzoeksvraag: *"Hoe faciliteert leerloopbaanbegeleiding de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden uit het penitentiair complex Brugge?"* In dit kader werden zes mannelijke en vijf vrouwelijke veroordeelde gedetineerden uit het PCB bevroegd, door middel van kwalitatieve diepte-interviews en een semi-gestructureerde vragenlijst. Om tot een beantwoording van deze centrale onderzoeksvraag te komen, stonden volgende drie deelvragen voorop:

- Wat zijn de persoonlijke noden van gedetineerden voor persoonlijke ontwikkeling?
- In welke mate hebben zij kennis over het aanbod om deze noden te verwezenlijken?
- Op welke manier ondersteunt leerloopbaanbegeleiding gedetineerden bij het verwezenlijken van deze noden?

Om het concept persoonlijke ontwikkeling te definiëren, werd vertrokken vanuit het GLM. De persoonlijke ontwikkeling omvat het stelselmatig invullen van primaire levensbehoeften (Ward et al., 2006). Om een antwoord te bieden op de eerste deelvraag, dienen de levensbehoeften allereerst in kaart gebracht te worden om bijgevolg de bijhorende noden te kunnen schetsen. De levensbehoeften die de gedetineerden in de interviews aanhaalden, zijn tijd doorbrengen met familie, het hebben van een goede job en iets kunnen terug doen voor de gemeenschap. Om de laatste twee levensbehoeften te kunnen vervullen, hebben gedetineerden nood aan een diploma dat aansluit bij de job die ze na detentie willen uitoefenen of het vrijwilligerswerk dat ze willen doen.

Bij het behalen van dit diploma tijdens detentie stuiten de gedetineerden op verschillende drempels. De eerste drempel omvat de financiële drempel. Gedetineerden hebben overigens weinig financiële middelen en niet iedereen kan terugvallen op familie of hun spaargeld om zijn/haar studies te kunnen financieren. Naast de financiële drempel, blijken veel gedetineerden een uitgaansvergunning nodig te hebben om hun stage te kunnen doen of om praktijktesten af te leggen. Zonder uitgaansvergunning kunnen gedetineerden hun opleiding niet voltooien tijdens detentie. Daarnaast is het voor de gedetineerden geen evidentie om op zelfstandige wijze te studeren. Zo zouden bepaalde cursussen te beknopt zijn om de materie voldoende te begrijpen. In dit kader hebben gedetineerden nood aan een vrijwilliger, medestudent, een uitgebreidere cursus of een leerplatform. Meer bepaald hebben ze nood aan een persoon die bereid is om de leerstof verder toe te lichten of nood aan extra studiemateriaal om de leerstof beter te kunnen begrijpen. Tevens hebben gedetineerden nood aan een persoon die hen ondersteunt en

motiveert om hun leertraject te volbrengen. Het leven in de gevangenis gaat namelijk gepaard met verschillende zorgen. In dit kader hebben ze behoefte aan een persoon waarbij ze hierover kunnen ventileren en die hen motiveert, wanneer ze een dipje of tegenslag dienen te verwerken. Daarnaast hebben de gedetineerden nood aan een uitgebreider studieaanbod in het PCB. Bovendien zouden de gedetineerden graag toegang wensen tot het internet, zodat ze zelf de studiemogelijkheden kunnen opzoeken en praktische zaken kunnen regelen voor de toekomst. Tenslotte heeft een minderheid van de gedetineerden nood aan ondersteuning bij hun leertraject na vrijlating. Zo komt het voor dat gedetineerden na vrijlating nog bepaalde vakken dienen af te werken. De gedetineerden willen het leertraject kunnen afwerken met dezelfde persoon die hen binnen de gevangensmuren heeft begeleid. Tevens hebben ze nood aan een persoon die hen mogelijkheden aanreikt waarbij ze in de vrije samenleving aan de slag kunnen met hun behaalde diploma.

De gedetineerden hebben een goede kennis over de opleidingsmogelijkheden in het PCB, maar deze sluiten over het algemeen niet aan bij hun interesses. Zo geven de gedetineerden aan dat ze een opleiding willen volgen waarbij ze kennis, vaardigheden en competenties aanleren die ze gericht kunnen gebruiken bij het uitoefenen van hun job of bij het doen van vrijwilligerswerk na detentie. Hiernaast hebben de gedetineerden geen kennis over de opleidingsmogelijkheden in de vrije samenleving. Leerloopbaanbegeleiding heeft een aantal van de drempels die gedetineerden aanhaalden, kunnen wegwerken. De leerloopbaanbegeleidster heeft in eerste instantie haar kennis over de opleidingsmogelijkheden in Vlaanderen, met de gedetineerden gedeeld. Op basis van de interesses die de gedetineerden met de leerloopbaanbegeleidster deelden, heeft de leerloopbaanbegeleidster hen een lijst met bijpassende opleidingen meegegeven. Hierdoor kunnen gedetineerden reeds tijdens detentie een opleiding volgen die aansluit bij de job die ze na detentie willen uitoefenen of het vrijwilligerswerk dat ze willen doen, indien dit binnen de gevangensmuren georganiseerd kan worden. Hoewel de meesten een opleiding willen volgen die wordt aangeboden in de vrije samenleving, zijn er ook enkele gedetineerden die via Leerwinkel West-Vlaanderen een opleiding volgen uit het PCB. Nadien zouden ze wel een bijkomende opleiding willen volgen die enkel wordt aangeboden in de vrije samenleving en die door Leerwinkel West-Vlaanderen in het PCB kan worden voorzien. Verder hebben de gedetineerden omwille van het gebrek aan internet, een beperkte mogelijkheid wat betreft het contacteren van een docent of opleidingsverstrekker. De leerloopbaanbegeleidster heeft de gedetineerden ondersteund bij deze praktische noden, door scholen aan te schrijven, een aanvraag te doen voor de opleiding alsook door na te gaan of het praktisch mogelijk is om de opleiding in het PCB te organiseren. Daarnaast heeft de leerloopbaanbegeleidster gedetineerden ondersteund bij het studeren. Wanneer gedetineerden moeilijkheden ervaren met de materie, probeert de leerloopbaanbegeleidster hen hierbij verder te helpen door de materie uit te leggen, oefeningen op te stellen of vragen door te mailen naar de desbetreffende docent. Bovendien gaat Leerwinkel West-Vlaanderen op zoek naar vrijwilligers die de gedetineerden kunnen bijstaan bij het studeren. Tevens biedt de

leerloopbaanbegeleidster een luisterend oor en schenkt ze naast het lerend aspect, ook aandacht aan andere aspecten. De gedetineerden kunnen bij de leerloopbaanbegeleidster terecht indien ze over bepaalde zaken willen ventileren. Hierdoor hebben de gedetineerden het gevoel dat ze bij hun leerloopbaanbegeleidster terecht kunnen en dit blijken ze ook nodig te hebben. Dit motiveert hen om het leertraject verder te zetten. Tenslotte is Leerwinkel West-Vlaanderen ook gevestigd in de vrije samenleving, waardoor de leerloopbaanbegeleidster de gedetineerden na detentie verder kan ondersteunen.

Leerwinkel West-Vlaanderen heeft zodus heel wat noden van de gedetineerden kunnen opvangen. Ondanks dit gegeven, blijken bepaalde noden nog niet ingevuld. Zo hebben verschillende gedetineerden nog steeds moeilijkheden met het financieren van de cursus en het studiemateriaal. Daarnaast blijkt het gebrek aan internet of een leerplatform nog steeds een pijnpunt. Tenslotte zal het al dan niet verkrijgen van een uitgaansvergunning cruciaal zijn om het leertraject tijdens detentie te kunnen volbrengen.

7 Aanbevelingen

Deze masterproef wordt afgesloten met enkele concrete aanbevelingen. Aangezien dit onderzoek zowel van theoretische als van praktische relevantie is, worden er zowel aanbevelingen geformuleerd voor de academische wereld als voor beleidsmakers en professionals uit het gevangeniswezen.

7.1 Praktijk/beleid

In eerste instantie wordt aanbevolen om meer in te zetten op digitale inclusie, aangezien gedetineerden duidelijk nood hebben aan digitale ondersteuning. Door middel van een beperkte toegang tot het internet of een leerplatform kunnen gedetineerden op zelfstandige wijze bijkomend studiemateriaal raadplegen. Daarnaast zouden gedetineerden via deze weg rechtstreeks kunnen communiceren met hun docenten, indien zij hiervoor zouden openstaan. Momenteel helpen de leerloopbaanbegeleiders gedetineerden verder indien ze bepaalde moeilijkheden hebben met het studeren. De leerloopbaanbegeleiders stellen oefeningen op, zoeken naar vrijwilligers, leggen de leerstof nog eens uit of stellen vragen aan docenten. Het ter beschikking stellen van een leerplatform zou ervoor kunnen zorgen dat gedetineerden een deel van deze taken op zich kunnen nemen. Hierdoor wordt de werklast van de leerloopbaanbegeleiders verlaagd, waardoor ze bijvoorbeeld meer gedetineerden in begeleiding kunnen nemen. Daarnaast kan een ICT-platform zoals PrisonCloud volgens Beyens (2015) een positief gevolg hebben voor de re-integratie van gedetineerden, doordat het de toegang tot vorming en arbeidstoeleiding kan bevorderen. Voortdurend toegang hebben tot digitale media zou er eveneens toe kunnen leiden dat de digitale geletterdheid van de gedetineerden wordt verhoogd. Dit is voornamelijk van belang voor een langgestrafte, die nog niet mee is met deze technologische ontwikkelingen. Inzetten op digitale inclusie is echter belangrijk aangezien de samenleving steeds meer digitaliseert en de werkgever verwacht dat zijn/haar werknemer vlot met een computer kan werken. Volgens Beyens (2015) zijn er enkele gevaren gekoppeld aan het invoeren van PrisonCloud. Indien dit ICT-platform eveneens wordt gebruikt voor andere zaken zoals telefoneren, kan het zijn dat gedetineerden langer in hun cel blijven. Hierdoor zouden gedetineerden minder in contact komen met de penitentiair beambten, waardoor zij minder vat hebben op hetgeen er leeft bij de gedetineerden. Dit maakt dat de dynamische veiligheid in het gedrang kan komen. Bovendien dienen bepaalde websites afgeschermd te worden, om te voorkomen dat gedetineerden communiceren met de buitenwereld zonder dat hier toezicht op is. Dit om te voorkomen dat ze criminele activiteiten organiseren vanuit de gevangenis (Beyens, 2015).

De volgende aanbeveling bouwt verder op één van de bevindingen van een respondent. Volgens hem zou het bestaan van leerloopbaanbegeleiding op dit moment niet meer gecommuniceerd worden aan gedetineerden. Om gelijke kansen te creëren voor alle gedetineerden, wordt aanbeloven om het bestaan van leerloopbaanbegeleiding opnieuw te promoten. Zo kan het bereik vergroot worden. Uit de onderzoeksresultaten is eveneens gebleken dat gedetineerden via deze weg een opleiding kunnen volgen die

aansluit bij hun interesses en de job die ze na detentie willen uitoefenen. Hieruit wordt afgeleid dat leerloopbaanbegeleiding het potentieel heeft om de re-integratie van gedetineerden op de arbeidsmarkt te bevorderen. Gezien het reguliere onderwijsaanbod binnen het PCB over het algemeen niet aansluit bij de interesses van de gedetineerden, is het belangrijk dat zo veel mogelijk gedetineerden beroep kunnen doen op leerloopbaanbegeleiding om eventueel een opleiding uit de vrije samenleving te voorzien. Zo kunnen de gedetineerden hun detentietijd invullen in het kader van hun toekomstperspectief.

De volgende aanbeveling betreft het voorzien van een financiële tussenkomst voor gedetineerden die een opleiding willen volgen die in het teken staat van het werk dat ze na detentie willen uitoefenen. Uit de onderzoeksresultaten bleek namelijk dat verschillende gedetineerden het financieel moeilijk hebben, waardoor dit een barrière kan vormen om een opleiding te volgen.

7.2 Verder onderzoek

In dit onderzoek werden enkel gedetineerden uit het PCB bevraagd die reeds enkele maanden in begeleiding zijn bij Leerwinkel West-Vlaanderen. Daarom wordt aanbevolen om eveneens onderzoek te doen bij gedetineerden die het begeleidingstraject vroegtijdig hebben beëindigd, om na te gaan wat hiertoe de reden is. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat leerloopbaanbegeleiding niet aan hun verwachtingen voldoet en kunnen er bijgevolg verbeterpunten geformuleerd worden. Op die manier kan Leerwinkel West-Vlaanderen ook tegemoet komen aan hun noden en haar bereik vergroten. Bovendien zou het kunnen dat gedetineerden niet geïnteresseerd zijn in het volgen van leerloopbaanbegeleiding. Dit zou eventueel nagegaan kunnen worden door het afnemen van anonieme enquêtes.

Een volgende aanbeveling betreft het voeren van onderzoek bij gedetineerden die het leertraject na detentie hebben verdergezet. Op die manier kan nagegaan worden hoe gedetineerden de brug van binnen naar buiten ervaren, of ze de opleiding hebben voltooid en op welk vlak ze eventueel nog meer ondersteuning kunnen gebruiken.

Tevens wordt aanbevolen om onderzoek te voeren bij gedetineerden die leerloopbaanbegeleiding volgen in de gevangenis van Ieper en Ruiselede, waar Leerwinkel West-Vlaanderen eveneens gevestigd is. Beklaagden hebben doorgaans andere noden en behoeften dan veroordeelden en hebben een onzeker tijdspad. Het zou interessant zijn om na te gaan of beklagden na hun transfer naar een strafhuis of na vrijlating, het leertraject hebben verdergezet en hoe ze dit ervaren. Daarnaast zitten de gedetineerden in de gevangenis van Ruiselede hun strafeinde uit. Zij dienen binnenkort hun leven opnieuw op te bouwen, maar kunnen hierbij mogelijks ondersteuning gebruiken. In dit kader kan het interessant zijn om na te gaan hoe leerloopbaanbegeleiding ondersteuning zou kunnen bieden. Bovendien kan in verder onderzoek nagegaan worden hoe de gedetineerden uit de verschillende gevangenissen leerloopbaanbegeleiding ervaren. Er zijn namelijk verschillende leerloopbaanbegeleidsters actief in de diverse gevangenissen. De gedetineerden uit het PCB blijken tevreden over

hun leerloopbaanbegeleidster, in die zin dat ze hen goed ondersteunt en motiveert. Deze bevindingen kunnen in de andere gevangenissen worden afgetoetst door middel van verder onderzoek.

Tenslotte wordt aanbevolen om in het PCB een behoefteonderzoek te voeren naar de opleidingsnoden van gedetineerden, omdat het aanbod vaak niet aansluit bij hun interesses. De inzichten uit het onderzoek zouden gebruikt kunnen worden om het opleidingsaanbod in het PCB bij te sturen. Zo zouden opleidingen die gedetineerden niet als zinvol ervaren geschrapt kunnen worden. In de plaats hiervan kunnen opleidingen worden aangeboden die aansluiten bij de gedetineerden hun opleidingsnoden. Op die manier kunnen gedetineerden een opleiding volgen die aansluit bij hun levensbehoeften. Zoals reeds in het literatuuronderzoek werd aangehaald, blijkt dat gedetineerden die hun levensbehoeften vervullen, een hogere levensstandaard ervaren en dit kan leiden tot minder recidivisme (Ward et al., 2007).

Bibliografie

Allday, R. A. (2006). Prisoners Perceptions of Effective Teacher Behavior. *Education and Treatment of Children*, 29(4), 729-748. Geraadpleegd op 22 maart 2019, via https://www.jstor.org/stable/42900561?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_contents

Allred, S. L., Harrison, L. D. & O'Connell, D. J. (2013). Self-Efficacy: An Important Aspect of Prison-Based Learning. *The Prison Journal*, 93(2), 211-233. Geraadpleegd op 23 maart 2019, via <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0032885512472964?journalCode=tpjd>

Alzúa, M. L., Rodriguez, C. & Villa, E. (2010). The quality of life in prisons: Do educational programs reduce in-prison conflicts? In R. Di Tella, S. Edwards & E. Schargrotsky (Eds.), *The economics of crime: lessons for and from Latin America* (pp. 239-264). Chicago & London: The University of Chicago Press. Geraadpleegd op 10 maart 2019, via <https://www.nber.org/chapters/c11843>

Beyens, K. (2015). PrisonCloud. Een ICT-platform voor de Belgische gevangenen. *Panopticon*, 36(2), 122-126. Geraadpleegd op 11 mei 2019, via <https://www.researchgate.net/publication/303246123> PrisonCloud Een ICT-platform voor de Belgische gevangenen

Beyens, K., Kennes, P. & Tournel, H. (2016). Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In T. Decorte & D. Zaitch (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 187-222). Leuven, België: Acco.

Boone, M. (2011). Judicial Rehabilitation in the Netherlands: Balancing between safety and privacy. *European Journal of Probation*, 3(1), 63-78. Geraadpleegd op 23 maart 2019, via <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/206622031100300106>

Brosens, D., De Donder, L. & Verté, D. (2013). *Hulp- en dienstverlening gevangenis Antwerpen: een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden*. Brussel, België: Vrije Universiteit Brussel. Geraadpleegd op 27 februari 2019, via https://k00118.login.kanooh.be/sites/default/files/media/db_onderzoeksrapport_behoeft_eonderzoek_gevangenis_antwerpen.pdf

Buonanno, P. & Leonida, L. (2006). Education and Crime: Evidence from Italian Regions. *Applied Economics Letters*, 13(11), 709-713. Geraadpleegd op 27 februari 2019, via <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13504850500407376>

Cho, R. M. & Tyler, J. H. (2010). Does Prison-Based Adult Basic Education Improve Postrelease Outcomes for Male Prisoners in Florida? *Crime & Delinquency*, 59(7), 975-1005. Geraadpleegd op 22 maart 2019, via <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4288462/>

Claes, B. & Brosens, D. (2015). Verdiepingen en verschuivingen in het hulp- en dienstverleningslandschap aan gedetineerden. *Panopticon*, 36(6), 519-534. Geraadpleegd op 6 maart 2019, via <https://canvas.vub.be/courses/1995/files/folder/Reguliere%20studenten/WEEK%201/DAG%202/Essenti%C3%ABle%20literatuur?preview=30895>

Commissie van Toezicht Brugge-Ruiselede. (2018). *Jaarverslag 2017-2018*. Geraadpleegd op 28 april 2019, via https://www.ctgr-ccsp.be/nl/system/files/cvt_brugge-ruiselede_-_jaarverslag_2017-2018_.pdf

De Koster, K. (2017). Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. In K. Beyens & S. Snacken (Eds.), *Straffen. Een penologisch perspectief* (pp. 619-645). Antwerpen, België: Maklu.

Decorte, T. (2016). Kwalitatieve data-analyse. In T. Decorte & D. Zaitch (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 463-512). Leuven, België: Acco.

Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. (2016). *Actieplan 2016-2018. Penitentiair Complex Brugge*. Geraadpleegd op 19 maart 2019, via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/actieplan_PCBrugge_2016-2018_def.pdf

Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. (2018). *Actieplan 2018-2020. Penitentiair Complex Brugge*. Geraadpleegd op 19 maart 2019, via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/actieplan_PCB_2018-2020_def.pdf

Dirkzwager, A., Blokland, A., Nannes, K. & Vroonland, M. (2015). Effecten van detentie op het vinden van werk en een woning. Twee veldexperimenten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 57(1), 5-30. Geraadpleegd op 11 mei 2019, via https://www.researchgate.net/publication/276076810_Effecten_van_detentie_op_het_vinden_van_werk_en_een_woning_Twee_veldexperimenten

Dirkzwager, A. J. E., Nieuwbeerta, P. & Fiselier, J. P. S. (2009). Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen: Een literatuurstudie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(1), 21-41. Geraadpleegd op 18 mei 2019, via <https://www.rug.nl/research/portal/files/14617771/2009-DirkzwagerAJE-Onbedoelde.pdf>

ESF Vlaanderen. (2019). *Learning Inside Out*. Geraadpleegd op 22 maart 2019, via <https://www.esf-vlaanderen.be/nl/projectenkaart/learning-inside-out-lio>

Europese Commissie (2016). *Council Recommendation on Upskilling Pathways: New Opportunities for Adults (2016/C 484/01)*. Geraadpleegd op 14 maart 2019, via https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:JOC_2016_484_R_0001

Fine, M., Torre, M. E., Boudin, K., Bowen, I., Clark, J., Hylton, D., Martinez, M., Roberts, R. A., Smart, P. & Upegui, D. (2001). *Changing Minds. The Impact of College in a Maximum-Security Prison: Effects on Women in Prison, the Prison Environment, Reincarceration Rates and Post-Release Outcomes*. Geraadpleegd op 12 mei 2019, via https://www.prisonpolicy.org/scans/changing_minds.pdf

FOD Justitie. (2019a). *Penitentiair Complex van Brugge*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/adres_gevangenis_brugge

FOD Justitie. (2019b). *Penitentiair Landbouwcentrum van Ruiselede*. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/adres_gevangenis_ruiselede

FOD Justitie. (2019c). Meer info over de gevangenis van Ieper. Geraadpleegd op 26 maart 2019, via https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/meer_info/ieper

Gröning, L. (2014). Education for foreign inmates in Norwegian prisons: A legal and humanitarian perspective. *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice*, 2(2), 164-188. Geraadpleegd op 20 maart 2019, via https://www.researchgate.net/publication/276249378_Education_for_foreign_inmates_in_Norwegian_prisons_A_legal_and_humanitarian_perspective

Grunseit, A., Forell, S. & McCarron, E. (2008). *Access to justice and legal needs. Taking justice into custody. The legal needs of prisoners*. Sydney: Law and Justice Foundation of New South Wales. Geraadpleegd op 16 maart 2019, via https://www.researchgate.net/publication/277558676_Taking_justice_into_custody_the_legal_needs_of_prisoners/download

Gunnlaugson, H. & Ragnarsson, B. (2009). Iceland. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Eds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 99-126). Copenhagen, Denemarken: TemaNord. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:702625/FULLTEXT01.pdf>

Gustavsson, A. E. & Samuelsson, S. (2009). Sweden. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Eds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 153-176). Copenhagen, Denemarken: TemaNord. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:702625/FULLTEXT01.pdf>

Hanson, R. K. & Bussière, M. T. (1998). Predicting Relapse: A Meta-Analysis of Sexual Offender Recidivism Studies. *Journal of Consulting en Clinical Psychology*, 66(2), 348-362. Geraadpleegd op 23 maart 2019, via <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9583338>

Harlow, C. W. (2003). *Education and correctional populations. Bureau of Justice Statistics Special Report*. Washington, DC: U.S. Department of Justice. Geraadpleegd op 22 maart 2019, via <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ecp.pdf>

Hellemans, A., Aertsen, I. & Goethals, J. (2008). *Externe evaluatie strategisch plan hulpen dienstverlening aan gedetineerden*. Leuven, België: Leuven Instituut voor Criminologie. Geraadpleegd op 23 maart 2019, via [https://www.law.kuleuven.be/linc/onderzoek/Externe evaluatie HDV gedetineerden - Eindrapport 18 juli 2008.pdf](https://www.law.kuleuven.be/linc/onderzoek/Externe%20evaluatie%20HDV%20gedetineerden%20-%20Eindrapport%2018%20juli%202008.pdf)

Hetland, H., Eikeland, O.-J., Manger, T., Diseth, A. & Asbjornsen, A. (2007). Educational background in a prison population. *The Journal of Correctional Education*, 58(2), 145-156. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via https://www.jstor.org/stable/23282733?seq=1#page_scan_tab_contents

Holzer, H. J., Raphael, S. & Stoll, M. A. (2006). Perceived criminality, criminal backgrounds checks, and the racial hiring practice of employers. *The Journal of Law and Economics*, 49, 451-480. Geraadpleegd op 11 mei 2019, via [https://gspp.berkeley.edu/assets/uploads/research/pdf/Holzer, etal-PerceivedCriminality-oct2006.pdf](https://gspp.berkeley.edu/assets/uploads/research/pdf/Holzer,_etal-PerceivedCriminality-oct2006.pdf)

Koski, L. (2009). Finland. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Eds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 67-98). Copenhagen, Denemarken: TemaNord. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:702625/FULLTEXT01.pdf>

Koudahl, P. (2009). Denmark. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Eds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 41-66). Copenhagen, Denemarken: TemaNord. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:702625/FULLTEXT01.pdf>

Maesschalk, J. (2016). Methodologische kwaliteit in het kwalitatief onderzoek. In T. Decorte & D. Zaitch (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 131-160). Leuven, België: Acco.

Manger, T., Eikeland, O. J., & Diseth, A. (2009). Norway. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Eds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 127-152). Copenhagen, Denemarken: TemaNord. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:702625/FULLTEXT01.pdf>

Messemer, J. (2011). The historical practice of correctional education in the united states: a review of the literature. *International Journal of Humanities and Social science*. 1(17), 91-100. Geraadpleegd op 22 maart 2019, via http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_1_No_17_Special_Issue_November_2011/9.pdf

Meyvis, W. (2002). Hulpverlening en strafuitvoering: tussen praktische reflecties en reflectieve praktijk. In M. Bouverne-De Bie, K. Kloeck, M. Meyvis, R. Roose & J. Vanacker (Eds.) *Handboek forensisch welzijnswerk* (pp. 299-316). Gent, België: Academia Press.

Mortelmans, D. (2016). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. Decorte & D. Zaitch (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp.81-130). Leuven, België: Acco.

Nelissen, P. P. (2000). *Resocialisatie en detentie: een onderzoek naar de houdingen van gedetineerden en gevangenispersoneel ten aanzien van de voorbereiding van de terugkeer in de samenleving*. Maastricht, Nederland: Universiteit Maastricht.

Nuttal, J., Hollmen, L. & Staley, E. M. (2003). The effect of earning a GED on recidivism rates. *Journal of Correctional Education*, 54(3), 90-94. Geraadpleegd op 10 maart 2019, via https://www.jstor.org/stable/41971144?seq=1#page_scan_tab_contents

Paterson, N. (2013). Het Vlaamse decreet hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: tussenhalte of eindstation? *Fatik*, 138, 20-25. Geraadpleegd op 17 maart 2019, via <http://www.mensenrechten.be/bestanden/uploads/tijdschriften/FATIK2013nr138.pdf>

Ploeg, G. & Sandlie, J.-E. (2011). Mapping probation futures: Norway. *Probation Journal – The Journal of Community and Criminal Justice*, 58(4), 386-394. Geraadpleegd op 10 maart 2019, via https://www.researchgate.net/publication/291620739_Mapping_probation_futures_Norway

Polfliet, K. (2015). De Vlaamse hulp- en dienstverlening en de federale Basiswet: twee handen op één buik?! In T. Daems, C. Hermans, F. Janssens, J. Millen, L. Robert & V. Scheirs (Eds.), *Quo Vadis? Tien jaar basiswet gevangeniswezen en rechtspositie gedetineerden* (pp. 79-104). Antwerpen, België: Maklu.

Potemans, I. (2017). *Onderwijs en detentie: onderzoek naar educatieve transfers bij gedetineerden* (Masterthesis). KUL, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Leuven, België. Geraadpleegd op 16 maart 2019, via http://klasbak.net/doc/Masterproef_IenkePotemans.pdf

Ramakers, A., van Wilsem, J. Nieuwbeerta, P. & Dirkzwager, A. (2012). Het arbeidsverleden van gedetineerden voorafgaand aan detentie. Een vergelijking tussen gedetineerden en de algemene bevolking. *Mens en maatschappij*, 87(3), 272-301. Geraadpleegd op 18 mei 2019, via <https://www.ingentaconnect.com/content/aup/mem/2012/00000087/00000003/art00004;jsessionid=5dhgjn2qpag0.x-ic-live-01#>

Schwarzer, R. & Jerusalem, M. (1995). Generalized self-efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright & M. Johnston (Eds.), *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* (pp. 35-37). Windsor, England: NFER-NELSON.

Snacken, S., De Ron, A., & Tournel, H. (2009). *Aanbevelingen voor het optimaliseren van vorming, opleiding en arbeidstoeleiding binnen de gevangenen in Vlaanderen*. Brussel, België: Vrije Universiteit Brussel. Geraadpleegd op 27 maart 2019, via <https://www.kbs-frb.be/nl/Virtual-Library/2009/295079>

Social Exclusion Unit. (2002). *Reducing re-offending by ex-prisoners*. Londen, England: Social Exclusion Unit. Geraadpleegd op 5 maart 2019, via <https://www.bristol.ac.uk/poverty/downloads/keyofficialdocuments/Reducing%20Reoffending.pdf>

Tournel, H. (2009). Vorming, opleiding en arbeidstoeleiding ter bevordering van de sociale (re-) integratie in zeven Vlaamse gevangenen. *Fatik*, 122, 10-18. Geraadpleegd op 27 maart 2019, via <http://www.mensenrechten.be/bestanden/uploads/tijdschriften/FATIK2009nr122.pdf>

Van Acker, I. (2016). Onderwijs in de Vlaamse en Brusselse gevangenen: mijnenveld of werf van de toekomst? *Fatik*, 150, 10-15. Geraadpleegd op 22 maart 2019, via http://www.mensenrechten.be/bestanden/uploads/tijdschriften/FATIK_2016-150_DIGITAL.pdf

Van Dam, S. & Raeymaeckers, P. (2017). *Brug binnen buiten. Inzetten op ondersteuningsnoden van ex-gedetineerden door vrijwilligers*. Brussel, België: Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Geraadpleegd op 24 maart 2019, via <https://www.vlaanderen.be/publicaties/brug-binnen-buiten>

van Erp, J., van der Geest, V., Huisman, W. & Verbruggen, J. (2011). Criminaliteit en werk. Een veelzijdig verband. *Tijdschrift voor Criminologie*, 53(2), 71-85. Geraadpleegd op 23 maart 2019, via <http://dare.ubvu.vu.nl/bitstream/handle/1871/21883/TvC?sequence=2>

Van Haegendoren, M., Lenaers, S. & Valgaeren, E. (2001). *De gemeenschap achter de tralies. Onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*. Diepenbeek, België: Sociaal Economisch INstituut. Geraadpleegd op 27 februari 2019, via <https://wvg.vlaanderen.be/welzinnenjustitie/gedetineerden/rapportgemeenschapachtertralies.doc>

Van Woensel, A. (2006). *In het lang en in het breed. Levenslang leren in Vlaanderen en Europa*. Leuven, België: Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming. Geraadpleegd op 6 maart 2019, via https://www.steunpuntwerk.be/system/files/wav-rapport_2006_01.pdf

Vander Laenen, F. & O’Gorman, A. (2016). Ethische aspecten van het kwalitatief onderzoek. In T. Decorte & D. Zaitch (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 556-586). Leuven, België: Acco.

VDAB. (2004). Aan de bak (van)uit de bak. Een brug tussen de gevangenis en arbeidsmarkt. *ArbeidsmarktTopic*, 1, 1-16. Geraadpleegd op 22 maart 2019, via <https://www.vdab.be/trendsdoc/maandverslag/topic0402.pdf>

Verstraete, J. (2014). *Op zoek naar wonen na detentie. Een verkennend onderzoek naar het hulpverleningsaanbod en de beleidsinitiatieven in Leuven*. Leuven, België: Steunpunt Wonen. Geraadpleegd op 23 maart 2019, via https://steunpuntwonen.be/Documenten_2012-2015/Onderzoek_Werkpakketten/WP3_Uitstroom_gevangenis-eind.pdf

Visher, C., LaVigne, N. & Travis, J. (2004). *Returning home: understanding the challenges of prisoner reentry. Maryland pilot study: findings from Baltimore*. Washington, DC: Urban Institute. Geraadpleegd op 23 maart 2019, via <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/42841/410974-Returning-Home-Understanding-the-Challenges-of-Prisoner-Reentry.PDF>

Vlaams Adviescomité van het project GOAL. (2018). *Een blauwdruk voor leerloopbaanbegeleiding in Vlaanderen en Brussel*. Geraadpleegd op 25 maart 2019, via https://adultguidance.eu/images/Other_downloads/Blauwdruk_leerloopbaanbegeleiding_jan2018.pdf

Vlaamse overheid. (2013). Decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (pp. 22457-22462). Belgisch staatsblad. Geraadpleegd op 17 maart 2019, via http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2013/04/11_1.pdf#Page41

Vlaamse overheid. (2014). *Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. Brussel. Geraadpleegd op 29 april 2019, via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/samenwerkingsakkoord_getekend_20140724.pdf

Vlaamse regering. (2015). *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Strategisch plan 2015-2020*. Geraadpleegd op 27 februari 2019, via https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/strap_gedetineerden_2015_2020_definitief.pdf

Vlaamse regering. (2017a). *Learning Inside Out*. [ongepubliceerd document]

Vlaamse regering. (2017b). *Strategisch plan Geletterdheid 2017-2024*. Geraadpleegd op 14 maart 2019, via <https://www.vlaanderen.be/publicaties/strategisch-plan-geletterdheid-2017-2024>

VOCVO. (2019). *Database opleidingsaanbod gevangenen*. Geraadpleegd op 20 maart 2019, via <https://www.vocvo.be/content/database-opleidingsaanbod-gevangenen>

VOCVO. (z.d.). *Gedetineerden*. Geraadpleegd op 20 maart 2019, via <https://www.vocvo.be/content/gedetineerden>

Ward, T. & Fortune, C. (2013). The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offender's Personal Goals. *European Journal of Probation*, 5(2), 29-46. Geraadpleegd op 13 maart 2019, via <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/206622031300500203>

Ward, T. & Gannon, T. A. (2006). Rehabilitation, etiology, and self-regulation: The comprehensive good lives model of treatment for sexual offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 11(1), 77-94. Geraadpleegd op 13 maart 2019, via <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178905000327>

Ward, T., Gannon, T. & Yates, P. M. (2008). The Treatment of Offenders: Current Practice and New Developments with an Emphasis on Sex Offenders. *International Review of Victimology*, 15(2), 179-204. Geraadpleegd op 29 april 2019 via <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/026975800801500207>

Ward, T. & Maruna, S. (2007). *Rehabilitation. Key Ideas in Criminology Series*. New York: Routledge.

Ward, T. & Stewart, C. (2003). Criminogenic needs and human needs: A theoretical model. *Psychology, Crime & Law*, 9(2), 125-143. Geraadpleegd op 13 maart 2019, via <https://psycnet.apa.org/record/2003-03914-003>

Ward, T., Vess, J., Collie, R. M. & Gannon, T. A. (2006). Risk management or goods promotion: The relationship between approach and avoidance goals in treatment for sex offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 11(4), 378-393. Geraadpleegd op 13 maart 2019, via <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178906000024>

Bijlagen

Bijlage 1: vragenlijst

Zelfbeeld gedetineerde

- Wat is jouw droom wanneer je vrijkomt uit de gevangenis?
  - o Wie zou je graag willen zijn wanneer je vrijkomt uit de gevangenis?
  - o Wat zou je graag willen doen/kunnen doen wanneer je vrijkomt uit de gevangenis?
- Wat is het belang voor jou om deze droom te kunnen waar maken?
- Voel je je op dit moment klaar om deze droom waar te maken?
- Wat heb je nodig om jouw droom te kunnen verwezenlijken?
- Heb je kennis over de mogelijkheden om jouw droom te bereiken? (zowel binnen de gevangenis als buiten)
- Hoe word je op de hoogte gesteld van het aanbod binnen de muren?
- Wat houdt je binnen de muren het meest tegen om aan deze droom te werken?

Leerloopbaanbegeleiding

- Hoe ben je op de hoogte gesteld van het bestaan van Leerwinkel?
- Wat was jouw motivatie om langs te gaan bij Leerwinkel?
- Heeft Leerwinkel jou reeds verder geholpen om dit doel te bereiken?
  - o Welke stappen heb je reeds ondernomen met Veerle om jouw doel te bereiken?
- Op welke manier heeft Leerwinkel jou kunnen helpen?
- Wat heb je doorheen de begeleiding geleerd over jezelf?
- Zijn er nog moeilijkheden die je ervaart met betrekking tot het bereiken van jouw doel?
- Kan Leerwinkel een rol spelen in het faciliteren van deze moeilijkheden?
- Op welk vlak zou je eventueel nog meer ondersteuning kunnen gebruiken?
- Hoe zie je de verdere samenwerking met Veerle naar de toekomst toe?
- Wat verwacht je van Leerwinkel buiten de gevangenis?
- Wat is de grootste meerwaarde van de gesprekken/de begeleiding door Leerwinkel voor jou?
- Wat zou Leerwinkel nog meer kunnen doen om jouw doel te helpen verwezenlijken?
- Heb je nog vragen of opmerkingen? Zijn er nog dingen die je graag zou willen toevoegen aan dit gesprek?

Bijlage 2: informed consent

Informed consent – onderzoek leerloopbaanbegeleiding in de gevangenis

Ik ondergetekende, ..., verklaar hierbij dat ik, als deelnemer aan het onderzoek over leerloopbaanbegeleiding in de gevangenis:

(1) mondelinge informatie heb verkregen over het onderzoek en welke rol ik hierin speel.

(2) op elk ogenblik bijkomende informatie kan verkrijgen.

(3) totaal vrijwillig deelneem aan het onderzoek.

(4) de toestemming geef om mijn resultaten op anonieme wijze te bewaren, verwerken en rapporteren. Dit wil zeggen dat de informatie binnen deze masterproef verwerkt mag worden, maar dat ik op geen enkele manier herkenbaar ben.

(5) op de hoogte ben van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten en dat dit geen enkel negatief gevolg heeft.

(6) op de hoogte ben dat het onderzoek onafhankelijk van de gevangenis wordt gevoerd. Dit wil zeggen dat het gesprek volledig vertrouwelijk is: er wordt geen informatie doorgegeven aan politie, justitie, penitentiair beambten of de gevangenisdirectie.

(7) op de hoogte ben dat ik een samenvatting van de onderzoeksresultaten kan krijgen.

Ik wil op de hoogte gehouden worden van de resultaten van het onderzoek: JA/NEEN (schrappen wat niet past)

(8) op de hoogte ben dat, om het gesprek zo goed mogelijk te registreren, dit wordt opgenomen. De opnames worden vernietigd nadat het gesprek wordt uitgetypt.

Ik verleen WEL/GEEN (schrappen wat niet past) toestemming om het gesprek op bandopnemer op te nemen.

Gelezen en goedgekeurd te ..... (plaats) op ..... (datum)

Handtekening deelnemer: .....

Handtekening onderzoeker: .....

Verantwoordelijke onderzoeker:

Lynn Terlaeken, Masterstudent Vrije Universiteit Brussel – lynn.terlaeken@vub.be